

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Algemeen ambtsbericht Irak

November 2012

Colofon

Plaats	Den Haag
Opgesteld door	DCM/MA Directie Consulaire Zaken en Migratiebeleid Afdeling Migratie en Asiel
Redacteur(en):	DCM/MA

Inhoudsopgave

Colofon	2	
Inhoudsopgave	3	
1	Inleiding	5
2	Landeninformatie	6
2.1	Basisgegevens	6
2.1.1	Land en volk	6
2.1.2	Staatsinrichting	8
2.2	Politieke ontwikkelingen	11
2.3	Veiligheidssituatie	21
2.3.1	Veiligheidssituatie per gebied	24
2.3.2	Gewapende groeperingen	27
2.3.3	Iraakse veiligheidsorganisaties	31
2.3.4	Bloedwraak en eengerelateerd geweld	34
3	Mensenrechten	37
3.1	Juridische context	37
3.1.1	Verdragen en protocollen	37
3.1.2	Nationale wetgeving	37
3.2	Toezicht en rechtsbescherming	42
3.3	Naleving en schendingen	43
3.3.1	Recht op privacy, persoonlijke levenssfeer	43
3.3.2	Vrijheid van meningsuiting	44
3.3.3	Vrijheid van vereniging en vergadering	47
3.3.4	Vrijheid van godsdienst en overtuiging	49
3.3.5	Bewegingsvrijheid	51
3.3.6	Rechtsgang	62
3.3.7	Arrestaties en detenties	64
3.3.8	Mishandeling en foltering	66
3.3.9	Verdwijningen	68
3.3.10	Buitengerechtelijke executies en moorden	69
3.3.11	Doodstraf	69
3.4	Positie van specifieke groepen	70
3.4.1	Koerden	70
3.4.2	Fayli-Koerden en Irakezen van Iraanse afkomst	71
3.4.3	Turkmenen	72
3.4.4	Palestijnen	72
3.4.5	Dienstplichtigen en militairen	73
3.4.6	Vrouwen	74
3.4.7	Minderjarigen	79
3.4.8	Leden van de voormalige Ba'athpartij	81
3.4.9	Werknemers van de Iraakse regering, de USF-I en buitenlandse bedrijven, organisaties of instellingen	82
3.4.10	Journalisten, academici, rechters en juristen, mensenrechtenactivisten en NGO- medewerkers en medici	83
3.4.11	Religieuze groepen	84
3.4.12	Lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders (LHBT's)	89

4	Migratie	90
4.1	Migratiestromen.....	90
4.2	Binnenlands ontheemden	95
4.3	Activiteiten van internationale organisaties	97
4.4	Standpunt van UNHCR ten aanzien van Irak	98
5	Geraadpleegde bronnen.....	100
Bijlage 1.	Landkaart	108
Bijlage 2.	Stadsplattegrond Bagdad	109

1 Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in Irak beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Irak en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Iraakse asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere ambtsberichten over de situatie in Irak (laatstelijk december 2011). Het algemeen ambtsbericht beslaat de periode van december 2011 tot en met oktober 2012.

Dit ambtsbericht is gebaseerd op informatie van openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties (NGO's), vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Bovendien liggen bevindingen ter plaatse en vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordiging in Irak en van andere relevante Nederlandse vertegenwoordigingen aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag.

In het algemeen ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar openbare bronnen zijn vermeld, wordt de tekst in veel gevallen ook ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op de recente ontwikkelingen op politiek en veiligheidsgebied. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een kort overzicht van de geografie, de bevolking en de staatsinrichting van Irak.

In hoofdstuk drie wordt de mensenrechtensituatie in Irak geschetst. Na een beschrijving van wettelijke garanties en internationale verdragen waarbij Irak partij is, komen de mogelijkheden van toezicht op de naleving van de mensenrechten aan de orde. Vervolgens worden de naleving dan wel schendingen van bepaalde mensenrechten behandeld. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk de positie van specifieke groepen belicht.

In hoofdstuk vier komen de opvang van binnenlands ontheemden en vluchtelingen en activiteiten van internationale organisaties, waaronder UNHCR, aan de orde.

2 Landeninformatie

2.1 Basisgegevens¹

2.1.1 Land en volk

Land

De Republiek Irak heeft een oppervlakte van circa 437.000 km² (inclusief water circa 438.000 km²). Het bevolkingsaantal werd in juli 2011 geschat op ruim 31 miljoen mensen.²

Het noordelijke deel van Irak was sinds het einde van de Golfoorlog in 1991 *de facto* onttrokken aan het centrale gezag in Bagdad en stond onder controle van de Koerdische Democratische Partij (KDP) en de Patriottische Unie van Koerdistan (PUK). Sinds de door de Verenigde Staten geleide militaire interventie in het voorjaar van 2003 staan de drie noordelijke provincies Dohuk, Erbil en Sulaimaniya onder bestuur van de *Kurdistan Regional Government* (KRG) en vormen zij de KRG-regio, die onderdeel uitmaakt van de staat Irak, maar meer zelfstandige bevoegdheden heeft dan andere delen van Irak.^{3 4}

Volk en talen

Etnisch en linguïstisch kunnen in Irak onder meer Arabieren (tussen de 75 en 80 procent van de bevolking), Koerden (15 tot 20 procent),⁵ Turkmenen, Chaldo-Assyriërs, Armeniërs, Yezidi's en Shabak worden onderscheiden.⁶ In de grondwet zijn het Arabisch en het Koerdisch opgenomen als de twee officiële talen.⁷ Hieraan zijn het Turkmeens en het Assyrisch toegevoegd als officiële talen in gebieden waar deze veel worden gesproken.⁸

Het Arabisch is in Irak de algemene voertaal, met uitzondering van de gebieden onder controle van de KRG. In andere plaatsen en streken waar veel Koerden (bijvoorbeeld Kirkuk) en Turkmenen (bijvoorbeeld Tall Afar) woonachtig zijn, geldt naast het Arabisch ook het Koerdisch dan wel het Turkmeens vaak als voertaal. Niet-Arabieren (zoals Koerden, Turkmenen en Armeniërs) in Irak buiten de KRG-regio zijn vaak, naast de taal van de minderheid waartoe zij behoren, in meer of mindere mate ook het Arabisch machtig. De meeste mandeërs en ook sommige christenen hebben het Arabisch als moedertaal.⁹

¹ De paragraaf 'Geschiedenis' maakt geen deel meer uit van het algemeen ambtsbericht Irak. Voor een beschrijving van de geschiedenis, zie het algemeen ambtsbericht Irak van december 2011.

² CIA, *The World Fact Book – Iraq*, www.cia.gov, geraadpleegd op 22 februari 2012.

³ Economist Intelligence Unit, *Iraq Country Profile*, 2008.

⁴ In dit ambtsbericht wordt het gebied onder bestuur van de KRG aangeduid met 'KRG-gebied' of 'KRG-regio'. Met 'Centraal-/Zuid-Irak' wordt Irak met uitsluiting van de KRG-regio aangeduid. Wanneer 'Irak' wordt gebruikt, dan wordt verwezen naar heel Irak, inclusief de KRG-regio.

⁵ CIA, *The World Fact Book – Iraq*, www.cia.gov, geraadpleegd op 23 februari 2012.

⁶ CIA, *The World Fact Book – Iraq*, www.cia.gov, geraadpleegd op 23 februari 2012; Minority Rights Group International, *Iraq's Minorities: Participation in Public Life*, 28 november 2011. De vijf laatstgenoemde bevolkingsgroepen vormen circa 5 procent van de bevolking; zie ook paragraaf 3.4.11. over religieuze groepen.

⁷ Artikel 4 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 23 februari 2012. Beide talen hebben dezelfde status en worden onder meer gebruikt voor de publicatie van de Iraakse Staatscourant en andere officiële documenten en correspondentie (in hoeverre in de praktijk alle officiële documenten daadwerkelijk altijd tweetalig zijn, is niet bekend).

⁸ Artikel 4 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 23 februari 2012. Het Assyrisch is een variant van het Aramees en wordt gesproken door Chaldo-Assyriërs. (Lewis, M. Paul, *Ethnologue: Languages of the World*, Sixteenth edition. Dallas, Tex.: SIL International, 2009.)

⁹ Lewis, M. Paul, *Ethnologue: Languages of the World*, Sixteenth edition. Dallas, Tex.: SIL International, 2009.

In de gebieden onder bestuur van de *Kurdistan Regional Government* (KRG) worden verschillende Koerdische dialecten gesproken en geldt het Koerdisch als eerste officiële taal.¹⁰ Arabisch heeft op basis van de grondwet in de KRG-gebieden officieel dezelfde status als het Koerdisch,¹¹ maar het gebruik van de Arabische taal is in dit gebied in het laatste decennium afgenomen.^{12 13} Arabisch wordt sinds 1991 steeds minder gebruikt in schriftelijke stukken van de Koerdische autoriteiten.

In de grondwet van Irak is opgenomen dat men het recht heeft onderwijs in de moedertaal te volgen.¹⁴ In de praktijk kan dit echter een probleem zijn.¹⁵ Onderwijs wordt buiten de KRG-gebieden overwegend in het Arabisch gegeven. Er zijn echter steeds meer ouders in Centraal- en Zuid-Irak die hun kinderen naar een Koerdisch-talige school sturen. Bovendien werkte de Raad van Afgevaardigden in de verslagperiode aan een wet ter invoering van verplichte Koerdische taallessen op scholen in Centraal- en Zuid-Irak.¹⁶

In de KRG-regio wordt onderwijs op primair, secundair en tertiair niveau sinds 1991 in het Koerdisch gegeven. Arabisch is in de KRG-gebieden een verplichte vreemde taal op basisscholen. Op secundair en tertiair niveau wordt Arabisch als verplicht vak onderwezen.¹⁷

Religie

Ongeveer 97 procent van de Iraakse bevolking is moslim. De sjiitische gemeenschap in Irak vormt 60 tot 65 procent van de bevolking en bestaat overwegend uit Arabieren. Iraakse soennieten, die 32 tot 37 procent van de bevolking uitmaken, zijn met name Koerden (18 tot 20 procent van de moslims) en Arabieren (12 tot 16 procent van de moslims). Ongeveer 3 procent van de Iraakse bevolking bestaat uit diverse religieuze minderheden, waaronder christenen, mandeërs en Yezidi's.¹⁸

¹⁰ De twee meest gesproken dialecten zijn Sorani (voornamelijk in Erbil en Sulaimaniya) en Kurmanci (voornamelijk in Dohuk). Website *Kurdistan Regional Government*, www.krg.org, geraadpleegd op 23 februari 2012.

¹¹ Artikel 4 lid 3 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 23 februari 2012.

¹² Met name ouderen die voor 1991 onderwijs genoten zijn het Arabisch nog machtig. Jongere Koerden, die geen onderwijs in het Arabisch hebben genoten, of Koerden afkomstig van het platteland spreken soms weinig Arabisch.

¹³ Institute for War and Peace Reporting (IWPR), *Echoes of Arabic Fade From Kurdistan*, 24 september 2009.

¹⁴ Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 23 februari 2012. Op grond van artikel 4 van de grondwet hebben Irakezen het recht om hun kinderen onderwijs te geven in hun moedertaal, zoals de taal van de Turkmene, Assyriërs of Armeniërs, op overheidscholen, of in elke andere taal op privéscholen.

¹⁵ Rudaw, *Parliament to Debate Draft Law to Teach Kurdish in Iraqi Schools*, 9 juli 2012. Zie ook paragraaf 3.4.11. over religieuze (minderheids)groepen.

¹⁶ Rudaw, *Increasing Number of Arab Families Send their Children to Kurdish Schools in Baghdad*, 23 september 2012; Rudaw, *Parliament to Debate Draft Law to Teach Kurdish in Iraqi Schools*, 9 juli 2012.

¹⁷ Institute for War and Peace Reporting (IWPR), *Echoes of Arabic Fade From Kurdistan*, 24 september 2009; Danish Immigration Service, *Security and Human Rights in South/Central Iraq. Report from the Danish Immigration Service's fact finding mission to Amman, Jordan and Baghdad, Iraq, 25 February to 9 March and 6 to 16 April 2010*, september 2010; Rudaw, *Parliament to Debate Draft Law to Teach Kurdish in Iraqi Schools*, 9 juli 2012.

¹⁸ United States Department of State, *International Religious Freedom Report for 2011*, juli 2012; Minority Rights Group International, *Iraq's Minorities: Participation in Public Life*, november 2011. Zie ook paragraaf 3.4.11. over religieuze groepen.

2.1.2 Staatsinrichting

Op 8 juni 2004 nam de VN-Veiligheidsraad unaniem resolutie 1546 aan. Deze resolutie legde een politiek tijdschema vast, dat eind 2005 uitmondde in verkiezingen en in 2006 resulteerde in het aantreden van een democratisch gevormde regering. In de periode van 28 juni 2004 tot de inwerkingtreding van de grondwet in 2006 bood de *Law of Administration for the State of Iraq for the Transitional Period* (ook wel *Transitional Administrative Law*) de grondslagen voor het bestuur van Irak.

Zoals geformuleerd in de grondwet kent de Republiek Irak een federale structuur op basis van een parlementaire democratie.¹⁹ Naast de federale overheid zijn er op basis van de grondwet decentrale entiteiten, waaronder regio's, provincies (*muhafazat*) en lokale entiteiten.²⁰ De hoofdstad Bagdad is verdeeld in 10 districten (*beladiyat*), te weten Rusafa, Karkh, Adhamiya, Kadhimiya, Thawra, Mansour, Nisan, Jihad Baiya, Doura en Karrada, die op hun beurt weer zijn verdeeld in wijken (*ahya*) en buurten (*muhallat*). Elke *muhallah* heeft een administratief nummer bestaande uit drie cijfers. Deze nummers genieten een grote mate van bekendheid onder de inwoners van Bagdad. De administratieve nummers van de *muhallat* staan vermeld op de woonplaatsregistratiekaarten van personen die woonachtig zijn in Bagdad.

De federale autoriteiten moeten de eenheid, integriteit en onafhankelijkheid van Irak bewaken. Voorts heeft de federale overheid de exclusieve bevoegdheid tot onder meer het formuleren van het buitenlands beleid, het nationale veiligheidsbeleid, het fiscaal en monetair beleid en het beleid met betrekking tot burgerschap, immigratie en asiel.²¹ Alle overige bevoegdheden komen toe aan de regionale of provinciale overheden, met dien verstande dat volgens de grondwet sprake is van door de centrale en decentrale overheden gedeelde bevoegdheden op het terrein van onder meer de organisatie en het beheer van de douane, elektriciteitsvoorziening, als ook het beleid op het gebied van milieu, gezondheid, onderwijs, alsmede planning en ontwikkeling.²² In de praktijk is de bevoegdheidsverdeling op veel terreinen onduidelijk.

Federale overheid

De scheiding der machten is in de grondwet opgenomen. De wetgevende macht wordt gevormd door een democratisch gekozen Raad van Afgevaardigden (*Majlis Al-Nuwwab*), die sinds 14 juni 2010 bestaat uit 325 leden. De leden worden bij direct kiesrecht verkozen volgens een systeem van evenredige vertegenwoordiging in 18 plurinominale kiesdistricten, die overeenkomen met de 18 provincies. Het aantal zetels per district is evenredig aan het inwonertal van de provincie. Acht zetels zijn gereserveerd voor vertegenwoordigers van minderheden, zoals christenen, Yezidi's

¹⁹ Artikel 1 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 1 maart 2012.

²⁰ Sectie III en IV van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 1 maart 2012. Een regio kan uit twee of meer provincies bestaan en voorziet (evenals individuele provincies) in wetgevende, rechtsprekende en uitvoerende bevoegdheden die niet exclusief zijn voorbehouden aan de federale regering.

²¹ Artikelen 109 en 110 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 1 maart 2012.

²² Artikelen 114 en 115 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 1 maart 2012.

en Shabak.²³ De Raad kiest uit zijn midden bij absolute meerderheid een voorzitter en twee vicevoorzitters.²⁴

De grondwet spreekt daarnaast van een wetgevende raad, de Federatieraad, waarin vertegenwoordigers van de regio's en de provincies zitting nemen. Een wet, die onder meer de formatie van deze raad, het lidmaatschap en de competenties moet reguleren, dient de goedkeuring te hebben van een tweederde meerderheid van de Raad van Afgevaardigden. Gedurende de verslagperiode is de Raad van Afgevaardigden begonnen aan de wetgevingsprocedure voor oprichting van een Federatieraad; op 21 januari 2012 is de ontwerpwet gepresenteerd aan de Raad van Afgevaardigden. Deze wet is tot op heden nog niet aangenomen, waardoor de Federatieraad nog niet is geconstitueerd.²⁵

De uitvoerende macht bestaat uit de president, die door de Raad van Afgevaardigden bij tweederde meerderheid wordt gekozen, en de Ministerraad. De Ministerraad wordt samengesteld door de leider van de grootste parlamentsfractie en behoeft de goedkeuring van de Raad van Afgevaardigden.²⁶ De president vormt samen met twee vicepresidenten de presidentiële raad, die echter niet in de grondwet staat beschreven.²⁷

De onafhankelijkheid van de rechterlijke macht is formeel in de grondwet geregeld. Verschillende publieke en politieke functies of activiteiten zijn onverenigbaar met het beroep van rechter of openbaar aanklager.²⁸ De rechterlijke macht in KRG-gebied maakt sinds 2008 geen deel meer uit van het Koerdische ministerie van Justitie en is wettelijk onafhankelijk.²⁹ Op basis van de grondwet worden de leden van het Hooggerechtshof, inclusief een aantal rechters en deskundigen op het gebied van de *sharia*, door het parlement met tweederde meerderheid benoemd.³⁰ Door de Iraakse autoriteiten wordt gewerkt aan hervorming van de rechterlijke macht.³¹

Het Iraakse rechtssysteem is gebaseerd op het Franse model in combinatie met islamitische regels, zoals vastgelegd in *sharia*-wetgeving.³² In algemene zin kunnen

²³ UNAMI, *Iraq Election 2010*, juni 2010; CIA, *The World Factbook Iraq*, www.cia.gov, laatstelijk bijgewerkt op 12 september 2012.

²⁴ Sectie III, hoofdstuk 1 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 1 maart 2012.

²⁵ Artikel 65 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 26 juli 2012; UNSC, *Second Report of the Secretary-General pursuant to Resolution 2001 (2011)*, S/2012/185, 29 maart 2012.

²⁶ Sectie III, hoofdstuk 2 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 1 maart 2012.

²⁷ In de praktijk geldt in Irak op federaal niveau een tripartite systeem van machtsverdeling tussen Koerden, soennitische Arabieren en sjiiitische Arabieren. Onder de huidige afspraken is de voorzitter van de Raad van Afgevaardigden een soennitische Arabier, de premier een sjiiitische Arabier en de president een Koerd. Voor deze functies zijn telkens twee plaatsvervangers aangesteld afkomstig uit de twee andere groepen.

²⁸ Sectie III, hoofdstuk 3 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 1 maart 2012. De federale rechterlijke organisatie bestaat uit een Hoge Juridische Raad, een Federaal Hooggerechtshof, een Federaal Hof van Cassatie, een organisatie van openbare aanklagers, een commissie van toezicht en een stelsel van federale hoven (artikel 89). Het instellen van rechtbanken, hun absolute en relatieve competentie e.d. zal op basis van artikel 96 van de grondwet bij aparte wet geschieden. Hetzelfde geldt voor de militaire rechterlijke macht (artikel 99). Op grond van artikel 95 van de grondwet mogen geen speciale of buitengewone hoven (rechtbanken of tribunalen) worden ingesteld.

²⁹ US Department of State, *2010 Country Report on Human Rights Practices – Iraq*, 8 april 2011.

³⁰ Artikel 92 lid 2 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 1 maart 2012.

³¹ Iraq Partners Forum, *The Iraq briefing book*, december 2010; UNSC, *Second Report of the Secretary-General pursuant to Resolution 2001 (2011)*, S/2012/185, 29 maart 2012. Voor de huidige stand van zaken met betrekking tot de rechterlijke macht, zie paragraaf 3.3.6. over de 'rechtsgang'.

³² Onder andere de *Law of Judicial Organization* (nr. 160, 1979) en de *Law of Public Prosecution* (nr. 159, 1979) bepalen het Iraakse rechtssysteem. Website GJPI: <http://gjpi.org/central-activities/judicial-independence/>, geraadpleegd op 1 maart 2012.

drie rechtsgangen onderscheiden worden: civielrechtelijke procedures,³³ strafrechtelijke procedures,³⁴ familierechtelijke procedures.³⁵ In deze drie rechtsgangen zijn er drie niveaus: eerste aanleg, hoger beroep en beroep in cassatie. Het Federale Hof van Cassatie (*Mahkamat Al-Naqidh Al-tamyiz*) is voor de rechtsgang in deze procedures de hoogste gerechtelijke instantie. Het Federale Hooggerechtshof (*Al-Mahkama Al-'tihadya Al-alya*) ziet voornamelijk toe op de juiste toepassing van de grondwet. De Hoge Juridische Raad (*Majlis Al-qad'a Al-a'la*), die toezicht houdt op de onafhankelijkheid, kwaliteit en integriteit van het gerechtelijke apparaat, staat onder voorzitterschap van de president van het Hooggerechtshof en bestaat onder andere uit leden van het Hof van Cassatie.³⁶

Voorts zijn verschillende comités ingesteld, die niet in de grondwet staan beschreven, waarin (veiligheids)politieke onderwerpen worden besproken. Zo coördineert de Nationale Veiligheidsraad (*Majlis Al-Amn Al-Watani*), bestaande uit de premier, een aantal ministers, de directeur van de Nationale Veiligheidsdienst en de Nationale Veiligheidsadviseur, het nationale veiligheidsbeleid. Deze instantie opereert buiten parlementair toezicht.

KRG-regio

De KRG-regio in het noorden van Irak functioneert *de facto* grotendeels autonoom. De Iraakse grondwet erkent de *Kurdistan Regional Government* (KRG) als het bestuur over de administratieve regio Koerdistan.³⁷ De KRG heeft op grond van de Iraakse grondwet uitvoerende, wetgevende³⁸ en rechtsprekende bevoegdheden met betrekking tot alle beleidsterreinen die niet tot de exclusieve bevoegdheden van de federale regering behoren.³⁹ De KRG-regering (*Hikûmeta herêma Kurdistanê*) bestaat uit een direct gekozen president en een ministerraad, die verantwoording verschuldigd is aan het 111 leden tellende regionale parlement (*Perlemantoya Kurdistanê*).⁴⁰

Het gebied van de KRG-regio beslaat globaal de drie noordelijke provincies Dohuk, Erbil en Sulaimaniya. Een aantal gebieden in het noorden van de provincies Nineveh, Ta'mim en Diyala die grenzen aan de KRG-regio en waar een groot aantal Koerden woont, staat wat betreft openbare orde en veiligheid feitelijk onder controle van de KRG.⁴¹ Deze controle is omstreden, net zoals de ligging van de grens tussen de KRG-regio en de rest van Irak. Gebieden die door zowel de KRG als de Centrale Iraakse regering worden geclaimd, staan bekend als betwiste gebieden (*disputed*

³³ Civiele rechtbanken behandelen civielrechtelijke procedures in eerste aanleg, welke betrekking hebben op commerciële en burgerlijkrechtelijke geschillen alsmede op familie zaken die een niet-islamitisch persoon betreffen.

³⁴ Zie ook 3.1.2. 'Strafwetgeving en strafrechtprocedure'.

³⁵ Zie ook 3.1.2. 'Personen- en familierecht'.

³⁶ Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 1 maart 2012; Freedom House, *Freedom in the World 2010 - Iraq*, 3 mei 2010.

³⁷ Artikel 117 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 1 maart 2012.

³⁸ De Iraakse grondwet bepaalt dat de regionale regering het recht heeft een federale wet aan te passen voor toepassing binnen de desbetreffende regio, indien deze wet in strijd is met regionale wetgeving. Deze mogelijkheid geldt echter alleen voor beleidsterreinen die geen exclusieve bevoegdheid van de federale regering zijn. (Artikel 121 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 31 oktober 2012.)

³⁹ Artikel 121 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 31 oktober 2012. Zie ook de paragraaf 'Staatsinrichting' voor de grondwettelijke federale en regionale bevoegdheidsverdelingen.

⁴⁰ Zie www.krg.org, geraadpleegd op 2 maart 2012.

⁴¹ De toegangswegen naar de KRG-gebieden staan vrijwel geheel onder controle van de KRG. Deze wegen zijn voorzien van door *Peshmerga* en *Asayish* bemande checkpoints.

territories). Overigens bestaat ook geen algemene overeenstemming over welke gebieden precies betwist zijn.⁴² Burgers in deze betwiste gebieden hebben echter op administratief gebied, bijvoorbeeld bij verkiezingen, juridische procedures of het verkrijgen van documenten, in principe te maken met hun eigen provinciale autoriteiten. De bestaande provinciegrenzen worden wel algemeen erkend.

Tot 2006 was de KRG verdeeld in twee gebieden: het westelijk deel werd bestuurd door de Koerdische Democratische Partij (*Partiya Demokrata Kurdistanê*) en het oostelijk deel door de Patriottische Unie van Koerdistan (*Yekîtiya Nîstimanî ya Kurdistanê*). In januari 2006 ondertekenden KRG-president Barzani en federaal president Talabani, in hun hoedanigheid van voorzitter van respectievelijk KDP en PUK, een overeenkomst die de weg vrijmaakte om de drie Koerdische provincies te verenigen onder één regionaal bestuur. Op 7 mei 2006 stemde het regionale parlement in met een nieuwe verenigde regering, bestaande uit KDP- en PUK-ministers.⁴³

In de praktijk bestaat een aantal ministeries en uitvoerende diensten echter nog altijd uit een deel dat onder leiding staat van de KDP en een deel dat onder leiding staat van de PUK, soms zelfs met afzonderlijke kantoren in Erbil (KDP) en Sulaimaniya (PUK). Deze verdeling geldt bijvoorbeeld voor het ministerie van Financiën en de veiligheidsministeries, waardoor ook de veiligheidsorganisaties *Peshmerga* en *Asayish* feitelijk opgedeeld zijn.⁴⁴ De KRG probeert sinds 2000 beide administraties samen te voegen, maar dit blijkt in de praktijk moeilijk te zijn, onder meer vanwege loyaliteit naar de eigen leiders van de PUK of de KDP.

In juli 2009 werden regionale verkiezingen gehouden voor het presidentschap en het parlement. President Barzani werd met 70 procent van de stemmen herkozen. Bij de regionale parlementsverkiezingen kregen de Kurdistani-lijst (KDP en PUK) en de Veranderingslijst (*Gorran*) de meeste stemmen: 59 respectievelijk 25, van de in totaal 111 zetels.⁴⁵ *Gorran* is een partij die voornamelijk bestaat uit leden die zich afgesplitst hebben van de PUK, omdat zij zich niet langer konden vinden in de organisatie en de conservatieve lijn van de partij. Andere oppositiepartijen, naast *Gorran*, zijn de *Kurdistan Islamic Group* (KIG) en de *Kurdistan Islamic Union* (KIU).⁴⁶

2.2 Politieke ontwikkelingen

Politieke spanningen

Sinds de terugtrekking van de Amerikaanse troepen halverwege december 2011 zijn de politieke spanningen in Irak toegenomen. De politieke tegenstanders van de sjiitische premier Nouri al-Maliki (*State of Law*-coalitie) beschuldigen hem ervan steeds meer macht naar zich toe te trekken.⁴⁷

⁴² Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012; Niqash, *Military stand-off in Ninawa: Syria inflames Kurdistan-Iraq dispute*, 2 augustus 2012; Rudaw, *Iraqi MP Says KRG has Legal Right to Disputed Territories*, 28 juni 2012. Volgens artikel 2 van de ontwerpgrondwet voor de KRG van 24 juni 2009 bestaat de Koerdische regio uit de provincies Dohuk, Sulaymaniya, Erbil en Ta'mim, de districten Akre, Shekhan, Sinjar, Tall'afar, Tilkaif en Qaraqush, de subdistricten Zimar, Bashiqa en Aski Kalak (alle in Nineveh) en delen van de districten Khanaqin en Mandali (beide in Diyala).

⁴³ Zie www.krg.org, geraadpleegd op 1 maart 2012.

⁴⁴ Zie paragraaf 2.3.3. voor een beschrijving van de Iraakse veiligheidsorganisaties.

⁴⁵ Congressional Research Service, *The Kurds in post-Saddam Iraq*, 1 oktober 2010.

⁴⁶ UNSC, *Second Report of the Secretary-General pursuant to Resolution 2001 (2011)*, S/2012/185, 29 maart 2012.

⁴⁷ Reuters, *Sunni politicians in crosshairs as US leaves Iraq*, 18 december 2011; AFP, *Iraq PM 'monopolising power': Kurdish leader*, 21 maart 2012; AFP, *Iraq political blocs accuse PM of dictatorship*, 14 april 2012; The International Institute for Strategic Studies, *Iraq: Maliki power grab risks fresh civil war*, april 2012.

Zo waren er toenemende spanningen tussen premier Al-Maliki en leden van de seculiere, maar overwegend soennitische, partij *Iraqiya*. Op 17 december 2011 begon *Iraqiya* aan een parlementaire boycot vanwege onvrede over de concentratie van macht bij premier Al-Maliki en politieke marginalisatie van *Iraqiya*. Een paar dagen later volgde een regeringsboycot door de ministers van *Iraqiya*.^{48 49} Ondanks de boycot kon de Raad van Afgevaardigden nog altijd functioneren. De parlementaire boycot werd eind januari 2012 beëindigd en begin februari 2012 volgde een beëindiging van de regeringsboycot.⁵⁰

Op 19 december 2011 werden de politieke spanningen verder aangewakkerd, omdat de Iraakse autoriteiten een arrestatiebevel voor de soennitische vicepresident Tareq al-Hashemi (*Iraqiya*) uitvaardigden. Al-Hashemi werd ervan verdacht doodseskaders te hebben geleid en betrokken te zijn geweest bij minstens 150 aanslagen tussen 2005 en 2011. Volgens Al-Hashemi zou de aanklacht politiek gemotiveerd zijn. Hij vluchtte in december 2011 naar de KRG-regio, omdat hij geen vertrouwen had in de onafhankelijkheid van het gerechtelijk apparaat in Bagdad; hij verklaarde wel bereid te zijn in de KRG-regio te worden berecht. De KRG-autoriteiten weigerden uitvoering te geven aan Al-Maliki's herhaalde verzoeken om vicepresident Al-Hashemi uit te leveren. Al-Hashemi ging vervolgens naar Turkije en ook dit land weigerde hem uit te leveren, ondanks een uitstaand opsporingsverzoek van Interpol.⁵¹ Eind juli 2012 heeft het Turkse ministerie van Binnenlandse Zaken Al-Hashemi een verblijfsvergunning gegeven.⁵²

Op 3 mei 2012 is het proces tegen Al-Hashemi, en tevens een aantal van zijn bewakers, *in absentia* gestart. De bewakers verklaarden in de rechtbank dat Al-Hashemi hen zou hebben gedwongen en betaald om aanslagen te plegen. Al-Hashemi beschuldigt de autoriteiten van marteling van zijn bewakers ter verkrijging van bekentenissen.⁵³ In september 2012 is Al-Hashemi bij verstek veroordeeld tot de doodstraf.⁵⁴

Tevens heeft premier Al-Maliki in december 2011 de Raad van Afgevaardigden gevraagd een motie van wantrouwen in stemming te brengen tegen de soennitische vicepremier Saleh al-Mutlaq (*Iraqiya*), omdat Al-Mutlaq geen vertrouwen zou hebben in het politieke proces. Aanleiding voor de motie was onder meer de beschuldiging van Al-Mutlaq aan het adres van de premier dat hij een dictator zou zijn. In mei 2012 heeft de premier zijn verzoek voor een motie van wantrouwen ingetrokken, met als argument dat de zaak van Al-Mutlaq politiek en bespreekbaar was, in tegenstelling tot de zaak van Al-Hashemi.⁵⁵

⁴⁸ De onvrede werd onder meer gevoed door de aanhoudende controle van premier Maliki over de veiligheidsministeries en de arrestatie van honderden vermeende aanhangers van de Ba'athpartij in oktober 2011 (CNN, *Political turmoil flares in Iraq as U.S. pulls out*, 17 december 2011). De parlementaire en regeringsboycots hielden feitelijk onder meer in dat de parlementariërs en kabinetsleden van *Iraqiya* niet langer deel namen aan de vergaderingen (Reuters, *Iraq's Sunni-backed bloc to end parliament boycott*, 29 januari 2012).

⁴⁹ EIU, *Country Report Iraq*, januari 2012; CNN, *Political turmoil flares in Iraq as U.S. pulls out*, 17 december 2011; Reuters, *Tensions rise as Iraq seeks Sunni VP arrest*, 19 december 2011.

⁵⁰ EIU, *Country Report Iraq*, februari 2012; Reuters, *Iraq's Sunni-backed bloc to end parliament boycott*, 29 januari 2012; The New York Times, *Iraq's Political Crisis Eases as Sunni Ministers Rejoin the Government*, 7 februari 2012.

⁵¹ EIU, *Country Report Iraq*, januari 2012; Reuters, *Tensions rise as Iraq seeks Sunni VP arrest*, 19 december 2011; NYT, *Interpol joins effort to find Iraq official*, 8 mei 2012; Reuters, *Interpol seeks arrest of Iraq vice-president*, 8 mei 2012; AFP, *Iraq PM says Turkish remarks do not show respect*, 10 mei 2012.

⁵² AK News, *Tariq al-Hashimi gets residence permit in Turkey*, 30 juli 2012.

⁵³ AFP, *Iraq VP, guards charged with killing six judges*, 30 april 2012; AP, *Iraqi VP's ex-guards say they had orders to kill*, 15 mei 2012; UNSC, *Third Report of the Secretary-General pursuant to Resolution 2001 (2011)*, S/2012/535, 11 juli 2012.

⁵⁴ Reuters, *Fugitive Iraqi VP gets death sentence as bombs kill 80*, 10 september 2012; The Guardian, *Iraqi vice-president Tariq al-Hashemi attacks 'unjust' verdict in terror trial*, 10 september 2012.

⁵⁵ EIU, *Country Report Iraq*, januari 2012; CNN, *Political turmoil flares in Iraq as U.S. pulls out*, 17 december 2011; Reuters, *Tensions rise as Iraq seeks Sunni VP arrest*, 19 december 2011; The Guardian, *AP Interview: Iraq*

Behalve de soennieten zijn tevens de Koerden van mening dat Al-Maliki steeds meer macht naar zich toe trekt. Ze beschuldigen de premier ervan dat hij zich niet aan de *Erbil*-overeenkomst zou houden, die bepaalt dat de politieke taken verdeeld worden over de sjiieten, de soennieten en de Koerden. Zo heeft Al-Maliki nog altijd de controle over de ministeries van Defensie en van Binnenlandse Zaken en daarmee over alle Iraakse veiligheidsdiensten. Daarnaast ligt Al-Maliki onder vuur van zijn sjiitische coalitiepartner Moqtada al-Sadr, die hem ook beschuldigt van centralisatie van de macht.⁵⁶

Iraqiya, het Koerdische blok en de Sadristen hebben in het tweede kwartaal van 2012 gezamenlijk president Talabani gevraagd een motie van wantrouwen tegen Al-Maliki in stemming te brengen in de Raad van Afgevaardigden. President Talabani heeft geweigerd het verzoek voor een vertrouwensstemming te ratificeren, omdat - naar eigen zeggen - een aantal parlementsleden hun handtekening had ingetrokken, waardoor het er niet meer genoeg waren. Daarnaast heeft Talabani gedreigd zelf op te stappen indien er alsnog een vertrouwensstemming plaats zou vinden tegen Al-Maliki, omdat dit niet de juiste manier zou zijn om de politieke crisis op te lossen. De voorzitter van de Raad van Afgevaardigden heeft vervolgens verklaard dat een grondwettelijke route zou worden bewandeld om het vertrouwen in de premier op te zeggen, waarbij de premier door het parlement wordt opgeroepen voor ondervraging. Hierna kan een motie van wantrouwen in stemming worden gebracht op verzoek van een vijfde van de parlementariërs. De Sadristen zouden echter eind juni 2012 hun steun voor de vertrouwensstemming hebben ingetrokken.⁵⁷ Of en wanneer Al-Maliki ondervraagd zal worden door de Raad van Afgevaardigden is in de verslagperiode niet bekend geworden.

Eind augustus maakte de Iraakse minister van Communicatie, Mohammed Tawfiq Allawi (*Iraqiya*), zijn aftreden bekend. Hij was van mening dat premier Al-Maliki zich schuldig maakte aan politieke inmenging.⁵⁸

In een poging de politieke blokken nader tot elkaar te brengen hadden de Iraakse president Jalal Talabani en de voorzitter van de Raad van Afgevaardigden, Osama al-Nujaifi, al op 27 december 2011 besloten een nationale vergadering te organiseren. De vergadering stond aanvankelijk gepland voor eind januari 2012, maar werd steeds verzet, omdat er geen akkoord bereikt kon worden over de locatie, datum en agenda. In april 2012 verklaarde Al-Nujaifi dat de vergadering voor onbepaalde tijd uitgesteld zou worden gezien de politieke omstandigheden op dat moment. Het zou volgens Al-Nujaifi het beste zijn om de vergadering pas te laten plaatsvinden na het bereiken van een oplossing voor de politieke impasse.⁵⁹ In

---

official calls for PM's removal, 13 januari 2012; National Iraqi News Agency, *Maliki orders to withdraw the request of no confidence in Mutlag*, 17 mei 2012.

⁵⁶ AFP, *Top Iraq politicians demand greater democracy*, 28 april 2012; UNSC, *Third Report of the Secretary-General pursuant to Resolution 2001 (2011)*, S/2012/535, 11 juli 2012.

⁵⁷ Reuters, *Analysis: Maliki enemies battle to vote him out of office*, 7 juni 2012; UNSC, *Third Report of the Secretary-General pursuant to Resolution 2001 (2011)*, S/2012/535, 11 juli 2012; AFP, *Iraq crisis escalates with calls for PM to go*, 2 juni 2012; AP, *Iraq's embattled PM retains power for now thanks to divisions among opponents, Iranian support*, 11 juni 2012; AFP, *Iraq PM's rivals lack votes to oust him: president*, 10 juni 2012; Shafaq News, *Moqtada al-Sadr indicates the existence of "harm" in interrogation of al-Maliki*, 1 juli 2012; Rudaw, *Sadr Movement Backs Out of Anti-Maliki Pack*, 5 juli 2012.

⁵⁸ AFP, *Iraq minister quits over PM Maliki's 'interference'*, 27 augustus 2012; BBC, *Iraq minister resigns over 'political interference'*, 27 augustus 2012.

⁵⁹ EIU, *Country Report Iraq*, maart 2012; UNSC, *Second Report of the Secretary-General pursuant to Resolution 2001 (2011)*, S/2012/185, 29 maart 2012; UNSC, *Third Report of the Secretary-General pursuant to Resolution 2001 (2011)*, S/2012/535, 11 juli 2012; AP, *Iraq's reconciliation conference postponed*, 4 april 2012.

de verslagperiode is niet bekend geworden of en wanneer de vergadering eventueel zou kunnen plaatsvinden.

In april 2012 verlengde de Raad van Afgevaardigden het mandaat van de *Independent High Electoral Commission* (IHEC). De procedure voor de aanstelling van een nieuwe commissie verliep gedurende de verslagperiode traag. Uiteindelijk werden in september acht van de negen commissieleden aangesteld: vier leden van de sjiitische Nationale Alliantie, twee leden van het overwegend soennitische *Iraqiya* en twee leden van de Koerdische Alliantie. Onder hen bevinden zich geen vrouwen. Een aantal leden van de commissie had ook zitting in de vorige commissie en een van hen is bovendien afkomstig van een verkiezings-NGO. De commissie wordt daarom voldoende deskundig geacht en volgens de VN is de commissie meteen voortvarend aan het werk gegaan. In maart 2013 staan de provinciale verkiezingen gepland, gevolgd door de federale parlementsverkiezingen in 2014.⁶⁰ In april 2012 werden de voorzitter en twee leden van de IHEC gearresteerd op verdenking van corruptie. In augustus werden zij hiervoor veroordeeld, wat onder meer betekende dat zij geen publieke functies meer zouden mogen bekleden. Volgens critici van premier Al-Maliki waren deze rechtszaken onderdeel van zijn streven naar meer macht.⁶¹ In oktober 2012 werden de vonnissen in hoger beroep vernietigd.⁶²

Op 16 oktober 2012 heeft de Ministerraad de gouverneur van de Iraakse Centrale Bank (ICB), Sinan al-Shabibi, uit zijn functie ontheven. Al-Shabibi en enkele andere medewerkers worden verdacht van financieel wanbeleid. Zij zouden onder meer een rol hebben gespeeld bij onregelmatigheden rondom de devaluatie van de Iraakse dinar ten opzichte van de dollar. Ook zouden er arrestatiebevelen zijn uitgevaardigd tegen Al-Shabibi en vijftien andere werknemers van de ICB. De voorzitter van de *Board of Supreme Audit* is op interim-basis benoemd tot gouverneur van de ICB. Critici van de premier zijn bezorgd dat het ontslag van Al-Shabibi – die sinds 2003 de ICB leidde en wordt beschouwd als een eerlijk en onafhankelijk persoon – een poging is om macht over de ICB naar zich toe te trekken.⁶³

Federalisme

In de verslagperiode heeft een aantal noordelijke provincies van Centraal Irak, Salahaddin en Diyala, geprobeerd de procedure te starten om autonomie te verkrijgen op grond van een wet van 2008 die toeziet op de formatie van regio's.⁶⁴ Deze provincies zijn overwegend soennitisch en beschikken ieder over betwiste gebieden, gebieden die zowel door Bagdad als Erbil geclaimd worden.

⁶⁰ UNAMI, *SRSK Kobler welcomes appointment of IHEC Board of Commissioners*, 26 september 2012; UNAMI, *SRSK Kobler Concerned over Delay in Selecting New Board of Commissioners of IHEC*, 5 augustus 2012; UNAMI, *Martin Kobler Welcomes Extension of the Work of Iraq's Electoral Body*, 19 april 2012; NYT, *Iraq Election Official's Arrest Casts Doubt on Prospect for Fair Voting*, 16 april 2012; Middle East Online, *Iraq's elections: Commission members selected along sectarian lines*, 17 september 2012.

⁶¹ NYT, *Iraq Election Official's Arrest Casts Doubt on Prospect for Fair Voting*, 16 april 2012; Middle East Online, *Iraq's elections: Commission members selected along sectarian lines*, 17 september 2012.

⁶² AFP, *Iraq ex-electoral chief says cleared of graft*, 16 oktober 2012.

⁶³ Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report to the United States Congress*, 30 oktober 2012; AFP, *Iraq suspends central bank governor in forex probe*, 16 oktober 2012; AP, *Iraq removes central bank head in corruption probe*, 16 oktober 2012; AP, *Sinan al-Shabibi, Iraqi Central Bank Chief, Issued Arrest Warrant Over Corruption Allegations*, 18 oktober 2012.

⁶⁴ Wet nr. 13 van 2008: *Law of the Executive Procedures regarding the Formation of Regions*; Engelse vertaling beschikbaar op: <http://www.iraq-ig-law.org/ar/node/233>. Op grond van deze wet kan eenderde van de Provinciale Raadsleden of een tiende van de stemgerechtigden van een provincie een verzoek tot het houden van een referendum ter verkrijging van autonomie indienen bij de Raad van Ministers. Een referendum dient binnen 3 maanden georganiseerd te worden door de *Independent High Electoral Commission*. Deze wet is gebaseerd op artikel 119 van de Iraakse constitutie.

Eind oktober 2011 nam de Provinciale Raad in Salahaddin een autonomieverklaring aan. De Ministerraad weigerde echter de procedure door te verwijzen naar de *Independent High Electoral Commission* (IHEC). De Provinciale Raad heeft vervolgens het benodigde aantal handtekeningen van het regionale electoraat verzameld en op 14 februari 2012 naar de IHEC gestuurd. Voor zover bekend is het verzoek nog niet behandeld door de Ministerraad.⁶⁵

Op 12 december 2011 heeft de Provinciale Raad van Diyala een verklaring voor regionale autonomie aangenomen en deze ingediend bij de Ministerraad in Bagdad ter voorbereiding van de referendumprocedure. Deze verklaring werd gesteund door de soennieten en de Koerden in de Provinciale Raad. Als reactie op de autonomieverklaring zijn duizenden, voornamelijk sjiitische, demonstranten op 15 december in Diyala de straat op gegaan om hun onvrede te uiten over het autonomiestreven van de provincie. De gouverneur en een aantal raadsleden zijn vervolgens van de hoofdstad Baquba naar Khanaqin (een plaats in betwist gebied, dat onder controle van de Koerden staat) gevlucht. De Koerden hebben uiteindelijk hun steun voor autonomie in de Provinciale Raad ingetrokken. De gouverneur van Diyala heeft op 27 februari 2012 zijn functie neergelegd.⁶⁶

Behalve de noordelijke provincies zou ook de overwegend soennitische provincie Anbar, gelegen in West-Irak, voorbereidingen getroffen hebben voor een autonome status. Ook de zuidelijk gelegen, overwegend sjiitische provincies, Basra en Wasit hebben te kennen gegeven autonomie na te willen streven. Na een mislukte poging in 2009 heeft het hoofd van de Provinciale Raad van Basra in mei 2012 verklaard wederom een procedure te willen starten voor autonomie.⁶⁷

Ondanks het in artikel 119 verwoorde constitutionele recht van Iraakse provincies om autonome regio's te worden, heeft premier Al-Maliki in de verslagperiode aangegeven ieder streven naar regionale autonomie tegen te gaan.⁶⁸

Demonstraties

In de verslagperiode hebben verschillende demonstraties plaatsgevonden in zowel Centraal- en Zuid Irak als in de KRG-regio.

Op 15 december 2011 gingen in Baquba ongeveer duizend, voornamelijk sjiitische, demonstranten de straat op om te protesteren tegen de autonomieverklaring van de Provinciale Raad van Diyala.⁶⁹ De demonstranten bezetten onder meer het gebouw van de Raad en wierpen wegblakkades op. Meerdere raadsleden en de gouverneur vluchtten vervolgens de stad uit. Ten gevolge van de demonstraties trokken de Koerdische raadsleden hun steun voor regionale autonomie in.⁷⁰

⁶⁵ UNSC, *Second Report of the Secretary-General pursuant to Resolution 2001 (2011)*, S/2012/185, 29 maart 2012; AK News, *Salahaddin hands autonomy signatures to electoral commission*, 26 februari 2012.

⁶⁶ UNSC, *Second Report of the Secretary-General pursuant to Resolution 2001 (2011)*, S/2012/185, 29 maart 2012; Reuters, *Iraqi Shi'ite rally against autonomy push in Diyala*, 15 december 2011; Kurd Net, *Push To Make Iraq's Diyala Province An Autonomous Region Fades*, 30 december 2011.

⁶⁷ Aswat al-Iraq, *Officials, citizens for Anbar as autonomous region to end "marginalization"*, 29 februari 2012; Reuters, *Iraq oil hub Basra wants bigger say, more autonomy*, 5 december 2011; The International Institute for Strategic Studies, *Iraq: Maliki power grab risks fresh civil war*, april 2012; Iraq Institute for Strategic Studies, *Maliki and the rest: a crisis within a crisis*, juni 2012; The Daily Star, *Iraq's Basra to make renewed push for autonomy*, 28 mei 2012.

⁶⁸ The Washington Post, *Iraq premier Nouri al-Maliki challenges restive provinces*, 24 december 2011; The New York Times, *Clash Over Regional Power Spurs Iraq's Sectarian Rift*, 23 december 2011.

⁶⁹ Reuters, *Iraqi Shi'ite rally against autonomy push in Diyala*, 15 december 2011.

⁷⁰ The New York Times, *Clash Over Regional Power Spurs Iraq's Sectarian Rift*, 23 december 2011.

Op 23 december 2011 gingen enkele duizenden Irakezen de straat op om te protesteren tegen het arrestatiebevel voor de soennitische vicepresident Al-Hashemi en het verzoek van premier Al-Maliki om een motie van wantrouwen in te dienen tegen de soennitische vicepremier Al-Mutlaq. De demonstraties vonden plaats in verschillende overwegend soennitische steden in de provincies Anbar en Salahaddin.⁷¹

Op 17 februari 2012 gingen in de KRG-regio (Sulaimaniya) demonstranten de straat op om de protesten te gedenken die in februari 2011 startten. Volgens Human Rights Watch gebruikten Koerdische veiligheidstroepen geweld tegen vreedzame demonstranten en arresteerden enkelen van hen. Tevens zouden veiligheidstroepen geweld hebben gebruikt tegen journalisten, enkelen van hen hebben gearresteerd en opnameapparatuur hebben vernield of in beslag genomen.⁷²

Op 25 februari 2012, precies een jaar na de 'Dag van de Woede',⁷³ gingen tientallen demonstranten de straat op in Bagdad en Najaf om te protesteren tegen onder meer gebrekkige basisvoorzieningen en werkeloosheid.⁷⁴ Volgens Human Rights Watch zorgde de grootschalige aanwezigheid van veiligheidstroepen ervoor dat sommige demonstranten zich geïntimideerd voelden en het 'Tahrir'-plein niet durfden te betreden.⁷⁵

Op 19 maart 2012 gingen honderdduizenden volgelingen van de sjiitische geestelijk leider Moqtada al-Sadr de straat op in Basra. De massale samenkomst, precies negen jaar na de invasie van de Verenigde Staten, leek vooral te gaan om machtsvertoon in aanloop naar de top van de Arabische Liga, die eind maart in Bagdad werd gehouden. Ook werden er leuzen geroepen tegen het beleid van Al-Maliki, dat zich niet voldoende zou richten op de arme bevolking.⁷⁶

Op 8 mei 2012 gingen duizenden Irakezen de straat op in Erbil om hun woede te uiten over een 'on-islamitisch' artikel dat gepubliceerd was in een Koerdisch maandblad. De demonstratie vond plaats voor het parlement van de KRG en liep uit de hand toen demonstranten geweld gebruikten tegen de aanwezige veiligheidstroepen, waarbij naar verluidt acht politieagenten gewond raakten. Verder zijn er cafés en een cultureel centrum in brand gestoken.⁷⁷

Op 19 mei 2012 demonstreerden ongeveer 200 Irakezen voor het Turkse Consulaat in Basra. De demonstranten dreigden Turkse bedrijven te zullen boycotten, indien Turkije vicepresident Al-Hashemi niet zou uitleveren aan Bagdad.⁷⁸

⁷¹ Reuters, *Iraq crisis stirs protests in Sunni strongholds*, 23 december 2011.

⁷² HRW, *Iraq: Intimidation at Anniversary Protests*, 1 maart 2012; Kurd Net, *Journalist beaten and arrested by Iraqi Kurdish militia on the anniversary of anti-KRG protests*, 18 februari 2012.

⁷³ In februari 2011 begon in Irak een serie grote demonstraties, verspreid over tientallen steden, waaronder Bagdad en Sulaimaniya (KRG-gebied). Hoogtepunt waren de demonstraties op 25 februari 2011, de 'Dag van de Woede', die tienduizenden mensen op de been bracht. De demonstraties waren vooral gericht tegen de lokale overheden die tot verantwoording werden geroepen voor corruptie, prijsverhoging, werkeloosheid en gebrekkige basisvoorzieningen (Amnesty International, *Days of rage: Protests and repression in Iraq*, april 2011; ICG, *Failing oversight: Iraq's unchecked government*, 26 september 2011). Zie ook het algemeen ambtsbericht Irak, december 2011.

⁷⁴ HRW, *Iraq: Intimidation at Anniversary Protests*, 1 maart 2012; Al Arabiya, *Iraqis rally on anniversary of deadly demonstration*, 25 februari 2012.

⁷⁵ HRW, *Iraq: Intimidation at Anniversary Protests*, 1 maart 2012.

⁷⁶ Reuters, *Iraq's Sadr stages Shi'ite show of force before summit*, 19 maart 2012.

⁷⁷ AFP, *Iraq demo over 'anti-Islam' magazine turns violent*, 8 mei 2012; AK News, *Buildings torched and policemen wounded in Erbil magazine article protests*, 8 mei 2012.

⁷⁸ Al Arabiya, *Demonstrators in southern Iraq threaten to boycott Turkish business*, 19 mei 2012. Zie ook de paragraaf over 'politieke spanningen'.

Eind juli 2012 vonden in Basra demonstraties plaats tegen de slechte elektriciteitsvoorzieningen. Er vonden gewelddadige confrontaties plaats tussen de demonstranten en de veiligheidstroepen.⁷⁹

Op 13 september 2012 gingen honderden Irakezen de straat op in Bagdad om te protesteren tegen een Amerikaanse anti-islam film. De anti-Amerikaanse protesten waren wijdverspreid in de Arabische wereld.⁸⁰

Terugtrekking Amerikaanse troepen en beëindiging NAVO-missie

In december 2011 werd de Amerikaanse militaire aanwezigheid beëindigd, zoals bepaald in het *Status Of Forces Agreement* (SOFA) tussen de Verenigde Staten en Irak. De laatste Amerikaanse militairen verlieten op 18 december het Iraakse grondgebied.⁸¹

De beveiliging van de Amerikaanse ambassade en consulaten in Irak is niet in handen van Amerikaanse militairen, maar van beveiligingscontractanten. De beveiliging van de gebouwen wordt uitgevoerd door niet-Amerikaanse contractanten. De beveiliging van Amerikaanse diplomaten en overig personeel van Amerikaanse diplomatieke posten is in handen van (voornamelijk) Amerikaanse beveiligingscontractanten.⁸²

Er is echter nog een aantal Amerikaanse militairen aanwezig in Irak voor trainingsdoeleinden. In de verslagperiode vonden de trainingen aan Iraakse militairen echter geen doorgang, omdat Amerika en Irak geen overeenstemming hebben kunnen bereiken over een document, waarin onder meer de omvang en verantwoordelijkheden van de trainingsmissie zouden moeten worden geregeld.⁸³ De NAVO heeft eind december 2011 de trainingsmissie in Irak beëindigd.⁸⁴

Volkstelling en de demografische samenstelling van de betwiste gebieden

Het is onduidelijk wanneer de landelijke volkstelling, oorspronkelijk voorzien voor het najaar van 2009, zal worden gehouden. Het is zeer onwaarschijnlijk dat de census in 2012 zal plaatsvinden, onder meer omdat hiervoor geen ruimte is vrijgemaakt in het federale budget voor het jaar 2012.⁸⁵

Bovendien ligt de volkstelling politiek zeer gevoelig. De Koerden willen de volkstelling gebruiken als onderdeel van de implementatie van artikel 140 van de Iraakse grondwet dat de status van Kirkuk en de betwiste gebieden regelt.⁸⁶

De Arabieren en andere minderheden in de betwiste gebieden, met name de Turkmenen, beweren dat de Koerden de afgelopen jaren de etnische verhoudingen

⁷⁹ Shafaq News, *Basra is preparing to explode: Electric and service Protests is beating the drums of 2010*, 28 juli 2012.

⁸⁰ CNN, *Hundreds in Iraq protest inflammatory anti-Islam video*, 13 september 2012.

⁸¹ EIU, *Country Report Iraq*, januari 2012; Reuters, *U.S. pullout leaves Iraq fragile, divided*, 18 december 2011.

⁸² Stratfor Global Intelligence, *U.S. Diplomatic Security in Iraq After the Withdrawal*, 22 december 2012; Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012.

⁸³ Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012.

⁸⁴ Reuters, *NATO to end Iraqi training mission when U.S. troops go home*, 12 december 2011.

⁸⁵ Kurd Net, *No Budget for Iraqi National Census*, 27 januari 2012.

⁸⁶ Op grond van artikel 140 van de Iraakse constitutie dienen de disputen omtrent de betwiste gebieden in 3 stappen opgelost te worden. De eerste stap is het omkeren van het Arabiseringsbeleid van het Baath-regime. Dit moet gebeuren door middel van terugkeer van de verdreven Koerden naar Kirkuk en de overige betwiste gebieden en betaling van compensatie aan de in deze gebieden gevestigde Arabieren om terug te keren naar de plaats van herkomst in Centraal- of Zuid-Irak. De tweede stap is de uitvoering van een volkstelling, gevolgd door het houden van een referendum over de vraag of Kirkuk (en de andere betwiste gebieden) onder controle van Bagdad of Erbil moet komen. Kurd Net, *No Budget for Iraqi National Census*, 27 januari 2012; AK News, *Population census running in Kirkuk*, 12 juni 2012; Centre for Kirkuk referendum Operations, *Population Count in Kirkuk*, 14 juni 2012 (<http://www1.georgetown.edu/departments/democracyandgovernance/CKRO>).

hebben beïnvloed door veel Koerden, onder bescherming van de *Peshmerga*, te vestigen in de betwiste gebieden.⁸⁷

Het is niet mogelijk een uitspraak te doen over de vraag of er gedurende de verslagperiode sprake was van actieve beïnvloeding van de bevolkingssamenstelling in en rond de stad Kirkuk, omdat de meningen sterk verschillen en de diverse partijen elkaar over en weer beschuldigen.

Volgens een bron keren de Koerden eenvoudigweg terug naar waar ze vandaan kwamen na verdreven te zijn geweest door het Arabiseringsbeleid van het Ba'ath-regime. Volgens een andere bron wordt de terugkeer naar Kirkuk gestimuleerd door de KRG-autoriteiten door middel van bijvoorbeeld het bouwen van woningen in deze regio. Ook worden er door Koerden zaken aanhangig gemaakt bij rechtbanken om eigendommen terug te claimen, nadat deze gedurende de Arabiseringsperiode waren afgepakt.⁸⁸

Over actieve demografische manipulatie in de rest van het noorden van Zuid- en Centraal-Irak is geen informatie gevonden.

KRG-regio

Op 16 februari 2012 heeft het KRG parlement Nechirvan Barzani (KDP) gekozen als nieuwe premier en opvolger van Barham Salih (PUK). KRG-president Massoud Barzani heeft vervolgens aan de nieuw aangestelde premier, die zijn neef is, de opdracht gegeven een regering te vormen. De KDP en de PUK hebben een regeringsovereenkomst op basis waarvan iedere partij een premier mag leveren voor de duur van twee jaar in iedere 4-jarige regeerperiode.⁸⁹ De nieuwe KRG-regering is in april officieel geïnaugureerd door het parlement.⁹⁰

In juli vond de inauguratie plaats van de Nationale Veiligheidsraad van de KRG. De KRG-president heeft zijn zoon, Masrour Barzani, aangewezen als hoofd van de Raad. Vanwege de aanstelling van Nechirvan Barzani als premier en Masrour Barzani als hoofd van de Veiligheidsraad, werd president Massoud Barzani beticht van nepotisme.⁹¹

In de verslagperiode zijn de provinciale verkiezingen in de KRG-regio, die aanvankelijk gepland stonden voor september 2012, voor de vierde keer uitgesteld. De verkiezingen worden al sinds 2009 vooruit geschoven.⁹²

Relatie tussen Erbil en Bagdad

Er was gedurende deze verslagperiode nog altijd sprake van spanningen tussen de KRG en Koerdische afgevaardigden in het federale parlement enerzijds en de federale regering in Bagdad, gesteund door Arabische en Turkmeense partijen in de Raad van Afgevaardigden, anderzijds. Voornaamste twistpunten bleven de status

⁸⁷ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012.

⁸⁸ Volgens een bron is het in dit kader een probleem dat de rechtbanken artikel 140 van de constitutie op verschillende manieren toepassen; sommige rechters hanteren een te strikte interpretatie of zouden corrupt zijn. Doorgaans staan de Arabieren juridisch sterker, omdat ze de juiste documenten bezitten, terwijl de Koerden juist de sociale binding hebben.

⁸⁹ AK News, *Barzani to be assigned with forming new KRG cabinet on Wednesday*, 5 maart 2012.

⁹⁰ The Kurdish Globe, *New cabinet formed*, 9 april 2012.

⁹¹ Kurd Net, *Massoud Barzani Inaugurates the National Security Council of the Iraqi Kurdistan Region*, 8 juli 2012; Kurd Net, *Massoud Barzani accused of nepotism for naming his son head of Kurdistan National Security Council*, 11 juli 2012.

⁹² AFP, *Iraq Kurds indefinitely postpone provincial elections*, 5 juni 2012.

van Kirkuk en de overige betwiste gebieden, het beheer en verdeling van regionale oliereserves, het toekennen van budget aan Erbil vanuit de centrale overheidskas en de financiering, bewapening en status van de *Peshmerga*.⁹³ Daarnaast liepen de spanningen tussen Erbil en Bagdad in de verslagperiode verder op, omdat de KRG weigerde vicepresident Al-Hashemi uit te leveren. Bovendien werd premier Al-Maliki door onder meer KRG-president Barzani ervan beschuldigd steeds meer macht naar zich toe te willen trekken.⁹⁴

Het referendum over de status van de olierijke regio rondom Kirkuk en die van andere betwiste gebieden in het noorden van Irak had volgens artikel 140 van de grondwet al vóór 31 december 2007 gehouden moeten worden. Het onderwerp van het referendum, waar een volkstelling aan vooraf moet gaan, ligt in de Iraakse politiek echter gevoelig. Een groot deel van de Turkmeense en Arabische bevolking verzet zich tegen het houden van een volkstelling, onder andere vanwege vermeende demografische manipulatie door de Koerden. Hoewel in de regeringsverklaring van 21 december 2010 de uitvoering van artikel 140 van de grondwet expliciet werd genoemd, is er ten aanzien van het referendum en de volkstelling gedurende de verslagperiode geen wezenlijke vooruitgang geboekt.⁹⁵

Al enige jaren is er onenigheid tussen de KRG en de federale regering over de totstandkoming van een nationale oliewet, waarin het beheer en de verdeling van de (regionale) oliereserves wordt geregeld. In de verslagperiode is op dit terrein weinig vooruitgang geboekt. De KRG heeft een eigen oliewet, op grond waarvan zij, ook in deze verslagperiode, een aantal controversiële exploratie- en productieovereenkomsten met buitenlandse oliemaatschappijen heeft afgesloten, die door de federale minister van Olie nietig zijn verklaard, omdat alles eerst door Bagdad zou moeten worden goedgekeurd. Ook hebben de federale autoriteiten oliemaatschappijen op een zwarte lijst gezet vanwege het sluiten van overeenkomsten met de KRG. Naar aanleiding van betalingsconflicten met Bagdad hebben de KRG autoriteiten in april 2012 de export van olie tijdelijk stilgelegd. In augustus werd de export van olie weer hervat. In september is er enige vooruitgang geboekt betreffende het olie-conflict. De federale en de KRG-autoriteiten hebben een overeenkomst gesloten, waarmee een klein aantal dispuutpunten, waaronder betalingen door Bagdad aan de olie winnende bedrijven in de KRG-regio, tenminste op korte termijn is opgelost.⁹⁶

Buitenlandse betrekkingen

Van 27 tot 29 maart 2012 organiseerde Irak de top van de Arabische Liga. De Iraakse autoriteiten grepen de organisatie van de top aan om een positief beeld van het land te laten zien en om de banden aan te halen met de overige Arabische landen. Volgens de Iraakse autoriteiten was de top een succes, mede omdat er zich

⁹³ Al Monitor, *Kurdish Peshmerga Fighters Wait on Funding From Baghdad*, 4 juli 2012; Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012; AK News, *Baghdad threatens to cut Kurdistan's budget share over oil disputes*, 5 september 2012; Al Monitor, *KRG Claims Baghdad Is Shorting Its Budget Share, Halts Oil Flow*, 15 juni 2012.

⁹⁴ Middle East Online, *Barzani joins other leaders in accusing Maliki of dictatorship*, 8 april 2012. Zie ook de paragraaf 'Politieke Spanningen'.

⁹⁵ Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012. Zie ook de paragraaf over de 'Volkstelling en de demografische samenstelling van de betwiste gebieden'.

⁹⁶ Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012; Reuters, *UPDATE 1-Iraq's Kurdish region to resume oil exports*, 1 augustus 2012; Al Akhbar, *Iraqi Kurdistan finalizes oil deal with Baghdad*, 20 september 2012.

geen grote geweldsincidenten hebben voorgedaan. Op de top waren echter slechts negen staatshoofden van de in totaal 22 leden van de Arabische Liga aanwezig.⁹⁷

In mei 2012 heeft Irak een *Partnership Agreement* getekend met de Europese Unie. Hiermee wordt onder meer de weg vrij gemaakt voor handel en verbeterde samenwerking op het gebied van terrorismebestrijding.⁹⁸

Aan het begin van het gewapende conflict in Syrië stond Al-Maliki aan de kant van het Syrische bewind, onder meer uit angst voor een soennitische opvolger van Assad, waardoor de betrekkingen met het buurland zouden kunnen verslechteren. Sinds eind 2011 pleit Al-Maliki echter voor hervormingen in Syrië, temeer omdat het conflict zou kunnen overslaan naar Irak. Irak is tevens aanwezig geweest bij bijeenkomsten van de *Friends of Syria*, waar geprobeerd wordt een transitie van het regime in Syrië te faciliteren. In de verslagperiode hebben de Iraakse autoriteiten de grens met Syrië extra beveiligd, vanwege berichten dat leden van *Al-Qaida-in-Iraq* de grens over gingen om mee te vechten aan de kant van de Syrische opstandelingen. Daarnaast waren er berichten dat sjjiitische militanten uit Irak naar Syrië zijn vertrokken om aan de zijde van de regeringstroepen van Assad te strijden. Ook zouden er wapens naar Syrië worden gesmokkeld. De KRG steunt de Syrische Koerden die aan de zijde van de opstandelingen vechten en heeft toegegeven dat zich in de KRG trainingskampen bevinden.⁹⁹

De relaties tussen Irak en Koeweit zijn in de verslagperiode verbeterd. Tijdens een bezoek van Al-Maliki aan Koeweit is een aantal financiële disputen opgelost. Dit succes maakte de weg vrij voor de komst van de Emir van Koeweit naar de top van de Arabische Liga in Irak. Tevens vinden er weer directe vluchten plaats tussen Irak en Koeweit. In juni heeft de Iraakse regering zich bovendien gecommitteerd aan alle internationale verplichtingen, voortgekomen uit de VN-sancties in relatie tot de invasie in Koeweit. In het bijzonder gaat het hierbij om het retourneren van eigendommen, zoals de nationale archieven, en het zoeken naar de overblijfselen van vermiste Koewei'ti's.¹⁰⁰

Iran blijft een grote invloed houden in Irak. Iran steunt en verleent gastvrijheid aan politieke partijen als *Sadr-Trend*. Daarnaast geeft Iran toe dat het terroristische groeperingen in Irak financieel en met wapens ondersteunt.¹⁰¹ Ook in de KRG-regio heeft Iran nog altijd invloed.¹⁰²

In de verslagperiode hebben Irak en Saoedi-Arabië na meer dan 20 jaar de diplomatieke betrekkingen hersteld. De Saoedische ambassadeur in Jordanië heeft de nevenfunctie van reizend gezant voor Irak gekregen. Er wordt nog geen Saoedische ambassade geopend in Irak.¹⁰³

De relaties met Turkije zijn in de verslagperiode verslechterd. De spanningen tussen Bagdad en Ankara zijn gestegen, omdat Turkije weigert vicepresident Al-Hashemi,

⁹⁷ Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012; Al Jazeera, *Baghdad hosts Arab League summit*, 28 maart 2012.

⁹⁸ AFP, *EU, Iraq sign first-ever partnership deal*, 11 mei 2012.

⁹⁹ Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012; Reuters, *Syria turmoil stirs Iraqi tribal sympathies, hopes*, 31 oktober 2012; New York Times, *Iraqi sects join battle in Syria on both sides*, 27 oktober 2012; Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report to the United States Congress*, 30 oktober 2012.

¹⁰⁰ Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012; Kuwait News Agency, *Iraq says committed to honoring all int'l obligations related to Kuwait*, 8 juni 2012.

¹⁰¹ Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012; AP, *Iran ayatollah is poster boy for influence in Iraq*, 26 september 2012.

¹⁰² Report on Joint Finnish-Swiss Fact-Finding Mission to Amman and the Kurdish Regional Government (KRG) Area, 1 februari 2012; Niqash, *Overly friendly neighbours: Iran's influence in Iraqi Kurdistan*, 25 oktober 2012.

¹⁰³ New York Times, *Saudis Pick First Envoy to Baghdad in 20 Years*, 21 februari 2012.

die bij verstek tot de doodstraf is veroordeeld, uit te leveren.¹⁰⁴ Daarnaast hebben de Iraakse autoriteiten een olie-dispuut met Turkije, dat betrekking heeft op de export via trucks van KRG-olie naar Turkije. Ook heeft Irak Turkije gewaarschuwd vanwege het illegaal betreden van Iraaks luchtruim bij de aanvallen op PKK-strijders in de KRG-regio.¹⁰⁵ Al-Maliki heeft gezegd dat hij Turkije als een vijandelijke staat beschouwt en dat de relaties met het land heroverwogen zullen worden.¹⁰⁶ De relatie tussen Turkije en de KRG is echter sterk verbeterd.

2.3 Veiligheidssituatie

In de verslagperiode fluctueerde het geweldsniveau in Irak. De veiligheidssituatie varieerde sterk per periode en per gebied. Op bepaalde momenten en in bepaalde delen van Irak was de veiligheidssituatie zeer ernstig. Zo werden er ongeveer eens per maand gecoördineerde massa-aanslagen gepleegd, doorgaans opgeëist door soennitische extremisten, waarbij soms in één dag tientallen doden en honderden gewonden vielen. De frequentie van dergelijke aanslagen was vooral in de maanden juni, juli en augustus 2012 hoger, vanwege de sjiitische pelgrimages en de *Ramadan*.^{107 108} Zo vond er op 23 juli 2012 een serie gecoördineerde aanslagen plaats in onder meer Bagdad en Kirkuk, waarbij op één dag meer dan 100 doden en enkele honderden gewonden vielen.^{109 110} Een vergelijkbaar geweldsniveau was er ook in september 2012, hoewel er volgens de cijfers van de niet-gouvernementele organisatie *Iraqi Body Count* (IBC) wel een kleine daling in het aantal burgerdoden te zien was ten opzichte van de voorafgaande maanden.^{111 112} In oktober 2012 was er sprake van een grotere daling van het aantal burgerdoden in vergelijking met de maanden daarvoor.¹¹³

De absolute aantallen slachtoffers in ogenschouw genomen, is de situatie in deze verslagperiode verslechterd in vergelijking met de vorige verslagperiode. Volgens de cijfers van IBC telde 2011 maandelijks gemiddeld 342 burgerdoden. Het gemiddelde voor 2011 van januari tot en met oktober is 344. Het gemiddelde aantal burgerdoden in 2012 van januari tot en met oktober is 373 per maand. Het totale aantal burgerdoden van januari tot en met oktober 2011 was volgens IBC 3.444 en

¹⁰⁴ Zie ook de paragraaf over 'politieke spanningen'.

¹⁰⁵ Zie ook paragraaf 2.3.1. over de veiligheidssituatie in de KRG-regio.

¹⁰⁶ Reuters, *Iraq warns Turkey against violating airspace*, 17 juli 2012; Reuters, *Iraq calls Turkey "hostile state" as relations dim*, 20 april 2012; AFP, *Iraq to 'review' relations after Turkey FM visit*, 7 augustus 2012.

¹⁰⁷ Iraq Business News, *Weekly Security updates*, 19 september 2012; Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report and Semiannual Report to the United States Congress*, 30 juli 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; UNAMI, *Daily Security Updates*, December 2011-september 2012; AFP, *Attacks in Iraq killed 409 people in Ramadan*, 20 augustus 2012; The Telegraph, *Iraq's Shias targeted in wave of attacks*, 13 juni 2012.

¹⁰⁸ Doorgaans is het geweldsniveau in Irak gedurende de *Ramadan* hoger dan normaal. Radicale extremisten zijn tijdens de *Ramadan* sneller geneigd een (zelfmoord)aanslag uit te voeren, omdat deze periode wordt geassocieerd met martelaarschap en zelfopoffering (AFP, *Attacks in Iraq killed 409 people in Ramadan*, 20 augustus 2012).

¹⁰⁹ Reuters, *Spate of attacks kills 107 across Iraq*, 23 juli 2012; BBC, *Iraq attacks in Baghdad and north 'kill 107'*, 23 juli 2012.

¹¹⁰ Waar mogelijk wordt in dit hoofdstuk een onderscheid gemaakt tussen burgerslachtoffers en niet-burgerslachtoffers. Indien de tekst dit onderscheid niet maakt, geven de bronnen hier geen uitsluitel over.

¹¹¹ Website IBC, www.iraqbodycount.org, geraadpleegd 13 november 2012.

¹¹² In tegenstelling tot de informatie van IBC, was volgens de Iraakse autoriteiten september 2012 de maand met het hoogste dodental in ruim twee jaar. Er wordt echter vanuit gegaan dat de Iraakse autoriteiten de statistieken in de periode voorafgaand aan september 2012 consequent laag hebben gehouden. De cijfers van IBC komen overeen met de cijfers van de VN. (CNN, *September is deadliest month in Iraq in more than 2 years*, 1 oktober 2012; Brookings, *Iraq Index*, juli 2012; Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report and Semiannual Report to the United States Congress*, 30 juli 2012.)

¹¹³ Volgens IBC is het (voorlopige) aantal burgerdoden in oktober 253. Dit staat tegenover 372 burgerdoden in september, 398 in augustus, 419 in juli, en 505 in juni 2012. Website IBC, www.iraqbodycount.org, geraadpleegd 13 november 2012; AFP, *Iraq violence drops off sharply in October*, 1 november 2012.

in de periode januari tot en met oktober 2012 werden 3.725 burgerdoden geregistreerd.¹¹⁴

Ook het aantal geweldsincidenten is deze verslagperiode toegenomen. In de periode december 2011 tot en met juli 2012, vonden er circa 170 incidenten per maand plaats waarbij burgerdoden vielen.¹¹⁵ Ter vergelijking: in de vorige verslagperiode lag het aantal geweldsincidenten waarbij burgerdoden vielen op gemiddeld 150 per maand.¹¹⁶

Volgens de gegevens van IBC is in 2012 het gemiddelde aantal burgerdoden per dag ten gevolge van executies en schoten met vuurwapens hetzelfde gebleven als in het jaar 2011, namelijk 4,7. Het gemiddelde aantal burgerdoden per dag ten gevolge van zelfmoordaanslagen en autobommen is in 2012 echter gestegen ten opzicht van 2011, van 6,6 naar 7,5 dodelijke slachtoffers per dag.¹¹⁷

Daarnaast heeft de, in de vorige verslagperiode geconstateerde, trend ten aanzien van gericht geweld tegen bepaalde doel- en beroepsgroepen (hieronder nader gespecificeerd) doorgezet.¹¹⁸

Ook in deze verslagperiode was er sprake van etnisch en/of religieus gemotiveerd geweld, politiek geweld en zware criminaliteit, met name in Zuid- en Centraal-Irak. Het geweld kwam voor in de vorm van bomaanslagen, schiet- en steekpartijen, ontvoeringen, intimidatie en andere mensenrechtenschendingen.¹¹⁹ Over het algemeen kan worden gesteld dat de geweldsmotieven multidimensionaal (etnisch, religieus, politiek, crimineel) waren.¹²⁰

Het grootste deel van het geweld gepleegd door gewapende groeperingen is gericht op specifieke groepen of personen. Vanwege de aard van de gebruikte methodes, zoals (gecoördineerde) massa-aanslagen op openbare plaatsen, is het onvermijdelijk dat de aanslagen een willekeurig geweldseffect hebben, waarbij ook onbedoelde slachtoffers kunnen vallen.¹²¹

Sinds het vertrek van de Amerikaanse troepen in december 2011 zijn de activiteiten van de sjiitische milities sterk afgenomen. Het merendeel van de aanslagen en het geweld wordt gepleegd door soennitische extremistische groeperingen, zoals *Al-Qaida-in-Iraq*.¹²² Deze groeperingen maken gebruik van geweld in een poging het sektarische geweld te doen herleven, de Iraakse samenleving te destabiliseren en het gezag van de autoriteiten te ondermijnen. Dit gebeurt onder meer door middel van zware, gecoördineerde bomaanslagen, gericht op bijvoorbeeld sjiitische doelen of overheidsgebouwen, waarbij doorgaans tientallen, waaronder ook willekeurige, doden vallen. De frequentie van dergelijke aanslagen is toegenomen in vergelijking met de vorige verslagperiode, met name vanaf juni 2012.¹²³

¹¹⁴ Website IBC, www.iraqbodycount.org, geraadpleegd 13 november 2012.

¹¹⁵ Variërend van 127 in mei 2012 tot 191 in januari 2012. Website IBC, www.iraqbodycount.org, geraadpleegd 23 september 2012.

¹¹⁶ Website IBC, www.iraqbodycount.org, geraadpleegd 23 september 2012.

¹¹⁷ Website IBC, www.iraqbodycount.org, geraadpleegd 9 november 2012.

¹¹⁸ Website IBC, www.iraqbodycount.org, geraadpleegd 23 september 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; New York Times, *Bomb Attacks Around Iraq Target Shiites, Killing Dozens*, 13 juni 2012; Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report and Semiannual Report to the United States Congress*, 30 juli 2012.

¹¹⁹ UNAMI, *Daily Security Updates*, december 2011-september 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

¹²⁰ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

¹²¹ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

¹²² Zie paragraaf 2.3.2. over gewapende groeperingen.

¹²³ Institute for the Study of War, *Iraq Update #34- Data Suggests Rise in Violence Along Historic Fault Lines*, 22 augustus 2012; The Guardian, *Al-Qaida's surge spells further turmoil for Iraq*, 21 augustus 2012; The Guardian, *Iraqi attacks kill close to 100*, 17 augustus 2012; UNAMI, *Daily Security Updates*, december 2011-september 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

Gedurende de verslagperiode was er vooral sprake van gericht geweld tegen personen die geassocieerd werden met de Iraakse overheid (onder wie politieagenten, militairen, politici, ambtenaren en rechters) en met de sjiitische islam (met name pelgrims).¹²⁴ Daarnaast was er sprake van gericht geweld tegen leden en leidinggevendenden van de *Awakening Councils*.¹²⁵ Ook deed zich opnieuw geweld voor tegen etnische en religieuze minderheidsgroepen.¹²⁶ Verder liepen onder meer Irakezen die voor internationale organisaties of de Amerikaanse aanwezigheid in Irak werkten, journalisten en intellectuelen een verhoogd risico slachtoffer te worden van gericht geweld.¹²⁷ Het is echter niet altijd duidelijk in individuele gevallen of een persoon doelwit was vanwege zijn of haar (al dan niet vermoede) religie, etniciteit, werkzaamheden, inkomsten of een combinatie van factoren.¹²⁸ Evenmin is altijd duidelijk wie verantwoordelijk was voor individuele geweldsincidenten.

Burgers in Irak, met uitzondering van de KRG-regio, kunnen in de praktijk niet altijd rekenen op bescherming door de Iraakse veiligheidsorganisaties, vanwege het gebrekkige functioneren van de rechtsstaat, sektarische en tribale verdeeldheid, wijdverbreide corruptie en infiltratie van, voornamelijk sjiitische, gewapende groeperingen in de veiligheidsorganisaties. De Iraakse politie is weliswaar over het algemeen aanwezig en voor de burger bereikbaar, maar vaak niet bereid of in staat burgers te beschermen tegen terrorisme en zware criminaliteit. Functionarissen en rekruten van leger en politie zijn bovendien zelf vaak slachtoffer van geweld. Daarnaast komt het voor dat onschuldige burgers slachtoffer worden van politie- of militaire operaties tegen terroristische organisaties of andere gewapende groepen.¹²⁹

Terugtrekking Amerikaanse troepen

De laatste Amerikaanse troepen zijn op 18 december 2011 vertrokken uit Irak. Hun aanwezigheid werd juridisch geregeld door het *Status of Forces Agreement* (SOFA) tussen Irak en de Verenigde Staten, waarin werd bepaald dat alle Amerikaanse militairen uiterlijk 31 december 2011 Irak moesten verlaten. Voor de veiligheidssituatie betekent dit dat het geweld gericht tegen de Amerikaanse aanwezigheid in Irak grotendeels is verdwenen. Het geweld tussen Irakezen onderling is sindsdien echter toegenomen, voornamelijk geweld gepleegd door soennieten op sjiitische doelen. Volgens sommige bronnen zouden gewapende groeperingen proberen het politieke- en veiligheidsvacuüm op te vullen, dat is ontstaan sinds de terugtrekking van de Verenigde Staten.¹³⁰

¹²⁴ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report and Semiannual Report to the United States Congress*, 30 juli 2012; Institute for the Study of War, *Iraq Update #34- Data Suggests Rise in Violence Along Historic Fault Lines*, 22 augustus 2012; The Guardian, *Al-Qaida's surge spells further turmoil for Iraq*, 21 augustus 2012.

¹²⁵ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; AFP, *Iraq car bomb against anti-Qaeda fighter kills six*, 6 juli 2012; CNN, *Violence ripples across Iraq, leaves 8 dead*, 28 februari 2012. Zie ook paragraaf 2.3.3. over Iraakse veiligheidsorganisaties.

¹²⁶ Zie paragraaf 3.4.11. over religieuze groepen.

¹²⁷ Zie paragraaf 3.4.9. en 3.4.10.

¹²⁸ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

¹²⁹ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012; Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report and Semiannual Report to the United States Congress*, 30 juli 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; Al Jazeera, *Wave of deadly bomb blasts hits Iraq*, 9 september 2012.

¹³⁰ Reuters, *Last U.S. troops leave Iraq, ending war*, 18 december 2011; Reuters, *Iraq Sunni insurgents keep fighting after U.S. pullout*, 29 februari 2012; Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report and Semiannual Report to the United States Congress*, 30 juli 2012; Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report to the United States Congress*, 30 april 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012. Zie ook paragraaf 2.3.2. over gewapende groeperingen.

In de verslagperiode is geen specifieke informatie gekregen over wanneer welke Amerikaanse troepen waar zijn vertrokken.

2.3.1 Veiligheidssituatie per gebied

KRG-regio (Dohuk, Erbil, Sulaimaniya)

De veiligheidssituatie in de drie provincies formeel onder bestuur van de *Kurdistan Regional Government* (KRG) was over het algemeen stabiel, net als in de voorgaande verslagperiode.¹³¹ Er vond een beperkt aantal geweldsincidenten plaats, vooral veroorzaakt door criminaliteit en sociale onrust, bijvoorbeeld tijdens demonstraties.¹³² Bovendien was er begin december 2011 sprake van incidenteel geweld na een vrijdagsgebed in de stad Zakho in de provincie Dohuk. Het geweld was gericht tegen verschillende ondernemingen die in zouden druisen tegen islamitische waarden, zoals slijterijen en massagesalons. Veel van de vernielde objecten waren eigendom van christenen en Yezidi's.¹³³

De veiligheid in de KRG-regio werd echter vooral ondermijnd door militaire acties van het Turkse leger.

Het Turkse leger voerde ook in deze verslagperiode militaire acties uit gericht tegen strijders van de Koerdische Arbeiderspartij (PKK). Volgens de Turkse autoriteiten zouden enkele duizenden PKK-strijders zich ophouden in het KRG-gebied. Het aantal militaire acties door het Turkse leger in de KRG-regio is sinds augustus 2011 toegenomen, vanwege diverse door de PKK gepleegde aanslagen in Turkije. De Turkse luchtmacht betrad geregeld ongeautoriseerd het Iraakse luchtruim en er vonden aanslagen plaats op KRG-gebied aan de grens met Turkije. Zo voerde het Turkse leger op 12 februari 2012 luchtaanvallen uit op PKK-doelen over de grens in KRG-gebied. Verder voerde het Turkse leger op 17 augustus 2012 luchtaanvallen uit op plaatsen in de KRG-regio waar PKK-strijders zich zouden ophouden. De aanvallen in augustus waren een directe reactie op een, naar verluidt door de PKK gepleegde, aanslag op Turkse militairen in zuidoost Turkije. Tussen 5 en 9 september 2012 vonden er diverse grensoverschrijdende luchtaanvallen plaats door het Turkse leger, waarbij naar verluidt veertien schuilplaatsen van de PKK werden gebombardeerd. Op 8 oktober 2012 vonden er luchtaanvallen plaats op vier kampen in het Kandil gebergte, waar de leider van de PKK zich zou bevinden.¹³⁴ In oktober 2012 verlengde het Turkse parlement het mandaat van het Turkse leger om militaire acties tegen PKK-strijders uit te voeren in Noord-Irak.¹³⁵ In de verslagperiode voerde het Iraanse leger geen bombardementen uit op doelen van Iraans-Koerdische PJAK-strijders (*Partiya Jiyana Azad a Kurdistanê*; Partij voor een vrij leven in Koerdistan) in de KRG-regio.

De KRG steunt de PKK- en PJAK- strijders niet, maar onderneemt in de praktijk geen actie tegen Koerdische strijders op haar grondgebied. Iraakse troepen waren in de

¹³¹ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; UNAMI, *Daily Security Updates*, december 2011-september 2012.

¹³² UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; HRW, *Iraq: Intimidation at Anniversary Protests*, 1 maart 2012.

¹³³ US Department of State, *International religious Freedom report for 2011*, juli 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; Kurd Net, *Iraq's Kurdistan president condemns violence in Zakho, calls for calm*, 4 december 2011.

¹³⁴ BBC, *Turkey warplanes 'kill 25 rebels' in northern Iraq*, 10 september 2012; BBC, *Turkey PM Erdogan says Kurdish PKK takes 500 casualties*, 17 september 2012; Reuters, *Turkish warplanes attack PKK targets in Iraq*, 17 augustus 2012; Civil-Military Fusion Centre, *Iraq: a month in review*, februari 2012; AFP, *Turkish jets strike Kurdish rebel hideouts in Iraq: sources*, 8 oktober 2012.

¹³⁵ Het nieuwe mandaat geldt tot 17 oktober 2013. Al Jazeera, *Turkey extends bill allowing raids in Iraq*, 12 oktober 2012.

verslagperiode niet betrokken bij de militaire acties van Turkse zijde gericht tegen de PKK.

In het KRG-gebied is de ordehandhaving in handen van de provinciale politie, de *Asayish* (Koerdische geheime politie) en de *Peshmerga* (militaire eenheden die onder de KRG vallen). Deze veiligheidsorganisaties zijn overal in de KRG-regio nadrukkelijk aanwezig. Voor zover bekend hebben de Koerdische veiligheidsorganisaties de drie KRG-provincies strak onder controle. De veiligheidsorganisaties in de KRG-regio zijn doorgaans in staat bescherming te bieden aan burgers en genieten over het algemeen het vertrouwen van de burgers, maar worden ook beticht van het onderdrukken van hervormingsgezinde personen en organisaties.¹³⁶

Bagdad

De veiligheidssituatie in en rond Bagdad was gedurende de verslagperiode onstabiel. Het geweldsniveau fluctueerde. Ten opzichte van de andere delen van het land vonden in Bagdad de meeste veiligheidsincidenten plaats met een vrijwel dagelijkse frequentie. Burgers hadden er te maken met (zware) bomaanslagen, schietpartijen, moordaanslagen, ontvoeringen, bedreigingen en intimidatie.¹³⁷ Er vonden geregeld ernstige geweldsincidenten plaats, waaronder zware bomaanslagen op sjiitische doelen en overheidsgebouwen. Daarnaast was er sprake van gericht geweld tegen individuele politici, geestelijken en personen verbonden aan de overheid, in het bijzonder de Iraakse veiligheidsorganisaties en de *Awakening Councils*.¹³⁸ In tegenstelling tot de vorige verslagperiode vonden er in de Internationale Zone vrijwel geen aanslagen plaats, omdat de Amerikaanse troepen zich eind 2011 hebben teruggetrokken uit Irak.¹³⁹

Zuid- en Centraal-Irak (exclusief Bagdad)

Ook buiten Bagdad vonden in Zuid- en Centraal-Irak dagelijks geweldsincidenten plaats. Ook hier fluctueerde het geweldsniveau. Burgers hadden te maken met zowel massale, gecoördineerde, als kleinschaligere bomaanslagen, schietpartijen, moordaanslagen, ontvoeringen, bedreigingen en intimidatie.¹⁴⁰

De meeste veiligheidsincidenten vonden na Bagdad plaats in Mosul, in de provincie Nineveh, en in Kirkuk, in de provincie Ta'mim. Daarnaast kwamen ook in de provincies Anbar, Diyala, Babel en Salahaddin veel veiligheidsincidenten voor. In de overige provincies ten zuiden van Bagdad vonden over het algemeen genomen de minste incidenten plaats, waarvan een aantal wel zeer ernstig was.¹⁴¹

¹³⁶ Civil-Military Fusion Centre, *Iraq: a month in review*, mei 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

¹³⁷ UNAMI, *Daily Security Updates*, december 2011-september 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

¹³⁸ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report and Semiannual Report to the United States Congress*, 30 juli 2012; Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report to the United States Congress*, 30 april 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012. Zie ook paragraaf 2.3.3. over Iraakse veiligheidsorganisaties.

¹³⁹ In mei 2012 zijn er echter nog een paar mortiergranaten afgevuurd op de Internationale Zone. Iraqi Business News, *Weekly Security Updates*, december 2011-september 2012.

¹⁴⁰ UNAMI, *Daily Security Updates*, december 2011-september 2012; Website IBC, www.iraqbodycount.org, geraadpleegd 23 september 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

¹⁴¹ UNAMI, *Daily Security Updates*, december 2011-september 2012; Website IBC, www.iraqbodycount.org, geraadpleegd 23 september 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

In augustus en september 2012 vonden er enkele geweldsincidenten plaats in de aan Syrië grenzende plaats Al Qaim, in de provincie Anbar. Vanaf Syrisch grondgebied werd er op Iraakse veiligheidstroepen geschoten. Ook werden er raketten op hen afgevuurd. Hierbij zijn geen slachtoffers gevallen. Op 8 september werden er weer raketten afgevuurd op Al Qaim. Deze keer werd er een huis geraakt, waardoor een meisje om het leven is gekomen. Het is niet duidelijk wie er achter de aanslagen zit. De Iraakse regering heeft een speciale legereenheid naar het grensgebied gestuurd om de taken over te nemen van de reguliere grenswacht.¹⁴²

Geweldsincidenten in Zuid- en Centraal Irak

Hieronder volgt ter illustratie een aantal ernstige incidenten die in de verslagperiode plaats vonden in Zuid- en Centraal Irak, inclusief Bagdad:

- Op 22 december 2011 kwamen bij een reeks van 16 gecoördineerde aanslagen verspreid over Bagdad minstens 72 personen om het leven en raakten honderden gewond;¹⁴³
- Op 5 januari 2012 kwamen bij een zelfmoordaanslag gericht op sjiitische pelgrims in de buurt van Nassiriya, in de zuidelijk gelegen provincie Dhi Qar, minstens 30 personen om het leven. Op dezelfde dag kwamen bij een reeks aanslagen in overwegend sjiitische wijken in Bagdad minstens 29 personen om het leven;¹⁴⁴
- Op 14 januari werd bij een checkpoint in de buurt van Basra een zelfmoordaanslag gepleegd door een persoon verkleed als politiemann. De aanslag die gericht was tegen sjiitische pelgrims kostte minstens 53 mensen het leven;¹⁴⁵
- Op 23 februari kwamen in heel Irak 60 mensen om het leven, waarvan 32 in Bagdad, bij een reeks aanslagen verspreid over het land. De aanslagen leken vooral gericht tegen het Iraakse veiligheidsapparaat;¹⁴⁶
- Op 20 maart kwamen bij ongeveer 30 aanslagen met auto- en bembommen ongeveer 52 mensen om het leven en raakten er 235 gewond;¹⁴⁷
- Op 19 april werden in verschillende Iraakse steden 20 bomaanslagen gepleegd, waarbij minstens 36 mensen om het leven kwamen en honderden gewond raakten;¹⁴⁸
- Op 13 juni kwamen bij een reeks gecoördineerde aanslagen verspreid over Irak, waaronder Bagdad, minstens 75 personen, voornamelijk sjiitische pelgrims, om het leven;¹⁴⁹
- Op 23 juli kwamen bij een reeks bomaanslagen en schietincidenten verspreid over Irak, waaronder Bagdad, minstens 107 mensen om het leven en raakten honderden gewond;¹⁵⁰

¹⁴² Reuters, *Rockets from Syria hit Iraqi home, killing 5-year-old girl*, 8 september 2012; Reuters, *Iraq seeks to curb frontier spillover from Syria crisis*, 26 augustus 2012.

¹⁴³ The Guardian, *Baghdad car bomb attack rips through Iraq's already failing hopes*, 22 december 2011; BBC, *Dozens killed in co-ordinated Baghdad attacks*, 22 december 2011.

¹⁴⁴ The Guardian, *Iraq suicide attack kills 30*, 5 januari 2012; CNN, *60 slain in Iraq bombings*, 5 januari 2012.

¹⁴⁵ Reuters, *Attack on Iraqi pilgrims kills 50, scores hurt*, 14 januari 2012; BBC, *Iraq suicide bomb kills 50 in Basra pilgrims attack*, 14 januari 2012.

¹⁴⁶ BBC, *Iraq attacks kill 55 as Shia and police targeted*, 23 februari 2012; The Guardian, *Iraq attacks kill at least 55 people*, 23 februari 2012.

¹⁴⁷ The Guardian, *Iraq bombs kill scores before Arab League summit*, 20 maart 2012; CNN, *Dozens killed in widespread attacks on Iraq invasion anniversary*, 20 maart 2012.

¹⁴⁸ Reuters, *At least 36 killed in wave of Iraq blasts*, 19 april 2012; New York Times, *Iraq Insurgency Asserts Presence With Wave of Attacks*, 19 april 2012.

¹⁴⁹ BBC, *Iraq: wave of bomb attacks 'kill 84'*, 13 juni 2012; The Guardian, *Iraq bombs kill scores of Shia pilgrims and police*, 13 juni 2012.

¹⁵⁰ Reuters, *Spate of attacks kills 107 across Iraq*, 23 juli 2012; BBC, *Iraq attacks in Baghdad and north 'kill 107'*, 23 juli 2012.

- Op 16 augustus kwamen gedurende de viering van het einde van de *Ramadan* ongeveer 70 personen om het leven bij bomaanslagen en schietpartijen verspreid over Irak;¹⁵¹
- Op 9 september, de dag dat vicepresident Al-Hashemi ter dood werd veroordeeld, kwamen meer dan 100 mensen om het leven door een reeks van aanslagen verspreid over minstens 10 steden, waaronder enkele sjiitische wijken in Bagdad;¹⁵²
- Op 30 september kwamen minstens 30 mensen om het leven als gevolg van een reeks aanslagen verspreid over het land, waaronder Bagdad, die voornamelijk gericht waren tegen sjiitische doelen en de Iraakse veiligheidsorganisaties;¹⁵³
- Op 27 oktober, tijdens de viering van het Offerfeest (*Eid al-Adha*), zijn ongeveer 30 mensen om het leven gekomen door een reeks aanslagen verspreid over het land, die voornamelijk gericht waren tegen sjiieten.¹⁵⁴

2.3.2 Gewapende groeperingen

Het is doorgaans niet duidelijk welke groeperingen verantwoordelijk zijn voor welke incidenten. Ook kan het voor komen dat groeperingen aanslagen enkel opeisen voor propagandadoeleinden. Derhalve valt niet met zekerheid te zeggen wie de geweldplegers zijn en wat de precieze werkwijzen van de te onderscheiden groepen zijn.¹⁵⁵

Over het algemeen is de activiteit van sjiitische milities in de verslagperiode afgenomen en is het merendeel van aanslagen en geweld aan soennitische groeperingen toe te schrijven. De afname van het sjiitische geweld is een gevolg van de terugtrekking van de Amerikaanse troepen, aangezien zij het primaire doelwit waren. De geweldsactiviteiten van soennitische groeperingen houden echter aan. Hun doel is het destabiliseren van de Iraakse samenleving en het toebrengen van schade aan het Iraakse staatsapparaat.¹⁵⁶

In de verslagperiode werden veel aanslagen in Centraal- en Zuid-Irak toegeschreven aan de soennitische groepering *Al-Qaida-in-Iraq* (AQI/ *Tanzim Qa'idat al-Jihad fi Bilad al-Rafidayn*¹⁵⁷), die valt onder de overkoepelende organisatie *Islamic State of Iraq* (ISI/ *Dawlat al-'Iraq al-'Islamiyyah*).¹⁵⁸ Deze laatste is een verzamelnaam voor gelieerde groeperingen of groeperingen met eenzelfde gedachtengoed of doelstelling; er kan niet worden gesproken over een centraal gestuurde en gestructureerde organisatie. Behalve het destabiliseren van de samenleving en het aanwakkeren van de sektarische spanningen, is het uiteindelijke doel van AQI de vestiging van een soennitisch-islamitische staat, gebaseerd op de *sharia*.¹⁵⁹ AQI heeft de verantwoordelijk opgeëist van diverse grote, gecoördineerde aanslagen, waarbij in de verslagperiode honderden mensen zijn gedood of gewond

¹⁵¹ Reuters, *UPDATE 3-Bloody day of blasts in Iraq kills more than 70*, 16 augustus 2012.

¹⁵² New York Times, *Death Sentence for a Top Iraqi Leader in a Day of Bloodshed*, 9 september 2012; Reuters, *Timeline: Deadliest attacks in Iraq in 2012*, 9 september 2012.

¹⁵³ AFP, *Wave of Iraq attacks kills at least 33*, 30 september 2012; New York Times, *Another wave of bombings across Iraq*, 30 september 2012.

¹⁵⁴ AFP, *Iraq attacks kill 27 on month's deadliest day*, 27 oktober 2012; CNN, *Deadly attacks hit Iraq amid Eid festival*, 27 oktober 2012.

¹⁵⁵ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

¹⁵⁶ Zie ook paragraaf 2.3. over de algehele veiligheidssituatie in Irak.

¹⁵⁷ Officiële Arabische naam van AQI, die letterlijk betekent: '*Al-Qaida Jihad* Organisatie in het Land van de Twee Rivieren'.

¹⁵⁸ Hoewel de *Islamic State of Iraq* officieel een overkoepelende organisatie is van terroristische, soennitische groeperingen, wordt zij vaak gelijk gesteld aan de Iraakse tak van *Al-Qaida*.

¹⁵⁹ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

geraakt, veelal sjiieten en Iraakse veiligheidstroepen.¹⁶⁰ AQI maakt veel gebruik van zelfmoordaanslagen, waarbij grote groepen, zoals sjiitische pelgrims, of woonwijken het doelwit zijn. AQI laat zich vaak leiden door de sjiitische kalender en pleegt vaak aanslagen op de voor sjiieten heilige dagen.¹⁶¹ Daarnaast worden Iraakse veiligheidstroepen - zoals politieagenten, militairen, maar ook soennitische burgerwachten (*Sons of Iraq* of *Awakening Councils* genaamd) - geregeld neergeschoten of gedood door bomaanslagen.¹⁶²

Hoewel AQI in de afgelopen jaren zwakker is geworden, zou de organisatie door het conflict in Syrië weer een impuls hebben gekregen. AQI-leden vechten in Syrië tegen het regime van president Bashar al-Assad, waardoor de organisatie meer fondsen en steun zou hebben aangetrokken.¹⁶³ AQI houdt zich bezig met criminele activiteiten, zoals kidnapping en afpersing, om inkomsten te genereren.¹⁶⁴ Ook zou de organisatie personen - waaronder kinderen, vrouwen en gehandicapten - gedwongen rekruteren, onder meer voor het uitvoeren van zelfmoordaanslagen.¹⁶⁵ AQI heeft vooral invloed in het grensgebied van de provincie Anbar. De groepering ontplooit de meeste activiteiten in de provincies Anbar, Diyala, Salahaddin, Kirkuk, Nineveh en Bagdad.¹⁶⁶ In juli 2012 heeft de leider van AQI aangekondigd een offensief te starten om de oude bases weer in te nemen en de gevangengenomen strijders te bevrijden. Een paar dagen na deze aankondiging zijn er gevechten uitgebroken tussen AQI-strijders en Iraakse veiligheidstroepen in de provincie Diyala.¹⁶⁷ Daarnaast heeft AQI de verantwoordelijkheid opgeëist voor een gewapende aanval op een gevangenis in Tikrit op 27 september 2012. Hierbij zijn tientallen gevangenen, waarvan veel ter dood veroordeelde AQI-leden, gevlucht en zijn ongeveer vijftien leden van de veiligheidstroepen gedood.¹⁶⁸

De Koerdisch-soennitische groepering *Ansar Al-Islam* (voorheen *Ansar Al-Sunna*) heeft als doel de verdrijving van alle Westerse invloeden en invoering van de *sharia* in Irak. *Ansar Al-Islam* heeft zich onder meer schuldig gemaakt aan zelfmoord- en autobomaanslagen, ontvoeringen en executies. Het geweld is voornamelijk gericht op de Iraakse strijdkrachten en de Iraakse regering, alsmede op de Koerdische strijdkrachten en de politieke partijen KDP en PUK. *Ansar Al-Islam* is voornamelijk actief in de betwiste gebieden en het grensgebied met Iran.¹⁶⁹ *Ansar Al-Islam* is nog steeds actief, maar het is niet duidelijk in hoeverre en op welke wijze de groepering actief was in de verslagperiode.

Andere soennitische groeperingen richten zich niet zozeer op invoering van de *sharia*, maar op verdrijving van de buitenlandse aanwezigheid en de Iraakse regering die door de 'bezetter' in het zadel is geholpen. Na het vertrek van de

¹⁶⁰ Reuters, *Timeline: Deadliest attacks in Iraq in 2012*, 23 juli 2012; Reuters, *Al Qaeda claims Iraq attacks, Baghdad anti-terrorism HQ assault*, 13 augustus 2012; AFP, *Al-Qaeda front group claims 43 attacks in Iraq*, 24 augustus 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines - Iraq*, 31 mei 2012.

¹⁶¹ AP, *Iraq's al-Qaida claims 2 deadly attacks on Shiites*, 6 februari 2012; AP, *Iraq suicide car bomber kills 20 at police academy*, 20 februari 2012.

¹⁶² Reuters, *Gunmen kill 27 in raids on west Iraq checkpoints*, 5 maart 2012.

¹⁶³ Reuters, *Analysis: Syria crisis feeds Iraq violence, al Qaeda revival*, 2 augustus 2012.

¹⁶⁴ UNHCR, *Eligibility Guidelines - Iraq*, 31 mei 2012; Niqash, *targeting terrorist mafia: campaign against deadly blackmail in mosul*, 29 maart 2012; US Department of State, *Country Reports on terrorism 2011*, 31 juli 2012.

¹⁶⁵ UNHCR, *Eligibility Guidelines - Iraq*, 31 mei 2012; Mawtani, *Al-Qaeda recruiting mentally challenged individuals for suicide attacks*, 15 augustus 2012. Voor zover bekend maakt in Irak alleen AQI zich schuldig aan het gedwongen rekruteren van personen.

¹⁶⁶ UNHCR, *Eligibility Guidelines - Iraq*, 31 mei 2012; US Department of State, *Country Reports on terrorism 2011*, 31 juli 2012.

¹⁶⁷ The Washington Times, *Al Qaeda: We're returning to old Iraq strongholds*, 22 juli 2012; New York Times, *Insurgents and Troops Clash in Iraq*, 26 juli 2012.

¹⁶⁸ BBC, *Iraq militants attack Tikrit prison, freeing 90 inmates*, 28 september 2012; Reuters, *Iraq al Qaeda says it masterminded jailbreak*, 21 oktober 2012.

¹⁶⁹ UNHCR, *Eligibility Guidelines - Iraq*, 31 mei 2012; US Department of State, *Country Reports on terrorism 2011*, 31 juli 2012; AK News, *Ansar al-Sunnah's military commander detained in Khanaqin*, 8 januari 2012.

Amerikaanse troepen zou een aantal soennitische groeperingen hebben verklaard de gewapende strijd te zullen voortzetten. Naast *Al-Qaida-in-Iraq* en *Ansar Al-Islam* zou het tevens gaan om *Army of the Men of the Naqshbandi Order*,¹⁷⁰ *Islamic Army*, *Mujahedeen Army* en *Rashideen Army*.¹⁷¹ Op welke wijze laatstgenoemde groeperingen actief zijn geweest in de verslagperiode is dezerzijds niet bekend.

Veel Soennitische groeperingen zijn met elkaar verbonden en vallen onder de overkoepelende organisatie *Islamic State of Iraq*. Volgens een bron betekent dit echter niet dat er binnen de organisatie op hoog, strategisch niveau wordt overlegd en samengewerkt.

De sjiitische milities die in de afgelopen jaren het meest actief waren, voornamelijk tegen de Amerikaanse en andere buitenlandse troepen, zijn de *Promised Day Brigades*, *Asa'ib Ahl Al-Haq* en *Kata'ib Hezbollah*. Hoewel de sjiitische milities zich publiekelijk vooral op buitenlandse troepen richtten, zouden zij zich tevens schuldig hebben gemaakt aan ontvoeringen en moordaanslagen gericht op specifieke groepen. Hierbij moet worden gedacht aan voormalige Ba'athisten, veiligheids- en overheidsmedewerkers, politieke en religieuze rivalen, evenals personen die hebben samengewerkt met de buitenlandse troepen. Bovendien zouden voornamelijk sjiitische milities geweld hebben gebruikt tegen personen die zich niet aan de islamitische kleding- en gedragsvoorschriften hielden. Zo worden sjiitische milities ervan verdacht betrokken te zijn geweest bij de golf van geweld tegen 'emo's' en LHBT's¹⁷² begin 2012.¹⁷³ Nu de Amerikaanse troepen zijn vertrokken, zijn de activiteiten van de sjiitische milities afgenomen, doch niet verdwenen. Bovendien houden veel sjiitische militieleden zich bezig met criminele activiteiten. Zo zouden zij onder meer betrokken zijn bij ontvoeringen, afpersingen en oliesmokkel.¹⁷⁴ Zij zijn voornamelijk actief in de provincies Bagdad, Basra, Missan, Thi-Qar, Karbala, Babel, Najaf, Wasit en Diwaniyah.¹⁷⁵

De *Promised Day Brigades* (PDB) is een militie bestaande uit volgelingen van Moqtada Al-Sadr en wordt beschouwd als de opvolger van het *Mahdi*-leger.¹⁷⁶ Al-Sadr heeft in 2008 het *Mahdi*-leger ontwapend en vervolgens geherstructureerd, wat heeft geresulteerd in de oprichting van de PDB.

Asa'ib Ahl Al-Haq en *Kata'ib Hezbollah* zijn milities die zich ten tijde van de ontwapening en herstructurering van het *Mahdi*-leger hebben afgescheiden. Sindsdien is vooral *Asa'ib Ahl Al-Haq* verwickeld in een strijd met de loyale Sadristen. Volgens een bron zou het om een geweldloze strijd gaan, maar zouden beide partijen elkaar waar mogelijk dwars zitten. Ook zouden er wel eens straatbotsingen zijn tussen leden van beide groeperingen.¹⁷⁷ Daarnaast zijn er in de zuidelijk gelegen steden, zoals Basra en Amara, geregeld confrontaties tussen

¹⁷⁰ Het *Naqshbandi*-leger zou in de verslagperiode geregeld het Amerikaanse Consulaat in Kirkuk hebben aangevallen. Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012.

¹⁷¹ Reuters, *Iraq Sunni insurgents keep fighting after U.S. pullout*, 29 februari 2012.

¹⁷² Lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders.

¹⁷³ Zie het thematisch ambtsbericht over de situatie van lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders (LHBT's) in Irak van juni 2012, waarin tevens de situatie van de zogenaamde 'emo's' aan bod komt.

¹⁷⁴ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012.

¹⁷⁵ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

¹⁷⁶ In hoeverre het *Mahdi*-leger nog aanwezig is binnen de Iraakse samenleving is niet duidelijk. Volgens sommigen is het *Mahdi*-leger geheel ontwapend en zijn de strijders overgegaan in de *Promised Day Brigades*. Volgens anderen zijn er nog *Mahdi*-strijders actief binnen de samenleving en vormen zij nog steeds een bedreiging, maar moeten zij beschouwd worden als slapende cellen die eventueel door Al-Sadr opgeroepen kunnen worden. In 2011 heeft Al-Sadr bedreigd het *Mahdi*-leger opnieuw in te zetten, indien de Amerikanen aan het eind van het jaar niet vertrokken zouden zijn. Dit is uiteindelijk niet gebeurd. Begin 2012 werden *Mahdi*-leden in verband gebracht met de zogenaamde 'emo-moorden', maar het is niet duidelijk of zij daadwerkelijk een rol hadden in dit geweld.

¹⁷⁷ The Guardian, *Iraqi official: Shiite militia will lay down arms*, 6 januari 2012.

diverse sjiiitische milities, waarbij doorgaans wordt gestreden om lokale invloed, geld en banen.¹⁷⁸

Enkele sjiiitische milities hebben banden met de autoriteiten. Zo maakt Moqtada Al-Sadr met zijn partij *Sadr-Trend* deel uit van de federale regering en worden acht ministeries geleid door een minister van *Sadr-Trend*. Leden van het *Mahdi*-leger zouden bovendien geïntegreerd zijn in de Iraakse veiligheidsdiensten.¹⁷⁹ Ook de *Badr*-organisatie is politiek actief, nadat zij tot 2003 jarenlang onder de naam *Badr*-brigade de paramilitaire vleugel van de partij *Islamic Supreme Council of Iraq* is geweest. Veel van de voormalige militieleden zijn ondertussen geïntegreerd in de Iraakse veiligheidsdiensten.¹⁸⁰ *Asa'ib Ahl A-Haq* heeft begin 2012 verklaard de wapens neer te leggen en deel te gaan nemen aan het politieke proces.¹⁸¹

Volgens een bron zijn er momenteel geen milities die controle of invloed hebben over gebieden in Irak, omdat het Iraakse leger voldoende dominant en capabel zou zijn. Ook zouden er geen checkpoints zijn die zelfstandig door milities worden bemand.

Een uitzondering hierop zijn de duizenden leden van de soennitische militie *Sons of Iraq*, die samenwerken met de Iraakse autoriteiten en in opdracht van de overheid checkpoints bemannen in de soennitische gebieden.¹⁸²

Volgens een bron zijn de milities in Irak over het algemeen niet meer in staat om leefregels op te leggen.

In de verslagperiode hebben milities echter wel geweld gebruikt tegen personen die zich niet hielden aan de strikte, islamitische voorschriften betreffende het uiterlijk en gedragsvormen. In reactie op het geweld, dat onder meer was gericht tegen zogenaamde 'emo's' en (vermeende) LHBT¹⁸³ jongeren, zouden velen zich, in elk geval uiterlijk, hebben aangepast aan de islamitische leefwijze uit angst voor geweld. Hoewel voornamelijk sjiiitische milities met deze vorm van geweld in verband worden gebracht, zouden ook soennitische groeperingen zich hieraan schuldig hebben gemaakt.¹⁸⁴

In verschillende sjiiitische wijken in Bagdad hingen begin 2012 lijsten met namen van personen, voornamelijk 'emo's' en (vermeende) LHBT's, die zich niet volgens de geldende islamitische normen zouden kleden en/of gedragen. In de begeleidende tekst stond dat deze personen gedood zouden worden indien zij hun uiterlijk en/of gedrag binnen een paar dagen niet zouden veranderen.¹⁸⁵

Dergelijke dodenlijsten werden ook door milities gebruikt die het hadden gemunt op Irakezen die in de internationale zone in Bagdad werkten.

¹⁷⁸ IRIN, *Briefing: Why is Iraq still so dangerous?*, 1 augustus 2012.

¹⁷⁹ The National, *Iraq gives Mahdi militants preferential treatment*, 27 november 2011; Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

¹⁸⁰ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; Niqash, *official split: shifting shiite allegiances change political landscape*, 15 maart 2012.

¹⁸¹ New York Times, *Political Role for Militants Worsens Fault Lines in Iraq*, 5 januari 2012; The Guardian, *Iraqi official: Shiite militia will lay down arms*, 6 januari 2012.

¹⁸² Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012.

¹⁸³ Lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders.

¹⁸⁴ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012. Zie ook het thematisch ambtsbericht over de situatie van lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders (LHBT's) in Irak van juni 2012.

¹⁸⁵ The Huffington Post, *Iraq Emo Killings Raise Alarm*, 11 maart 2012; Reuters, *Iraq militia stone youths to death for "emo" style*, 10 maart 2012. Zie ook het thematisch ambtsbericht over de situatie van lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders (LHBT's) in Irak van juni 2012.

Volgens bronnen kan het voor komen dat Irakezen, die voorheen bedreigd werden, na verblijf in het buitenland bij terugkomst in Irak wederom bedreigd worden of zelfs vermoord. Het is niet bekend of dit in de verslagperiode is gebeurd.¹⁸⁶ Nadat een persoon vanwege bedreigingen Irak is ontvlucht is het volgens een bron ook mogelijk dat de achtergebleven familieleden het slachtoffer worden van bedreigingen en geweld. Het is niet bekend of dit in de verslagperiode is gebeurd.

2.3.3 Iraakse veiligheidsorganisaties

De Iraakse veiligheidsorganisaties of *Iraqi Security Forces* (ISF) omvatten diverse (politie)onderdelen onder verantwoordelijkheid van de minister van Binnenlandse Zaken, drie krijgsmachtonderdelen onder de verantwoordelijkheid van de minister van Defensie en een contra-terrorisme-organisatie onder directe verantwoordelijkheid van de premier.¹⁸⁷

De Iraakse reguliere politie (*Iraqi Police Service/al-shurta al-mujtama'iyā*) bestaat uit achttien provinciale politiekorpsen, die verantwoordelijk zijn voor het handhaven van de wet en de openbare orde en voorzien in veiligheid op lokaal niveau. De samenstelling van de politiekorpsen is in principe gemengd, maar aangezien er lokaal wordt geworven is deze wel afhankelijk van de plaatselijke bevolkingssamenstelling.¹⁸⁸

De Iraakse federale politie (*Federal Police/al-shurta al-itahadiya*) vormt een snel inzetbare aanvullende politiemacht, die onder meer als doel heeft snel en adequaat op te treden tegen burgerlijke ongehoorzaamheid en oproer op grote schaal.¹⁸⁹ De federale politie, die op landelijk niveau wordt geworven, is voornamelijk samengesteld uit sjiieten.

De Iraakse grenspolitie (*Border Enforcement Police*) bewaakt de 3.650 km lange Iraakse grens, inclusief de Koordische regio, en haar 28 toegangswegen.¹⁹⁰ Voor zover bekend wordt het verlaten van het werk bij de grenspolitie door de verantwoordelijke autoriteiten in Bagdad niet als desertie beschouwd. Wel zouden politieagenten na hun opleiding ten minste vijf jaar in dienst moeten blijven van de politie op straffe van terugbetaling van de kosten van de opleiding.

De Iraakse oliepolitie (*Oil Police*) is verantwoordelijk voor de beveiliging van de gehele infrastructuur van de olieproductie. De verantwoordelijkheid voor de oliepolitie is van het ministerie van Olie overgegaan naar het ministerie van Binnenlandse Zaken.¹⁹¹

¹⁸⁶ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

¹⁸⁷ Cordesman, Anthony H. et al., *US Withdrawal and Iraqi Security Forces: The Need for Continuing Aid*, Washington: Center for Strategic and International Studies, 24 juni 2010; US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq – June 2010*, 20 augustus 2010.

¹⁸⁸ Cordesman, Anthony H. et al., *US Withdrawal and Iraqi Security Forces: The Need for Continuing Aid*, Washington: Center for Strategic and International Studies, 24 juni 2010; US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq – June 2010*, 20 augustus 2010; Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Iraq Police Development Program*, 30 juli 2012.

¹⁸⁹ Cordesman, Anthony H. et al., *US Withdrawal and Iraqi Security Forces: The Need for Continuing Aid*, Washington: Center for Strategic and International Studies, 24 juni 2010; US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq – June 2010*, 20 augustus 2010; Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Iraq Police Development Program*, 30 juli 2012.

¹⁹⁰ Cordesman, Anthony H. et al., *US Withdrawal and Iraqi Security Forces: The Need for Continuing Aid*, Washington: Center for Strategic and International Studies, 24 juni 2010; US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq – June 2010*, 20 augustus 2010; Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Iraq Police Development Program*, 30 juli 2012.

¹⁹¹ Cordesman, Anthony H. et al., *US Withdrawal and Iraqi Security Forces: The Need for Continuing Aid*, Washington: Center for Strategic and International Studies, 24 juni 2010; Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Iraq Police Development Program*, 30 juli 2012. Er zijn geen andere politie-eenheden die verbonden zijn of waren met andere ministeries.

Ten slotte zijn er in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken veiligheidsfunctionarissen (*Facilities Protection Services*) werkzaam bij de verschillende ministeries. Zij worden ingezet voor de beveiliging van belangrijke gebouwen en infrastructuur.¹⁹²

De Iraakse krijgsmacht bestaat uit een landmacht (*al-quwa al-bariya*), een luchtmacht (*al-quwa al-jawiya*) en een marine (*al-quwa al-bahriya*) en staat onder leiding van een *Joint Head Quarters* (JHQ).¹⁹³ In principe zit er in elke brigade van de Iraakse landmacht een eenheid militaire politie (*al-shurta al-askariya*), die verantwoordelijk is voor orde- en wetshandhaving binnen het leger. De samenstelling van de Iraakse krijgsmacht is in principe gemengd.¹⁹⁴

De contra-terrorisme-organisatie is zoals gezegd een veiligheidsorganisatie onder de directe verantwoordelijkheid van premier Al-Maliki.¹⁹⁵ Het *Counter-Terrorism Command* (CTC/*qi-yadat mukafahat al-irhab*) valt onder de *Counter-Terrorism Service* (CTS/*jihaz mukafahat al-irhab*). Het CTC bestaat uit twee *Special Operation Brigades*. Primaire taak is de bestrijding van gewelddadige groepen, zoals *Al-Qaida-in-Iraq* en andere milities. Daartoe beschikken de brigades onder meer over een eigen inlichtingendienst en eigen detentiecentra. In de volksmond worden de *Special Operation Brigades* ook wel 'dirty brigades' genoemd.

De premier is als opperbevelhebber verantwoordelijk voor het *Office of the Commander in Chief*. Het *Office of the Commander in Chief* stuurt een aantal eigen veiligheidsdiensten aan, waaronder de *Presidential Brigades*, de *56th Brigade* en vijftien onafhankelijke veiligheidsbataljons. Zij beschikken over geheime detentiecentra. Er is kritiek op de *Office of the Commander in Chief* vanwege het opereren buiten de wettelijke kaders van het veiligheidsapparaat en het ontbreken van toezicht: het bureau legt geen verantwoording af aan een van de veiligheidsministeries.¹⁹⁶

In Irak opereren meer veiligheidsdiensten en onderdelen buiten de wettelijke kaders en toezicht. Voorbeelden hiervan zijn de *Operational Command* centra. De *Baghdad Operational Command* is hiervan de bekendste en is verantwoordelijk voor de veiligheid in Bagdad en coördineert operaties van de ministeries van Binnenlandse Zaken en Defensie.¹⁹⁷

De Nationale Veiligheidsraad (NSC) heeft de taak om de Iraakse veiligheidsorganisaties te coördineren. Daarnaast heeft de NSC de bevoegdheid om zowel het nationale veiligheidsbeleid als de veiligheidsstrategie vorm te geven. De NSC wordt voorgezeten door de premier en de nationale veiligheidsadviseur.

¹⁹² US Department of State, 2010, *Country Report on Human Rights Practices – Iraq*, 8 april 2011; Cordesman, Anthony H. et al., *US Withdrawal and Iraqi Security Forces: The Need for Continuing Aid*, Washington: Center for Strategic and International Studies, 24 juni 2010.

¹⁹³ Cordesman, Anthony H. et al., *US Withdrawal and Iraqi Security Forces: The Need for Continuing Aid*, Washington: Center for Strategic and International Studies, 24 juni 2010.

¹⁹⁴ Cordesman, Anthony H. et al., *Withdrawal from Iraq. Assessing the Readiness of Iraqi Security Forces*, Washington: Center for Strategic and International Studies, augustus 2009.

¹⁹⁵ De organisatie was echter omstreden, omdat deze feitelijk zonder wettelijke basis en toezicht opereerde. Deze zouden geregeld moeten worden in de *Counter-Terrorism Law*. Deze wet, waarvoor het concept in 2008 is opgesteld, zou in december 2011 zijn goedgekeurd door de Raad van Ministers. (United Press International, *Iraq adopts law defining terrorism*, 28 december 2011.) Hierover is verder geen informatie bekend.

¹⁹⁶ Administratief gezien hebben deze eenheden wel een formele plek in het veiligheidsapparaat maar zij leggen uitsluitend verantwoording af aan de premier. ICG, *Loose ends: Iraq's security forces between US drawdown and withdrawal*, 26 oktober 2010; Foreign Policy, *Maliki's maneuvering in Iraq*, 6 juni 2012.

¹⁹⁷ ICG, *Loose ends: Iraq's security forces between US drawdown and withdrawal*, 26 oktober 2010; Rudaw, *Tigris Operations Command Formed by PM Maliki Criticized as Unconstitutional*, 16 september 2012.

Daarnaast bestaat de raad uit onder meer de ministers van Buitenlandse Zaken, Financiën, Justitie, Defensie en Binnenlandse Zaken.

Enkele bronnen geven aan dat de professionaliteit en slagkracht van de Iraakse veiligheidsorganisaties enigszins is toegenomen.¹⁹⁸ Desondanks blijven zaken als sektarische verdeeldheid, loyaliteitsproblemen, straffeloosheid, corruptie en onwil om buiten het eigen (woon)gebied ingezet te worden zorgwekkend.¹⁹⁹ Bovendien heeft Maliki in de afgelopen jaren veel ervaren soennitische werknemers van de veiligheidsdiensten vervangen door sjiitische werknemers. Ook zijn de Iraakse inlichtingendiensten zwak en zijn deze niet in staat gebleken aanslagen te voorkomen, onder meer omdat een deel van de inlichtingencapaciteit door de terugtrekking van de Amerikanen is verdwenen.²⁰⁰

De verantwoordelijkheid voor de veiligheid in de Iraakse steden, die in de afgelopen jaren bij het leger lag, wordt in 2012 geleidelijk overgedragen aan de lokale politie-eenheden. Zo droeg het leger in september 2012 de veiligheidsverantwoordelijkheden over aan de lokale politie in de provincie Anbar. In oktober was 80-90% van de veiligheidsverantwoordelijkheden in Bagdad door het leger aan de politie overgedragen.²⁰¹

Er zijn in Irak verschillende inlichtingendiensten actief, waaronder de Nationale Inlichtingen- en Opsporingsdienst van het ministerie van Binnenlandse Zaken (*wikalat al-maalumat wa al-tahqiqat al-wataniya*), het Directoraat-Generaal voor Inlichtingen en Veiligheid van het ministerie van Defensie (*al-mudiriyat al-aama lil-istikhbarat wa al-amn*) en het Directoraat voor Inlichtingen (M2/*mudiriyat al-istikhbarat al-askariya*) van het JHQ. Voorts zijn er de Iraakse Nationale Inlichtingendienst (*jihaz al-mukhabarat al-watani*), het Staatsministerie voor Nationale Veiligheid (*wizarat al-dawla li-shuoun al-amn al-watani*) en het Bureau van Informatie en Veiligheid (*maktab al-maalumat wa al-amn*) direct onder de premier.²⁰²

In verschillende delen van het noorden van Centraal-Irak, West-Irak en Bagdad doen de autoriteiten nog altijd een beroep op gewapende soennitische burgerwachten ten behoeve van de veiligheid op lokaal niveau en de bestrijding van terrorisme. Deze burgerwachten (*Awakening Councils of Sons of Iraq* genaamd) zijn milities, die worden betaald door de Iraakse regering, maar geen juridische status hebben. De rol van de burgerwachten hangt in de praktijk vooral af van het contact op lokaal niveau tussen de *Awakening*-leider en de burgemeester of politiefchef. De Iraakse regering streeft naar integratie van de ongeveer 100.000 oud-strijders in reguliere veiligheidsorganisaties (20 procent) en andere overheidsdiensten (80 procent). Halverwege 2012 waren ongeveer 70.000 oud-strijders in Iraakse overheidsdienst overgegaan.²⁰³

¹⁹⁸ Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report to the United States Congress*, 30 oktober 2012.

¹⁹⁹ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

²⁰⁰ Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report to the United States Congress*, 30 oktober 2012.

²⁰¹ Special Inspector general for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report to the United States Congress*, 31 april 2012; Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report to the United States Congress*, 30 oktober 2012; Mawtani, *Iraqi army transfers security responsibilities to police in Anbar*, 14 september 2012.

²⁰² Cordesman, Anthony H. et al., *US Withdrawal and Iraqi Security Forces: The Need for Continuing Aid*, Washington: Center for Strategic and International Studies, 24 juni 2010; ICG, *Loose ends: Iraq's security forces between US drawdown and withdrawal*, 26 oktober 2010.

In de vorige verslagperiode werd gemeld dat in de praktijk sprake was van overlap, rivaliteit en een gebrekkige samenwerking en coördinatie tussen de verschillende inlichtingendiensten. Hierover is in de afgelopen verslagperiode geen nieuwe informatie gevonden.

²⁰³ Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012.

In het noorden van Centraal-Irak staat een aantal betwiste gebieden *de facto* onder Koerdische controle. Deze gebieden worden beveiligd door de Koerdische veiligheidsorganisaties, met name *Asayish* en *Peshmerga*, in sommige gevallen naast of in samenwerking met Iraakse veiligheidsorganisaties.^{204 205}

Veiligheidsorganisaties in de KRG-regio

In de KRG-regio zijn, buiten de grenspolitie, geen Iraakse nationale veiligheidsorganisaties actief. De drie provinciale politiekorpsen, die officieel onder de federale regering in Bagdad vallen, staan, evenals de regionale Koerdische veiligheidsorganisaties, in de praktijk onder de controle van de twee belangrijkste partijen KDP en PUK.

Aldus beschikt de KDP over de provinciale politiekorpsen van Dohuk en Erbil, een gendarmerie (*Zervani*) en een gedeelte van de geheime politie (*Asayish*), die formeel vallen onder de verantwoordelijkheid van de KRG-minister van Binnenlandse Zaken; een gedeelte van de militaire strijdmacht (*Peshmerga*) en van de militaire inlichtingendienst (*Hawalari*), die formeel vallen onder de verantwoordelijkheid van de KRG-minister van Peshmerga Zaken; en een eigen inlichtingendienst (*Parastin*). De PUK heeft de beschikking over het provinciale politiekorps van Sulaimaniya en het overige gedeelte van de *Asayish*, over het overige gedeelte van de *Peshmerga* en de *Hawalari*, alsmede over een eigen inlichtingendienst (*Zanyari*).²⁰⁶

De KRG probeert al geruime tijd de administraties van de *Peshmerga* en *Asayish* samen te voegen, maar dit blijkt in de praktijk moeilijk te zijn, onder meer vanwege loyaliteit naar de eigen leiders van de PUK of de KDP.²⁰⁷

2.3.4 *Bloedwraak en eengerelateerd geweld*

Bloedwraak komt naar verluidt weinig voor in Irak.²⁰⁸ Voor zover bekend speelt bloedwraak zich alleen af tussen mannen van verschillende families of stammen en hebben vrouwen niet voor bloedwraak te vrezen. Plegers van bloedwraak in KRG-gebied zouden in principe moeten worden opgepakt en bestraft als iedere andere moordenaar. In hoeverre dit in de praktijk ook gebeurt, is dezerzijds niet bekend. In de verslagperiode is geen nieuwe informatie verkregen over bloedwraak.

Eengerelateerd geweld, waaronder moord, komt in geheel Irak voor, ook in de KRG-regio. In de KRG-regio zou het probleem in de afgelopen jaren bovendien groter zijn geworden. Deze toename zou echter ook veroorzaakt kunnen zijn doordat steeds

²⁰⁴ Cordesman, Anthony H. et al., *US Withdrawal and Iraqi Security Forces: The Need for Continuing Aid*, Washington: Center for Strategic and International Studies, 24 juni 2010; Report on Joint Finnish-Swiss Fact-Finding Mission to Amman and the Kurdish Regional Government (KRG) Area, 1 februari 2012; Rudaw, *Tigris Operations Command Formed by PM Maliki Criticized as Unconstitutional*, 16 september 2012.

²⁰⁵ De KRG stationeerde eind februari 2011 circa 10.000 *Peshmerga*-troepen in Kirkuk, naar aanleiding van de uitbraak van protesten in de provincie. Deze maatregel zorgde voor onrust bij de Turkmeense en Arabische bevolking van Kirkuk, die de stationering als een uiting van Koerdische dominantie zag. Onder druk van Bagdad en de Verenigde Staten trokken de troepen zich eind maart 2011 terug (zie het algemeen ambtsbericht Irak van december 2011). In de verslagperiode heeft de KRG geen extra *Peshmerga*-troepen in Kirkuk gestationeerd.

²⁰⁶ Cordesman, Anthony H. et al., *Withdrawal from Iraq. Assessing the Readiness of Iraqi Security Forces*, Washington: Center for Strategic and International Studies, augustus 2009; Cordesman, Anthony H. et al., *US Withdrawal and Iraqi Security Forces: The Need for Continuing Aid*, Washington: Center for Strategic and International Studies, 24 juni 2010; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

²⁰⁷ Report on Joint Finnish-Swiss Fact-Finding Mission to Amman and the Kurdish Regional Government (KRG) Area, 1 februari 2012.

²⁰⁸ Report on Joint Finnish-Swiss Fact-Finding Mission to Amman and the Kurdish Regional Government (KRG) Area, 1 februari 2012.

meer mensen in de KRG-regio het geweld rapporteren. Eergerelateerd geweld is een algemeen probleem in Irak en is niet gelieerd aan een bepaalde etniciteit.²⁰⁹

Met eergerelateerd geweld beoogt de dader de eer van de familie te herstellen door het ongewenste gedrag van een familielid, waardoor de sociale, culturele of religieuze normen zouden zijn overtreden, te bestraffen. Voorbeelden van dergelijk ongewenst gedrag zijn overspel, ontmaagding (ook in geval van verkrachting), huwelijksweigering of het aanvragen van een scheiding. Ook indien er slechts een vermoeden bestaat van een dergelijke overtreding kan dat voldoende zijn voor de familie om een eergerelateerd geweldsmisdrijf te plegen. Volgens een bron zouden familieleden internetactiviteiten en mobiele telefoongegevens controleren op oneervolle activiteiten.

Eergerelateerd geweld kan bestaan uit het lijfelijk straffen, maar het vermoorden van het slachtoffer (eerwraak) komt ook vaak voor. Tevens komt het voor dat slachtoffers door hun eigen familie worden verstoten of zelfmoord plegen, omdat zij de druk van de familie vanwege de door hen ervaren schande niet meer kunnen verdragen. In KRG-gebied komt tevens verbranding voor als vorm van eerwraak.²¹⁰

Hoewel ook mannen slachtoffer kunnen worden van eerwraak, hebben vrouwen disproportioneel te lijden onder deze vorm van geweld.²¹¹ Een bron geeft aan dat bij als ongeoorloofd beschouwde contacten tussen een man en een vrouw, de man ook bestraft kan worden, samen met de vrouw, maar niet alleen.

LHBT's (lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders) of personen die op basis van hun uiterlijk of gedrag ervan worden verdacht tot deze categorie te behoren lopen ook een risico het slachtoffer te worden van eergerelateerd geweld.²¹²

Naar verluidt blijft eergerelateerd geweld vaak een familieaangelegenheid waar de politie buiten wordt gehouden. Vervolg van daders komt zelden voor of er wordt een disproportioneel lage straf opgelegd.²¹³ Bronnen in de KRG-regio geven aan dat de politie geen onderzoek verricht naar mogelijk eergerelateerd geweld als de familie zelf aangeeft dat er geen sprake is van een eergerelateerd delict. Bovendien worden sterfgevallen ten gevolge van eerwraak vaak bestempeld als zelfmoord of een ongeluk.²¹⁴

Indien er toch strafrechtelijke vervolging plaatsvindt, dient dit te gebeuren op grond van de reguliere wetsartikelen van het Wetboek van Strafrecht, zoals de artikelen gewijd aan moord of doodslag indien het slachtoffer is gedood.²¹⁵ Artikel 128 bepaalt dat het plegen van een strafbaar feit met eergerelateerd motief of in antwoord op een ongerechtvaardigde en ernstige provocatie van het slachtoffer een verzachtende omstandigheid is, op basis waarvan de strafmaat verlaagd kan worden.²¹⁶

²⁰⁹ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; Rudaw, *New Monitoring Body Established to Protect Women's Rights*, 10 augustus 2012.

²¹⁰ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012.

²¹¹ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

²¹² Zie het thematisch ambtsbericht over de situatie van LHBT's in Irak van juni 2012.

²¹³ Reuters, *"Honor killings" require tougher laws, say Iraqi women*, 6 maart 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012.

²¹⁴ Reuters, *"Honor killings" require tougher laws, say Iraqi women*, 6 maart 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

²¹⁵ Wetboek van Strafrecht 111 van 1969, zoals gewijzigd tot 29 januari 2009, Engelse vertaling geraadpleegd op: http://www.mpil.de/shared/data/pdf/penal_code_of_1969-neu.pdf.

²¹⁶ In artikel 130 wordt vervolgens bepaald dat, in geval van een verzachtende omstandigheid, een eventuele doodstraf wordt verlaagd tot een levenslange of tijdelijke gevangenisstraf of detentie voor een periode van minimaal 1 jaar. Indien de reguliere straf voor het delict een tijdelijke of levenslange gevangenisstraf is, zal de strafmaat worden verlaagd tot detentie van minimaal 6 maanden.

De Koerdische regering heeft in 2000 en 2001 wetwijzigingen doorgevoerd op basis waarvan artikel 128 van het Wetboek van Strafrecht niet meer mag worden toegepast in het KRG-gebied in geval van eengerelateerd geweld of eerwraak.²¹⁷ Doorgaans vindt er geen vervolging plaats voor eengerelateerd geweld, maar voor zover er in de KRG-regio wel vervolging plaatsvindt worden er in het algemeen nog altijd lage straffen opgelegd.²¹⁸ Bovendien zien de wetwijzigingen alleen toe op geweld jegens vrouwen, wat betekent dat artikel 128 nog altijd kan worden toegepast in zaken betreffende eerwraak of eengerelateerd geweld jegens mannen.²¹⁹

Personen die vrezen het slachtoffer te worden van eengerelateerd geweld zullen doorgaans niet om bescherming van de autoriteiten vragen vanwege de angst voor represailles van familieleden en de gemeenschap, maar ook omdat ze de familie niet nog meer schande willen brengen. Bovendien is het vertrouwen in de autoriteiten laag wat betreft het nemen van maatregelen ter bescherming van slachtoffers van eengerelateerd geweld en vervolging van de daders. Eengerelateerd geweld is nog altijd een sociaal geaccepteerd fenomeen, ook onder mensen werkzaam bij de politie.²²⁰

Personen die voor eerwraak moeten vrezen, kunnen niet of nauwelijks terecht in opvanghuizen. In de KRG-regio bestaat op kleine schaal opvang voor vrouwen die slachtoffer zijn of vrezen te worden van geweld. De KRG-regio heeft zowel private als publieke opvanghuizen, maar deze zijn vaak overvol, zijn een tijdelijke oplossing en bieden niet voldoende bescherming. In Centraal- en Zuid-Irak bestaan slechts private opvangcentra, die worden gerund door lokale NGO's. De opvang- en beschermingsmogelijkheden zijn echter zeer beperkt en de omstandigheden zijn slecht.²²¹

Een alternatieve oplossing voor een erkestie is in principe mogelijk via bemiddeling door de stamleider of een stamoudere. Bemiddeling is een traditionele methode van geschillenbeslechting in Irak, waarbij leiders van de stam (of de gemeenschap) problemen tussen personen, families en stammen proberen op te lossen. Deze methode wordt voornamelijk gebruikt bij zaken die tussen verschillende families of stammen spelen. Indien een erkestie binnen de eigen familie speelt wordt het zoveel mogelijk binnenshuis gehouden om de eer van de familie niet nog meer schade toe te brengen. De bemiddeling kan diverse resultaten opleveren. Zo kunnen een gedwongen huwelijk of de betaling van een 'schadevergoeding' de oplossing voor een geschil zijn. Het is echter ook mogelijk dat de uitkomst van tribale bemiddeling doding van de overtreder(s) is. Doding komt voornamelijk voor in geval van erkesties tussen twee stammen en in mindere mate bij geschillen tussen families binnen dezelfde stam. Tribale bemiddeling leidt echter niet altijd tot een oplossing. Bovendien is het mogelijk dat een betrokkene van mening is dat het resultaat van de bemiddeling de eer van de familie niet heeft hersteld en alsnog overgaat tot geweld.²²²

²¹⁷ Besluit nr. 59 van 12 april 2000 van de Patriottische Unie van Koerdistan (PUK) en Wet nr. 14 van 2002 van de Koerdische Democratische Partij (KDP).

²¹⁸ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

²¹⁹ Centre for Gender and Violence Research, University of Bristol and Roehampton University, UK, in partnership with Kurdish Women's Rights Watch, *Honour-based violence and Honour-based Killings in Iraqi Kurdistan and in the Kurdish Diaspora in the UK*, november 2010.

²²⁰ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

²²¹ Zie paragraaf 3.4.6. over opvangmogelijkheden voor vrouwen.

²²² Danish Immigration Service, *Security and Human Rights Issues in Kurdistan region of Iraq and South/Central Iraq*, juli 2009; Danish Immigration Service, *Honour Crimes against Men in Kurdistan Region of Iraq and the availability of protection*, maart 2010; Heartland Alliance International, *Iraq: Mediating to Prevent Violence Against Women in IDP Camps; heartland alliance*, www.heartlandalliance.org, geraadpleegd 18 september 2012.

3 Mensenrechten

3.1 Juridische context

3.1.1 *Verdragen en protocollen*

Irak is partij bij diverse internationale mensenrechtenverdragen,²²³ waaronder:

- Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (ICCPR);
- Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (CESCR);
- Verdrag inzake de Uitbanning van Rassendiscriminatie (ICERD);
- Verdrag inzake de Voorkoming en Bestrafing van Genocide;
- Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen (CEDAW);
- Verdrag inzake de Rechten van het Kind (CRC);
- Verdrag tegen Foltering en andere wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing (CAT).

Irak is geen partij bij het Vluchtelingenverdrag van Genève, noch het bijbehorende Protocol.²²⁴

3.1.2 *Nationale wetgeving*

De grondwet biedt op papier waarborgen voor een aantal fundamentele vrijheden, zoals de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van vereniging en vergadering en de vrijheid van godsdienst en overtuiging. De islam is de officiële godsdienst en geldt als een fundamentele rechtsbron voor de Iraakse wetgeving. Wet- en regelgeving zullen, zo luidt de grondwet, niet in strijd zijn met de principes van de islam, democratische grondslagen, en met 'universele beginselen van de mensenrechten'.²²⁵ Volgens de grondwet genieten alle Iraakezen gelijke rechten en is iedereen gelijk voor de wet. De grondwet garandeert administratieve, culturele en politieke rechten voor alle burgers.²²⁶

Uit artikel 13 van de grondwet volgt dat de grondwet de hoogste wet is en dat alle met de grondwet conflicterende wetten en regelgeving ongeldig zijn. De *Coalition Provisional Authority* (CPA) heeft in de interim-periode bindende verordeningen uitgevaardigd. Deze verordeningen, alsmede Iraakse wetgeving van vóór de door de Verenigde Staten geleide militaire interventie die niet in strijd is met de grondwet of CPA-verordeningen, blijven van kracht tot het moment dat zij met inachtneming van de in de grondwet gestelde wetgevingsprocedure zijn ingetrokken of gewijzigd.

²²³ Zie UN Office of the High Commissioner on Human Rights: <http://treaties.un.org/Pages/Treaties>, geraadpleegd op 14 augustus 2012. Irak heeft bij de CEDAW en de CRC het voorbehoud gemaakt, dat deze verdragen de werking van de bepalingen van *sharia*-wetgeving niet beperken. Irak heeft bij de ICERD het voorbehoud gemaakt de aan het verdrag verbonden rechtsmacht van het Internationaal Gerechtshof niet te aanvaarden.

²²⁴ Zie 'State Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol as of 1 April 2011', www.unhcr.org, geraadpleegd op 14 augustus 2012; UNHCR, *Iraq Fact Sheet*, mei 2012.

²²⁵ Sectie 1 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 14 augustus 2012.

²²⁶ Sectie 2 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 14 augustus 2012.

De decentrale uitvoerende, wetgevende en rechtsprekende macht in de KRG-regio opereert sinds 1991 onafhankelijk van Bagdad. Veel onderdelen van de Iraakse wetgeving zijn in deze gebieden na 1991 ongewijzigd van kracht gebleven, terwijl andere onderdelen door de *Kurdistan Regional Government* (KRG) zijn aangepast of aangevuld. De Iraakse grondwet beschrijft de gebieden waarop de KRG officieel eigenstandig beleid en wetgeving kan uitvaardigen,²²⁷ maar deze bepalingen worden in de praktijk niet noodzakelijkerwijs gerespecteerd.

Strafwetgeving en strafrechtprocedure

Het Wetboek van Strafrecht (*Penal Code*, no. 111, van 1969) en het Wetboek van Strafvordering (*Law on Criminal Proceedings*, no. 23, van 1971) zijn, volgens CPA-verordening 7 van 9 juni 2003, onverminderd van toepassing, met uitzondering van enkele onderdelen.²²⁸ De doodstraf is in 2004 opnieuw ingevoerd.²²⁹

Het Iraakse Wetboek van Strafrecht onderscheidt drie soorten delicten:

- *al-ekhlal (infractions)* – overtredingen die kunnen worden bestraft met gevangenisstraffen tot drie maanden;
- *al-junah (misdemeanours)* – misdrijven die kunnen worden bestraft met gevangenisstraffen van drie maanden tot vijf jaar;
- *al-jenayat* of *al-jara'im (felonies of crimes/offences)* – misdrijven die kunnen worden bestraft met gevangenisstraffen van vijf jaar en meer.²³⁰

Een onderzoeksrechter of rechter-commissaris onderzoekt de zaak en verwijst deze, afhankelijk van de verdenking, naar de bevoegde rechtbank. Misdrijven in de categorie *felonies* worden behandeld in het *Felony Court (Mahkamat Al-Jenayat)* of worden, in sommige gevallen, verwezen naar het *investigative court* van het *Central Criminal Court of Iraq (CCCI)*. Het *Misdemeanour Court (Mahkamat Al-Junah)* heeft de bevoegdheid om misdrijven in de categorie *misdemeanors* te behandelen. De onderzoeksrechter kan overtredingen (*infractions*) in sommige gevallen zelf afdoen of deze doorverwijzen naar het *Misdemeanour Court*.

Tegen een uitspraak van de onderzoeksrechter kan niet in beroep worden gegaan, tenzij deze uitspraak een gevangenisstraf tot gevolg heeft. In deze gevallen kan hoger beroep worden aangetekend bij het *Felony Court*. Tegen beslissingen van het *Misdemeanour Court* staat beroep open bij het Hof van Beroep (*Mahkamat Al-Este'naf*) dat in deze gevallen als hoogste instantie optreedt. Tegen uitspraken van het *Felony Court* kan beroep worden aangetekend bij het Hof van Cassatie.

Het *Misdemeanour Court* en het *Felony Court* hebben de absolute competentie in strafzaken, voor zover het CCCI die niet heeft. De zaken waarover het CCCI de absolute competentie heeft zijn in de onderstaande paragraaf vermeld.

²²⁷ Zie 2.1.2. 'Staatsinrichting'.

²²⁸ In CPA-verordening 7 (2003) zijn delen van de Iraakse strafwetgeving buiten werking gesteld: 1.2. deel 2, hoofdstuk 3, sectie 1, 225 (7 jaar celstraf inzake belediging van de president). Ook verbiedt deze verordening mishandeling en foltering alsmede straffen die beschouwd kunnen worden als inhumain en in strijd met de rechten van de mens (sectie 3 lid 2). De nummering van de nog van kracht zijnde artikelen van het Wetboek van Strafrecht is ongewijzigd. Er bestaat geen herziene versie; het Wetboek van Strafrecht dient dan ook gelezen te worden in samenhang met de latere wetwijzigingen.

²²⁹ Zie 3.3.11. 'Doodstraf'.

²³⁰ Sectie 2 van het Iraakse Wetboek van Strafrecht, zoals gewijzigd tot 29 januari 2009, Engelse vertaling geraadpleegd op: http://www.mpil.de/shared/data/pdf/penal_code_of_1969-neu.pdf. Sommige *infractions* en *misdemeanors* kunnen ook bestraft worden met een geldboete.

Central Criminal Court of Iraq (CCCI)

In juli 2003 is in Bagdad het *Central Criminal Court of Iraq (Al-Mahkama Al-Jana'iya Al-Markaziya Fi Al-Iraq)* ofwel Centrale Strafrechtbank ingesteld, teneinde effectiever op te kunnen treden tegen criminele activiteiten die de veiligheid en stabiliteit van Irak ondermijnen. Deze rechtbank heeft vertegenwoordigingen in diverse andere steden. De rechtbank bestaat uit twee afdelingen; een onderzoeksgerecht (*investigative court*) onder leiding van een onderzoeksrechter en een *felony court*.²³¹

De Centrale Strafrechtbank berecht personen die ervan worden verdacht:

- een strafbaar feit te hebben gepleegd dat erop gericht is regeringsinstellingen en -activiteiten te destabiliseren;
- een strafbaar feit te hebben gepleegd waarbij discriminatie op grond van ras, nationaliteit, etniciteit of religie een motief was;
- een strafbaar feit te hebben gepleegd dat betrekking heeft op het op gewelddadige wijze afzetten van de autoriteiten;

of ervan worden verdacht:

- uit hoofde van een invloedrijke positie onder het voormalige regime nog steeds de rechterlijke macht of andere overheidsinstellingen te beïnvloeden;
- alleen of in groepsverband betrokken te zijn bij criminele en/of terroristische activiteiten tegen de bevolking of legaal opererende strijdkrachten in Irak.²³²

Zittingen van de rechtbank zijn openbaar. Beslissingen van het *felony court* van het CCCI kunnen worden aangevochten bij het Hof van Cassatie.²³³ Verdachten hebben in strafprocedures recht op juridische bijstand.²³⁴

Het Iraaks Hooggerechtshof in Strafzaken

Het Iraakse Hooggerechtshof in Strafzaken (*Supreme Iraqi Criminal Tribunal; SICT; al mahkama al jana'iyya al iraqiyya al 'aliya*) richt zich op de vervolging en berechting van personen die zich tussen 17 juli 1968 (staatsgreep door de Ba'athpartij) en 1 mei 2003 (einde van het Ba'athregime) schuldig hebben gemaakt aan onder andere genocide, misdaden tegen de menselijkheid en oorlogsmisdaden. Het SICT bestaat uit een onderzoekstribunaal met 24 rechters, een tribunaal van eerste aanleg bestaande uit 14 rechters verdeeld over twee kamers met vijf roterende rechters, en een tribunaal van beroep met negen rechters.²³⁵

In het verleden is door de VN en mensenrechtenorganisaties kritiek geuit op het tribunaal, onder meer omdat de doodstraf tot de mogelijke straffen behoort en er onvoldoende waarborgen zouden bestaan tegen zelfbeschuldiging en voor het

²³¹ HRW, *The Quality of Justice, Failings of Iraq's Central Criminal Court*, december 2008; Denver Journal of International Law and Policy, *The Iraqi Criminal Justice System, an introduction*, Volume 39:1, november 2010 (<http://www.law.du.edu/documents/djilp/39No1/1-Warnock.pdf>).

²³² CPA-verordening 13 (2004), beschikbaar op <http://www.unhcr.org/refworld/docid/42d103474.html>; HRW, *The Quality of Justice, Failings of Iraq's Central Criminal Court*, december 2008.

²³³ CPA-verordening 13 (2004), beschikbaar op <http://www.unhcr.org/refworld/docid/42d103474.html>; Denver Journal of International Law and Policy, *The Iraqi Criminal Justice System, an introduction*, Volume 39:1, november 2010 (<http://www.law.du.edu/documents/djilp/39No1/1-Warnock.pdf>).

²³⁴ Zie artikel 19 lid 11 van de Grondwet; artikel 144 Iraaks Wetboek van Strafvordering, Wet nr. 23 van 1971, http://law.case.edu/saddamtrial/documents/Iraqi_Criminal_Procedure_Code.pdf, geraadpleegd op 30 september 2012. Zie over de praktijk 3.3.6. 'Rechtsgang'.

²³⁵ US Department of State, *2009 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 11 maart 2010; Freedom House, *Freedom in the World 2010 – Iraq*, 3 mei 2010.

voeren van een adequate verdediging. Bovendien werden vraagtekens gezet bij de onafhankelijkheid van het hof.²³⁶

Het SICT was onder meer verantwoordelijk voor de veroordeling van Saddam Hoessein in 2006 voor misdaden tegen de menselijkheid met betrekking tot de moord op 148 mensen in Dujail in 1982. In oktober 2010 veroordeelde het SICT oud-presidentssecretaris Abed Hamoud en oud-ministers Tariq Aziz en Sadoun Shakir tot de doodstraf vanwege misdaden tegen de menselijkheid, waaronder het martelen en vermoorden van politieke opposenten. In juni 2012 werd Abed Hamoud geëxecuteerd.²³⁷

Nationaliteitswetgeving

Uit de Iraakse grondwet en de vigerende Iraakse Nationaliteitswet van 2006 volgt dat eenieder die op basis van eerdere nationaliteitswetten de Iraakse nationaliteit bezit, ieder kind met een Iraakse vader of moeder en ieder kind dat in Irak is geboren van onbekende ouders of ouders met onbekende nationaliteit, de Iraakse nationaliteit bezit.²³⁸ Voorts kunnen buitenlandse partners van Iraakse mannen en vrouwen de Iraakse nationaliteit verwerven na vijf jaar aaneengesloten verblijf en huwelijk in Irak. Voor zover bekend is dit in de praktijk ook mogelijk. Palestijnen in Irak komen niet in aanmerking voor de Iraakse nationaliteit.²³⁹

Personen die op basis van RCC-decreet 666, dat al eerder ongeldig is verklaard, de Iraakse nationaliteit zijn kwijtgeraakt, worden als Iraaks staatsburger beschouwd.²⁴⁰ Voorts is vastgelegd dat Irakezen van wie eerder de Iraakse nationaliteit was ontnomen om politieke, raciale of religieuze redenen of omdat de betrokkene een andere nationaliteit had verkregen, het recht hebben hun Iraakse nationaliteit te herkrijgen. Dit geldt ook voor de kinderen van personen die om deze reden de Iraakse nationaliteit zijn kwijtgeraakt.²⁴¹

Om in aanmerking te komen voor herkrijging van de Iraakse nationaliteit dient de verzoeker terug te keren naar Irak en hier gedurende een periode van minimaal een jaar te verblijven.²⁴² Voor het herkrijgen van de Iraakse nationaliteit kan in persoon een aanvraag worden ingediend, waarbij de aanvrager de volgende documenten moet overleggen: een op schrift gesteld verzoek tot herkrijging van de Iraakse nationaliteit, een kopie van de nationaliteitskaart (of een nationaliteitskaart van de vader of een van de broers of zussen), het uittreksel uit de algemene registratie van 1957,²⁴³ een kopie van het buitenlandse paspoort, een verblijfsvergunning die

²³⁶ UNAMI, *Human Rights Report, 1 July – 1 December 2007*, 2008; HRW, *World Report 2009 – Iraq*, 14 januari 2009; Freedom House, *Freedom in the World 2010 – Iraq*, 3 mei 2010; Amnesty International, *Iraq: Execution of former Saddam aide raises fears for others*, 8 juni 2012.

²³⁷ US Department of State, 2010, *Country Report on Human Rights Practices – Iraq*, 8 april 2011; Amnesty International, *Iraq: Execution of former Saddam aide raises fears for others*, 8 juni 2012.

²³⁸ Artikel 18 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 15 augustus 2012; Artikelen 2 en 3 van de Nationaliteitswet nr. 26 van 2006, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.unhcr.org, geraadpleegd op 15 augustus 2012.

²³⁹ Nationaliteitswet nr. 26 van 2006, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.unhcr.org, geraadpleegd op 15 augustus 2012.

²⁴⁰ Artikel 17 van de Nationaliteitswet nr. 26 van 2006, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.unhcr.org, geraadpleegd op 15 augustus 2012. Zie over de Revolutionaire Commandoraad (RCC) het algemeen ambtsbericht Irak, december 2006 en het algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002.

²⁴¹ Artikel 18 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 15 augustus 2012; Artikel 18 van de Nationaliteitswet nr. 26 van 2006, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.unhcr.org, geraadpleegd op 15 augustus 2012.

²⁴² Artikel 10 van de Nationaliteitswet nr. 26 van 2006, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.unhcr.org, geraadpleegd op 15 augustus 2012.

²⁴³ Met een 'uittreksel uit de algemene registratie van 1957' wordt bedoeld een uittreksel van de registratie tijdens de laatste landelijke volkstelling die in 1957 werd gehouden in Irak. Dit uittreksel dient onder meer overgelegd te worden bij de aanvraag van bepaalde documenten of bij overheidsbenoeringen. Voor personen die na 1957

bewijst dat de aanvrager niet korter dan een jaar in Irak heeft verbleven en tot slot twee pasfoto's.²⁴⁴ Na de herkrijging van de Iraakse nationaliteit kunnen in principe een nieuw nationaliteitscertificaat en een nieuwe identiteitskaart worden aangevraagd via de reguliere weg.²⁴⁵

Een geboren Irakees kan zijn Iraakse nationaliteit *de iure* niet verliezen. Een tot Irakees genaturaliseerd persoon kan *de iure* de Iraakse nationaliteit worden ontnomen indien hij/zij onjuiste informatie heeft verschaft tijdens de naturalisatieprocedure of indien bewezen is dat hij/zij de staatsveiligheid in gevaar heeft gebracht.²⁴⁶ Over de praktijk is dezerzijds geen informatie bekend.

Op grond van de Nationaliteitswet kan een Irakees die een andere nationaliteit verwerft, afstand doen van zijn/haar Iraakse nationaliteit. Hiertoe dient een schriftelijk verzoek te worden ingediend bij het Iraakse ministerie van Binnenlandse Zaken of een Iraakse ambassade onder overlegging van de originele nationaliteitskaart, identiteitskaart en het Iraakse paspoort van de betrokkene.²⁴⁷ Het besluit wordt gepubliceerd in de interne administratie van de rechtbank die het verzoek heeft behandeld. De indiener krijgt een afschrift van de beslissing. Over de praktijk is geen informatie bekend. Overigens is dubbel staatsburgerschap ook toegestaan.²⁴⁸

Personen- en familierecht

De *Iraqi Law of Personal Status* (ILPS) nr. 188 uit 1959 is nog steeds van kracht, zolang de bepalingen niet in strijd zijn met principes als vastgelegd in de grondwet.²⁴⁹ Het Iraakse personen- en familierecht is grotendeels gebaseerd op de *sharia* en regelt voornamelijk de familierechtelijke aangelegenheden van moslims.²⁵⁰ De wet bepaalt dat geschillen betreffende huwelijk en echtscheiding vallen onder de jurisdictie van de *Personal Status Courts*. Zowel civiele rechters als islamitische rechters (*qadi*) kunnen in deze rechtbanken een rol spelen. Zaken van joden en christenen worden gehoord door het *Personal Matters Court*. In KRG-gebied worden zaken in het personen- en familierecht in het algemeen behandeld door de civiele rechter die de *Personal Status Law* maar ook de *sharia* (sjafiitische school)

---

geboren zijn zou het volgens een bron voldoende zijn om, in plaats van dit uittreksel, het geboortebewijs te overleggen.

²⁴⁴ Website Republic of Iraq, Ministry of Foreign Affairs, www.mofa.gov.iq, geraadpleegd op 15 augustus 2012.

²⁴⁵ Zie ook 3.3.5. 'Documenten'. In hoeverre in de praktijk daadwerkelijk nieuwe documenten worden verstrekt is niet bekend.

²⁴⁶ Artikel 18 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 15 augustus 2012; Artikel 15 van de Nationaliteitswet nr. 26 van 2006, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.unhcr.org, geraadpleegd op 15 augustus 2012.

²⁴⁷ Artikelen 10 en 12 van de Nationaliteitswet nr. 26 van 2006, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.unhcr.org, geraadpleegd op 15 augustus 2012; Website Republic of Iraq, Ministry of Foreign Affairs, www.mofa.gov.iq, geraadpleegd op 15 augustus 2012. In het geval originele documenten niet beschikbaar zijn, kunnen onder bepaalde voorwaarden ook kopieën ingediend worden of (kopieën van) documenten van de vader of een broer overgelegd worden.

²⁴⁸ Artikel 18 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 15 augustus 2012; Artikel 10 van de Nationaliteitswet nr. 26 van 2006, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.unhcr.org, geraadpleegd op 15 augustus 2012.

²⁴⁹ Deze wet werd in 1959 aangenomen en er zijn tussen 1963 en 1999 elf amendementen aangenomen. De meeste van deze veranderingen hadden te maken met wijzigingen in procedures. In de grondwet zijn de amendementen op de ILPS niet expliciet buiten werking gesteld, noch zijn er in de CPA-verordeningen nadere instructies hiertoe gegeven.

²⁵⁰ Artikel 2 van de Personal Status Law nr. 188 van 1959, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.unhcr.org, geraadpleegd op 15 augustus 2012; Institute for International Law & Human Rights, *Minorities and the Law in Iraq*, juni 2011; US Department of State, *Report on International Religious Freedom - 2010*, 13 september 2011.

toepast.²⁵¹

Artikelen 2 en 14 van de grondwet impliceren dat wet- en regelgeving in strijd met het gelijkheidsbeginsel nietig zijn. De rechter zal de bepalingen van de ILPS ook bij huwelijk en echtscheiding moeten toetsen aan het gelijkheidsbeginsel tussen man en vrouw. Of dit gestalte krijgt in de praktijk, is dezerzijds niet bekend.²⁵²

Wettelijk gezien komt de voogdij over een kind in geval van scheiding van de echtgenoten tot de leeftijd van 14 jaar aan de moeder toe. De moeder kan verzoeken dit te verlengen tot de leeftijd van 18 jaar. In de praktijk ligt de voogdij over de kinderen doorgaans bij de vader.²⁵³ Het is dezerzijds niet bekend wat het Iraakse familierecht verstaat onder voogdij en of het een onderscheid maakt tussen voogdij en zorgrecht over de kinderen na een echtscheiding. Regelingen met betrekking tot bezoekrecht komen in Irak veelvuldig voor.²⁵⁴

3.2 Toezicht en rechtsbescherming

Het Iraakse ministerie van Mensenrechten is belast met bevordering van de bescherming van de mensenrechten, alsmede het onderzoeken van mensenrechtenschendingen gepleegd onder Saddam Hoessein. Klachten over mensenrechtenschendingen kunnen worden ingediend bij het ministerie van Mensenrechten en werden – in ieder geval onder de vorige minister – ook daadwerkelijk door het ministerie onderzocht, zij het op beperkte schaal. Het ministerie heeft verschillende rapporten uitgebracht over detentiecentra, minderheden en slachtoffers van terrorisme. Een bron noemt echter beperkt budget, geringe capaciteit en slechte samenwerking met andere ministeries als oorzaak van de geringe effectiviteit van het ministerie.²⁵⁵ Met de komst van de nieuwe regering is ook een nieuwe minister van Mensenrechten aangetreden. Deze minister wordt gezien als een vertrouweling van premier Al-Maliki, die sinds zijn aantreden de kritiek op het regeringsbeleid ten aanzien van mensenrechtenschendingen probeert te onderdrukken. De toch al geringe effectiviteit van het ministerie is hierdoor verder afgenomen.

De mensenrechtencommissie van de Raad van Afgevaardigden houdt ook toezicht op de mensenrechten. De commissie bestaat uit vijftien leden met verschillende politieke achtergronden. Het werkterrein van de commissie beslaat het hele land. De commissie monitort onder meer de mensenrechtensituatie in detentiecentra. De parlementaire commissie heeft te kampen met een gebrek aan financiering, politieke bemoeienis en belemmeringen door de autoriteiten.

In november 2008 is bij wet een *Independent High Commission for Human Rights* ingesteld. Deze dient onder meer klachten met betrekking tot mensenrechtenschendingen te onderzoeken en de algehele mensenrechtensituatie in Irak te monitoren.²⁵⁶ Na een selectieprocedure van een jaar zijn op 9 april 2012 de elf commissieleden, waaronder twee vrouwen, aangesteld. Hoewel het niet geheel

²⁵¹ UNHCR, *Country of Origin Information Iraq*, oktober 2005.

²⁵² Zie hieromtrent ook 3.4.6. 'Vrouwen'.

²⁵³ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, augustus 2007; Report on Joint Finnish-Swiss Fact-Finding Mission to Amman and the Kurdish Regional Government (KRG) Area, 1 februari 2012.

²⁵⁴ Report on Joint Finnish-Swiss Fact-Finding Mission to Amman and the Kurdish Regional Government (KRG) Area, 1 februari 2012.

²⁵⁵ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

²⁵⁶ US Department of State, *2009 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 11 maart 2010; AFP, *Iraq parliament approves rights commission*, 10 april 2012.

duidelijk is wat de positie van het ministerie van Mensenrechten ten opzicht van de Commissie zal zijn, verwachten diverse bronnen dat de Commissie het ministerie van Mensenrechten op termijn zal gaan vervangen.²⁵⁷
De Commissie was in juli 2012 nog niet operationeel vanwege technische, logistieke en operationele problemen.²⁵⁸

Ook de VN richten zich op de verbetering van de mensenrechtensituatie in Irak. Het mensenrechtenbureau van de *United Nations Assistance Mission for Iraq* (UNAMI) is operationeel in Irak.²⁵⁹ De internationale mensenrechtenorganisaties *Amnesty International* en *Human Rights Watch* (HRW) zijn ook actief in Irak. Op lokaal en regionaal niveau zijn verschillende Iraakse instellingen actief op het gebied van mensenrechten en democratisering.

De samenwerking tussen de Iraakse autoriteiten en internationale organisaties en NGO's op het gebied van mensenrechten zou echter in toenemende mate stroef verlopen. Door de autoriteiten wordt de veiligheidssituatie als reden hiervoor genoemd.²⁶⁰

De wet schrijft voor dat Irakezen zowel mondeling als schriftelijk bij de politie aangifte kunnen doen van een misdrijf.²⁶¹ In het algemeen geeft de politie een kopie van de verklaring aan de persoon die aangifte heeft gedaan, indien deze hierom vraagt. Volgens een bron zouden aangiftes in de KRG-regio doorgaans voortvarend behandeld worden. Dit zou volgens dezelfde bron niet altijd gelden voor Centraal- en Zuid-Irak, waar een (voortvarende) behandeling afhankelijk kan zijn van onder meer de aard van het delict, overbelasting van de autoriteiten of betrokkenheid van politieagenten bij het misdrijf. Voor zover bekend is er in Irak geen hogere instantie, waarbij bescherming gezocht kan worden, indien de politie in gebreke blijft.

3.3 Naleving en schendingen

3.3.1 *Recht op privacy, persoonlijke levenssfeer*

Artikelen 17 en 40 van de Iraakse grondwet garanderen het recht op privacy en het briefgeheim.²⁶² Veiligheidsorganisaties respecteerden de persoonlijke levenssfeer van burgers niet altijd. Ondanks de grondwettelijke garanties kwam het nog steeds voor dat politie en leger huizen binnen vielen zonder voorafgaande gerechtelijke toestemming.²⁶³

²⁵⁷ AFP, *Iraq parliament approves rights commission*, 10 april 2012; UNSC, *Third Report of the Secretary-General pursuant to Resolution 2001 (2011)*, S/2012/535, 11 juli 2012.

²⁵⁸ UNDP, *UNDP meets with the new Human Rights Commission*, 19 juli 2012. De Commissie heeft nog geen kantoor en budget. Daarnaast is er nog altijd geen voorzitter aangesteld en zijn er problemen met de benoeming van een vervanger voor een Commissielid dat in april is overleden.

²⁵⁹ www.uniraq.org; website geraadpleegd op 10 oktober 2012.

²⁶⁰ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

²⁶¹ Wetboek van Strafvordering, Wet nr. 23 van 1971, http://law.case.edu/saddamtrial/documents/Iraqi_Criminal_Procedure_Code.pdf, geraadpleegd op 30 september 2012.

²⁶² Artikelen 17 en 40 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 augustus 2012.

²⁶³ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

3.3.2 Vrijheid van meningsuiting

Artikel 38 van de grondwet draagt de Iraakse staat op de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid te garanderen. Datzelfde artikel beperkt de vrijheid tot uitingen die de openbare orde en zeden niet schenden.²⁶⁴ CPA-verordening 14 verbiedt voorts uitingen die oproepen tot haat of geweld.²⁶⁵

In de praktijk werden de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid gedurende de verslagperiode in heel Irak beperkt door intimidatie, bedreiging en geweld jegens journalisten. Zowel veiligheidsdiensten als andere (gewapende) groeperingen waren hiervoor verantwoordelijk.²⁶⁶

In 2011 legde de Ministerraad een conceptwet ter goedkeuring voor aan het parlement die de vrijheden van meningsuiting, vergadering en vreedzame demonstraties beschrijft. De conceptwet wordt echter sterk bekritiseerd, omdat deze in strijd zou zijn met de *International Covenant on Civil and Political Rights* vanwege de mogelijkheden die de wet biedt tot het opleggen van restricties.²⁶⁷ Het parlement heeft in de verslagperiode geen uitspraak gedaan over de conceptwet.

In augustus 2011 heeft de Raad van Afgevaardigden een mediawet ter bescherming van journalisten aangenomen. Volgens mensenrechtenorganisaties levert de nieuwe wet echter niet voldoende bescherming op en is er voor journalisten in de praktijk geen verbetering merkbaar. Bovendien zou de wet door de autoriteiten kunnen worden misbruikt om de persvrijheid juist verder in te dammen in plaats van te bevorderen.²⁶⁸

Een conceptwet die bedoeld is om het gebruik van internet en computers te reguleren, de Informatie Misdrijven Wet, ligt ter goedkeuring bij de Raad van Afgevaardigden. Ook deze wet roept veel weerstand op bij mensenrechtenorganisaties, omdat deze een bedreiging zou vormen voor de vrijheid van meningsuiting op het internet, vanwege de ruim interpreteerbare bewoordingen van de te bestraffen gedragingen²⁶⁹ en de disproportionele straffen die opgelegd kunnen worden.²⁷⁰

In Irak bestaat een groot aantal dag- en weekbladen alsook televisie- en radiozenders. De meeste van deze media worden sterk beïnvloed door politieke partijen.²⁷¹ In de KRG-gebieden zijn de media weliswaar meer ontwikkeld dan elders in Irak, maar ook in deze regio is het grootste deel van de media politiek gekleurd.²⁷² De journalistieke kwaliteit in geheel Irak is laag; journalisten zijn vaak slecht opgeleid en er bestaat geen code voor ethische journalistiek. Er is relatief

²⁶⁴ Artikel 38 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 augustus 2012.

²⁶⁵ CPA-verordening 14, hoofdstuk 2, '*Prohibited Media Activity*', van 10 juni 2003.

²⁶⁶ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012; Reporters Without Borders, *Media Freedom under Threat from All Sides*, 12 april 2012; AFP, *Media Rights deteriorating in Iraq: NGO*, 2 mei 2012.

²⁶⁷ HRW, *Iraq: Revise Draft Law That Curbs Protests, Speech*, 13 juli 2011; Article 19, *Iraq: Draft Law on Freedom of Expression, Assembly, and Peaceful Protest*, 2011; HRW, *Iraq: Intensifying Crackdown on Free Speech, Protests*, 22 januari 2012. Zie ook paragraaf 3.3.3. over vrijheid van vereniging en vergadering.

²⁶⁸ Institute for War and Peace Reporting (IWPR), *Is Iraqi Media Law a Step Forward?*, 13 januari 2012; Amnesty International, *Amnesty International Report 2012 – Iraq*, 24 mei 2012; Article 19, *Iraq: Law on journalists' protection fails to protect rights*, 14 september 2011; Committee to Protect Journalists, *Iraq's journalist protection law doesn't protect them*, 14 januari 2012.

²⁶⁹ Zoals het schenden van religieuze, morele, familiale of sociale principes en het promoten van terroristische ideeën. Bovendien voorziet de wet in de mogelijkheid om levenslange gevangenisstraffen op te leggen voor het gebruik van computers en internet ter ondermijning van de staatsveiligheid en nationale eenheid.

²⁷⁰ Reporters Without Borders, *Media Freedom under Threat from All Sides*, 12 april 2012; Article 19, *Iraq: Draft Informatics Law*, oktober 2011; HRW, *Iraq's Information Crimes Law*, juli 2012.

²⁷¹ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

²⁷² Reporters Without Borders, *Between Freedom and Abuses: The Media Paradox in Iraqi Kurdistan*, november 2010.

weinig evenwichtige en objectieve berichtgeving.²⁷³ Hoewel er officieel persvrijheid bestaat, past de Iraakse pers uit zelfbehoud zelfcensuur toe.²⁷⁴ In mei 2012 heeft de Iraakse Communicatie en Media Commissie het bevel gegeven om 44 mediabedrijven te sluiten. Naast voornamelijk Iraakse media, ging het ook om een aantal internationale media, zoals de BBC en *Voice of America*. De reden voor sluiting zou onenigheid over uitzendrechten zijn. Het bevel werd pas eind juni publiek gemaakt, waarna het veel kritiek heeft gekregen van mensenrechtenorganisaties. De Commissie heeft naar aanleiding van de ophef besloten het sluitingsbevel op te schorten.²⁷⁵ Reeds in april 2012, heeft de Commissie aan het tv-station *Al-Sumaria* het bevel gegeven twee programma's uit de lucht te halen, omdat deze niet beschaafd zouden zijn en spanningen zouden doen oplaaien.²⁷⁶ Volgens diverse bronnen hebben de media in Irak te maken met verschillende administratieve en praktische obstakels, zoals hoge kosten voor vergunningen.²⁷⁷

Met name journalisten die berichtten over corruptie of kritiek leverden op belangrijke regeringsfunctionarissen liepen risico op intimidatie, bedreiging of geweld.²⁷⁸ In de verslagperiode werden opnieuw journalisten gedood of verwond bij gerichte aanslagen.²⁷⁹ Zo kwam op 2 april 2012 een presentator van Salahaddin TV, Kamiran Salaheddin, om het leven door een onder zijn auto geplaatste bom.²⁸⁰ De tweede dodelijke aanslag op een journalist in 2012 vond plaats op 31 juli, toen de tv-presentator Ghazwan Anas in zijn eigen huis werd doodgeschoten.²⁸¹ Op 1 april ontsnapte een fotojournalist aan een bom, die vlakbij zijn huis nabij Tikrit geplaatst was. Op dezelfde dag werden de tv-stations Al-Irakia en Al-Mowselya in Mosul getroffen door mortierbommen, waarbij een beveiligiger gewond raakte. Op 10 april vond er in de provincie Salahaddin een gerichte, doch mislukte, aanslag op tv-correspondent Khamis Al-Khazraji plaats.²⁸² Volgens een bron is de dreiging voor journalisten het grootst in de provincies Nineveh en Salahaddin.²⁸³ Volgens het *Committee to Protect Journalists* (CPJ) zijn er tussen 2003 en oktober 2012 176 journalisten gedood in Irak. Hiervan zijn minstens 150 doden werk-gerelateerd²⁸⁴ en gaat het in minstens 93 gevallen om een gerichte moordaanslag.²⁸⁵ Volgens het CPJ is in Irak nog niemand veroordeeld voor moord op een journalist.²⁸⁶

²⁷³ Freedom House, *Freedom of the Press 2010*, 1 oktober 2010.

²⁷⁴ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

²⁷⁵ Reuters, *Iraq orders closure of 44 media outlets*, 24 juni 2012; The Guardian, *Iraqi authorities order closure of 44 news organisations*, 24 juni 2012; The Guardian, *Iraq backs off on forcing 44 media outlets closed*, 26 juni 2012.

²⁷⁶ Reporters Without Borders, *Media Freedom under Threat from All Sides*, 12 april 2012.

²⁷⁷ The Guardian, *Iraq backs off on forcing 44 media outlets closed*, 26 juni 2012.

²⁷⁸ HRW (Human Rights Watch), *At a crossroads. Human Rights in Iraq eight years after the US-led invasion*, februari 2011; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

²⁷⁹ Reporters Without Borders, *Media Freedom under Threat from all Sides*, 12 april 2012; AFP, *Media Rights deteriorating in Iraq: NGO*, 2 mei 2012.

²⁸⁰ AFP, *Bomb kills TV presenter in central Iraq*, 3 april 2012.

²⁸¹ Reporters Without Borders, *Local TV presenter gunned down in his home in Mosul*, 1 augustus 2012.

²⁸² Reporters Without Borders, *Media Freedom under Threat from all Sides*, 12 april 2012.

²⁸³ Reporters Without Borders, *Local TV presenter gunned down in his home in Mosul*, 1 augustus 2012.

²⁸⁴ Hierbij kan het gaan om directe vergelding voor het werk van de journalist of om willekeurig geweld, waarvan de journalist het slachtoffer wordt tijdens de uitvoering van de werkzaamheden.

²⁸⁵ Website Committee to Protect Journalists, <http://www.cpj.org/killed/mideast/iraq>, geraadpleegd 10 november 2012.

²⁸⁶ Committee to Protect Journalists, *Getting Away With Murder*, 17 april 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

Ook werden journalisten in verband met hun werk door de Iraakse overheid gearresteerd en gedetineerd.²⁸⁷ Daarnaast werden journalisten door politici, politieke partijen en regeringsfunctionarissen juridisch aangeklaagd voor laster vanwege kritische en onwelgevallige artikelen of werd er met een rechtszaak bedreigd.²⁸⁸

Hoewel de situatie van de persvrijheid in de KRG-regio voorheen als beter werd beoordeeld dan in de rest van Irak, hebben journalisten die de regionale regering bekritisieren in toenemende mate te maken met intimidatie, bedreigingen, ontvoeringen, geweld en juridische procedures.²⁸⁹ Zo werd een journalist op 7 oktober 2012 door de strafrechter in Erbil tot twee jaar gevangenisstraf veroordeeld voor het schrijven van artikelen, waarin hij de veiligheidsorganisaties van de KRG beschuldigt van corruptie.²⁹⁰

De KRG-mediawet²⁹¹ van 2008, die journalisten meer bescherming biedt, werd niet algemeen toegepast en er werden geregeld zaken behandeld op basis van de 1969 *Penal Code* die zwaardere bestraffing mogelijk maakt.²⁹² In 2011 zouden er volgens het *Kurdistan Journalists Syndicate* 37 zaken tegen journalisten aanhangig zijn gemaakt in de KRG-regio.²⁹³

Sinds de protesten van februari 2011²⁹⁴ is de situatie voor de pers, met name in de KRG-regio, aanhoudend verslechterd. In de verslagperiode waren er veel berichten van opgelegde beperkingen (gebiedsverboden, film- en fotoverboden), bedreigingen, geweld en arrestaties.²⁹⁵ Zo werden begin december 2011 in Dohuk de hoofdkantoren van diverse media die gelieerd zijn aan de Koerdische oppositiepartij *Kurdistan Islamic Union* - waaronder Speda TV, Xabir TV, Xabir Radio en de website Kurdiu - in brand gestoken en werden meerdere werknemers gearresteerd en enkele dagen vastgehouden. Diverse journalisten die verslag wilden doen van de gebeurtenissen werden aangevallen.²⁹⁶ Op 17 februari 2012 werden diverse journalisten in Sulaimaniya het slachtoffer van geweld en arrestaties door Koerdische veiligheidstroepen. Ook werd apparatuur vernield of in beslag genomen. De journalisten versloegen een demonstratie gericht op de herdenking van de gewelddadige demonstraties in februari 2011.^{297 298}

²⁸⁷ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; The Voice of Russia, *Russia Today's film crew detained in Baghdad*, 14 maart 2012; Reporters Without Borders, *News media torched, journalists attacked and arrested in outbreak of violence*, 5 december 2011; AFP, *Media Rights deteriorating in Iraq*, 2 mei 2012; HRW, *Iraq: Intimidation at Anniversary Protests*, 1 maart 2012.

²⁸⁸ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

²⁸⁹ Human Rights Watch, *Iraqi Kurdistan: Journalists under threat*, 29 oktober 2010; Reporters Sans Frontieres, *Lawsuits raining down on news media*, 20 december 2010.

²⁹⁰ Human Rights Watch, *Iraqi Kurdistan: Journalist gets two years in prison*, 14 oktober 2012.

²⁹¹ De federale mediawet die sinds 2011 in Centraal- en Zuid-Irak van kracht is, is niet van toepassing in de KRG-regio.

²⁹² US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

²⁹³ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

²⁹⁴ Zie ook het Algemeen Ambtsbericht Irak van December 2011.

²⁹⁵ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; HRW, *Iraq: Intimidation at Anniversary Protests*, 1 maart 2012; Reporters Without Borders, *News media torched, journalists attacked and arrested in outbreak of violence*, 5 december 2011; Reporters Without Borders, *Black December for media freedom in Iraqi Kurdistan*, 3 januari 2012; Committee to Protect Journalists, *Attacks on Iraqi journalists should be investigated*, 9 mei 2012.

²⁹⁶ Reporters Without Borders, *Black December for media freedom in Iraqi Kurdistan*, 3 januari 2012; Reporters Without Borders, *News media torched, journalists attacked and arrested in outbreak of violence*, 5 december 2011; Committee to Protect Journalists, *In Iraqi Kurdistan, riots lead to press freedom abuses*, 6 december 2011.

²⁹⁷ Zie ook het Algemeen Ambtsbericht Irak van december 2011.

²⁹⁸ HRW, *Iraq: Intimidation at Anniversary Protests*, 1 maart 2012.

Internet was gedurende de verslagperiode in Irak vrij toegankelijk.²⁹⁹ De autoriteiten houden niet openlijk het internetverkeer in de gaten. Er waren echter wel berichten dat personen zich niet zeker voelden van de vrijheid hun mening te kunnen uiten via internet en email. Zo zou een blogger/documentairemaker het slachtoffer zijn geworden van herhaaldelijk geweld, nadat hij anoniem video's van vreedzame protesten op het internet had geplaatst.³⁰⁰ Een bron gaf bovendien aan dat de Iraakse autoriteiten het internetverkeer wel zouden monitoren.

Een conceptwet die bedoeld is om het gebruik van internet en computers te reguleren - de Informatie Misdrijven Wet - ligt ter goedkeuring bij de Raad van Afgevaardigden. Deze wet roept veel weerstand op bij mensenrechtenorganisaties, omdat deze een bedreiging zou vormen voor de vrijheid van meningsuiting op het internet.³⁰¹

De Iraakse overheid ziet de vrijheid van internet – het gebruik van sociale media en het schrijven van blogs – als een bedreiging.

Het is dezerzijds niet bekend of het mobiele telefoonverkeer door de Iraakse autoriteiten wordt gemonitord.

3.3.3 *Vrijheid van vereniging en vergadering*

Artikelen 38 en 39 van de grondwet garanderen de vrijheid van vereniging en vergadering, mits de openbare orde of de moraliteit niet in het gedrang komen.³⁰² CPA-regelgeving stelt daarnaast een aantal administratieve en logistieke voorwaarden.³⁰³

Naar aanleiding van ongeregelde demonstraties in een aantal steden in Zuid-Irak in juni 2010 scherpste de demissionaire minister van Binnenlandse Zaken de voorwaarden voor demonstraties verder aan. Hierdoor werd het moeilijker om toestemming te krijgen voor het organiseren van demonstraties en werd het de autoriteiten makkelijker gemaakt in te grijpen in geval van gewelddadigheden.³⁰⁴ Daarnaast moet een - door het parlement nog goed te keuren - wet de vrijheden van meningsuiting, vergadering en vreedzaam protest reguleren. Mensenrechtenorganisaties bekritisieren de wet, omdat deze in plaats van bekrachtiging van de vrijheden veel ruimte biedt voor het opleggen van verregaande restricties.³⁰⁵

In de verslagperiode vonden in geheel Irak demonstraties plaats.³⁰⁶ Hierbij grepen Iraakse veiligheidsorganisaties geregeld hard in. Zowel in de KRG-regio als in de rest van Irak vonden arrestaties plaats, werden demonstranten en journalisten mishandeld door veiligheidstroepen en werd de toegang tot de demonstratieplaats geblokkeerd.³⁰⁷

²⁹⁹ Er bestaat geen wetgeving die het gebruik van internet door journalisten expliciet verbiedt.

³⁰⁰ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

³⁰¹ Reporters Without Borders, *Media Freedom under Threat from All Sides*, 12 april 2012; Article 19, *Iraq: Draft Informatics Law*, oktober 2011; HRW, *Iraq's Information Crimes Law*, juli 2012.

³⁰² Artikelen 38 en 39 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 augustus 2012.

³⁰³ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012.

³⁰⁴ Global Insight, *Iraqi Interior Ministry Imposes Restrictions on Assembly After Bloody Demonstrations*, 28 juni 2010; Human Rights Watch (HRW), *Iraq: Stop Blocking Demonstrations*, 17 september 2010; Amnesty International, *Days of rage: Protests and repression in Iraq*, april 2011; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

³⁰⁵ HRW, *Iraq: Revise Draft Law That Curbs Protests, Speech*, 13 juli 2011; Article 19, *Iraq: Draft Law on Freedom of Expression, Assembly, and Peaceful Protest*, 2011; HRW, *World Report 2012, – Iraq*, 22 januari 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012. Zie ook paragraaf 3.3.2. over de vrijheid van meningsuiting.

³⁰⁶ Zie ook paragraaf 2.2.

³⁰⁷ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; HRW, *Iraq: Intimidation at Anniversary Protests*, 1 maart 2012.

Er zijn in Irak verschillende politieke partijen en niet-gouvernementele organisaties (NGO's) actief. Aan de landelijke parlementsverkiezingen van 7 maart 2010 namen 86 politieke partijen, bewegingen en coalities deel.³⁰⁸ In de Koerdische Nationale Assemblée zijn meer dan 10 partijen vertegenwoordigd.³⁰⁹ Verder bestaan er zowel in KRG-gebied als in Zuid- en Centraal-Irak vele maatschappelijke organisaties, waaronder lokale NGO's, die zich bezighouden met de bevordering van mensenrechten, vrouwenrechten en de rechtsstaat. Veel lokale NGO's zijn verbonden met een politieke partij of sektarische groepering.

Veel maatschappelijke organisaties in Zuid- en Centraal-Irak hebben te lijden onder de gebrekkige veiligheidssituatie die onder andere hun logistieke capaciteit beperkt. Ook worden leden van maatschappelijke organisaties soms het slachtoffer van intimidatie, bedreiging en/of geweld, zowel door de Iraakse autoriteiten en veiligheidstroepen als door milities. Vooral personen en organisaties die zich bezig houden met politieke, religieuze of sociaal gevoelige onderwerpen, zoals corruptie, mensenrechtenschendingen of religieuze taboes, lopen een verhoogd risico.³¹⁰

Op 7 april 2010 is in Irak een nieuwe wet op NGO's van kracht geworden. Deze wet is door nationale en internationale NGO's positief ontvangen.³¹¹ Door de nieuwe wet worden NGO's minder afhankelijk van de overheid. Zo beëindigt de wet onder andere de verplichte periodieke registratie van NGO's, de zeggenschap van de regering over fondsenwerving en internationale banden en de bevoegdheid van de regering om zonder tussenkomst van een rechter NGO's op te heffen.³¹² In de verslagperiode bleek de nieuwe wet niet te kunnen voorkomen dat de overheid in Zuid en Centraal-Irak NGO's in hun functioneren belemmerde, voornamelijk door middel van het opwerpen van administratieve hordes. Volgens een bron zouden NGO's in 2011 met meer tegenwerking van de autoriteiten te maken hebben gehad dan in het voorgaande jaar.³¹³

Op 7 april 2011 is een wet het KRG-parlement gepasseerd die een duidelijk juridisch kader neerzet voor NGO's in de KRG-regio. De wet is onder andere door NGO's positief ontvangen.³¹⁴ De KRG-regio kent een actieve NGO-gemeenschap, die over het algemeen wordt gesteund door de Koerdische autoriteiten. De meeste lokale NGO's zijn gelieerd aan en worden gefinancierd door de twee grootste politieke partijen, de PUK en de KDP.³¹⁵

Wat betreft de vereniging van werknemers, werpt de Arbeidswet van 1987, die nog altijd van kracht is, een aantal formele beperkingen op, zoals een verbod voor werknemers van de overheid om zich aan te sluiten bij een vakbond en een verbod

³⁰⁸ UNSC, *Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 1883 (2009)*, S/2010/240, 14 mei 2010.

³⁰⁹ Zie www.krg.org, geraadpleegd 19 augustus 2012.

³¹⁰ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012.

³¹¹ UNSC, *Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 1883 (2009)*, S/2010/240, 14 mei 2010.

³¹² International Center for Not-for-Profit Law (ICNL), *Iraqi Council of Representatives Approves New Law on Non-Governmental Organizations*, 25 januari 2010.

³¹³ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

³¹⁴ UNOPS, *NGO-Authority relations breakthrough in Iraqi Kurdistan Region*, 7 april 2011. Zie ook: *The International Centre for Not-for-Profit Law*, <http://www.icnl.org/research/monitor/iraq.html>, geraadpleegd 19 augustus 2012.

³¹⁵ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

op stakingen. Bovendien wordt de organisatie van werknemers beperkt door het zwakke arbeidsrecht, onveiligheid en hoge werkloosheid.³¹⁶ Ondanks de beperkingen waren vakbonden van staatsbedrijven actief in de verslagperiode, hoewel de organisatiegraad van werknemers over het algemeen beperkt is. Vakbonden organiseerden verschillende stakingen. Veiligheidsorganisaties grepen in bij demonstraties en arresteerden verschillende demonstranten. Ook werden stakers en vakbondsleiders bedreigd en geïntimideerd, werden kritische vakbondsleiders door de autoriteiten overgeplaatst en werden kantoren van vakbonden aangevallen.³¹⁷

3.3.4 Vrijheid van godsdienst en overtuiging³¹⁸

Volgens de artikelen 41, 42 en 43 van de grondwet geniet iedere Iraakees vrijheid van godsdienst en overtuiging, alsmede de vrijheid om zijn geloof te belijden. Bovendien verbiedt artikel 14 discriminatie (onder andere) op grond van religie. Artikel 2 van de grondwet erkent echter de islam als officiële staatsgodsdienst en als bron van wetgeving.³¹⁹ Daarnaast wordt de constitutioneel gewaarborgde vrijheid van godsdienst en overtuiging door andere Iraakse wetten beperkt.³²⁰ In hoeverre deze wetten in de rechtbank stand zouden houden in het licht van de Iraakse grondwet is echter niet bekend, omdat dit tot op heden niet is getoetst.³²¹ Zowel de Iraakse federale autoriteiten als de KRG respecteerden over het algemeen de godsdienstvrijheid. Bovendien verhoogden de federale autoriteiten de veiligheidsmaatregelen om religieuze groepen te beschermen.³²² Desondanks werd de godsdienstvrijheid gedurende de verslagperiode in Zuid- en Centraal-Irak ernstig beperkt door geweld, bedreigingen en intimidatie door gewapende groeperingen.³²³ Ook kwam discriminatie op grond van religie, zowel in de publieke als in de private sector, veelvuldig voor. Het aannamebeleid van veel bedrijven en

³¹⁶ International Trade Union Confederation, *2010 Annual Survey of violations of trade union rights – Iraq*, 9 juni 2010; US Department of State, *2010 Country Report on Human Rights Practices – Iraq*, 8 april 2011; Freedom House, *Freedom in the World 2010 – Iraq*, 12 mei 2011; Niqash, *no labour laws in iraq: employers pick workers' representatives*, 19 juli 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; International Trade Union Confederation (ITUC), *2012 Annual Survey of Violations of Trade Union Rights – Iraq*, 6 juni 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

³¹⁷ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; Niqash, *no labour laws in iraq: employers pick workers' representatives*, 19 juli 2012; Trade Union Congress (TUC), *Sadrists thugs attack General Federation of Iraqi Workers*, 18 juli 2012; Trade Union Congress, *URGENT ACTION: End harassment of Iraqi oil union activists*, 22 juni 2012; International Trade Union Confederation (ITUC), *2012 Annual Survey of Violations of Trade Union Rights – Iraq*, 6 juni 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

³¹⁸ Zie ook paragraaf 3.4.11. over religieuze groepen.

³¹⁹ Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 augustus 2012.

³²⁰ Zo bestaat er wetgeving die de bekering van moslims naar andere geloofsovertuigingen ontmoedigt en is er een wet die kinderen verplicht zich tot de islam te bekeren, indien de ouders dit hebben gedaan. Bovendien is er wetgeving die de belijdenis van het Baha'i en het Wahabi geloof verbiedt. (UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; US Department of State, *International religious Freedom report for 2011*, juli 2012.)

³²¹ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; US Department of State, *International religious Freedom report for 2011*, juli 2012.

³²² De federale autoriteiten namen extra maatregelen om bescherming te bieden aan onder meer pelgrims en gebedshuizen. Zo werd de beveiliging van sjjiitische pelgrims in juni 2012 sterk aangescherpt nadat er een aanslag was gepleegd door soennitische extremisten. De extra veiligheidsmaatregelen konden echter niet voorkomen dat er in de daaropvolgende weken meer aanslagen werden gepleegd op sjjiitische pelgrims. (US Commission on International Religious Freedom, *Annual Report 2012*, maart 2012; The Guardian, *Iraq pilgrimage security tight after mortar attack*, 11 juni 2012; CNN, *'Despicable' bombings kill dozens in Iraq*, 13 juni 2012; BBC, *Iraq: 'Many killed' in series of bombings*, 3 juli 2012.)

³²³ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; US Commission on International Religious Freedom, *Annual Report 2012*, maart 2012; US Department of State, *International religious Freedom report for 2011*, juli 2012; IRIN, *Iraq: Overall violence down – but attacks on minorities continue*, 5 december 2011.

overheidsinstellingen, met name bij politie en strijdkrachten, laat een sterke religieuze en/of sektarische voorkeur zien ten gunste van sjiieten.³²⁴

Gedurende de verslagperiode hebben zich in Irak, met uitzondering van de KRG-regio, aanslagen voorgedaan op geestelijken, pelgrims, moskeeën en religieuze gebouwen. De meest dodelijke aanslagen waren sektarisch van aard en gericht tegen sjiitische pelgrims.³²⁵

Volgens diverse bronnen is de samenleving in Centraal- en Zuid-Irak conservatiever geworden. Niet-islamitische minderheidsgroepen en seculiere Arabieren voelden een druk om zich aan te passen aan de islamitische voorschriften, zoals het dragen van een *hijab* en vasten tijdens de *Ramadan*.³²⁶ Volgens een bron zouden vooral de lokale overheden traditionele waarden aan de samenleving willen opleggen. Bovendien was er begin 2012 een geweldsgolf gericht tegen jongeren die zich niet conform de islamitische normen zouden gedragen en kleden.³²⁷ In september 2012 waren er berichten van Iraakse veiligheidstroepen die tientallen nachtclubs in Bagdad, waar alcohol werd geserveerd, hadden vernielden en geweld hadden gebruikt tegen de klanten.³²⁸

Begin december 2011 was er in de KRG-regio sprake van incidenteel geweld na een vrijdagsgebed in de stad Zakho, in de provincie Dohuk. Dit geweld was gericht tegen verschillende ondernemingen die in zouden druisen tegen islamitische waarden, zoals slijterijen en massagesalons. Veel van de vernielde objecten waren eigendom van christenen en Yezidi's.³²⁹

De situatie voor moslims in Irak die zich bekeren tot het christendom is moeilijk. Het Iraakse Wetboek van Strafrecht verbiedt bekering niet, maar de *Personal Status Law* biedt geen mogelijkheden voor juridische erkenning van een godsdienstwijziging.³³⁰ Bovendien heerst er in de Iraakse samenleving een algemeen klimaat van intolerantie jegens moslims die zich tot het christendom bekeren. Zij lopen een grote kans op marginalisatie of om het slachtoffer te worden van geweld vanuit de gemeenschap, de eigen familie of door overheidsfunctionarissen.³³¹ Er is weinig ruimte voor het verrichten van bekeringsactiviteiten door aanhangers van andere godsdiensten dan de islam. Dit geldt ook voor de KRG-regio, waar christelijke geestelijken door de regionale autoriteiten onder druk zouden zijn gezet om hun bekeringsactiviteiten te stoppen, onder dreiging van gevangenisstraf voor henzelf en hun familie en volgelingen.³³²

³²⁴ US Department of State, *International religious Freedom report for 2011*, juli 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

³²⁵ US Commission on International Religious Freedom, *Annual Report 2012*, maart 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012. Zie paragraaf 3.4.11. voor een opsomming van een aantal incidenten waarbij verschillende religieuze groeperingen betrokken waren.

³²⁶ US Department of State, *International religious Freedom report for 2011*, juli 2012; The Washington Post, *Culture clash emerges in Iraq as conservative clerics battle sassy Western styles*, 3 september 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

³²⁷ Zie het thematisch ambtsbericht over de situatie van lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders in Irak van juni 2012.

³²⁸ AFP, *Iraq forces raid Baghdad nightclubs: officials*, 5 september 2012.

³²⁹ US Department of State, *International religious Freedom report for 2011*, juli 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; Kurd Net, *Iraq's Kurdistan president condemns violence in Zakho, calls for calm*, 4 december 2011.

³³⁰ Het ontbreken van juridische erkenning betekent dat de bekeerling als moslim geregistreerd blijft in de overheidsregisters, waardoor dit ook op de identiteitskaart blijft staan. Dit betekent tevens dat kinderen van bekeerlingen geen identiteitskaart kunnen krijgen, tenzij de ouders het kind als moslim registreren, en dat zij niet naar christelijke scholen kunnen gaan. Daarnaast kan een vrouwelijke bekeerling niet trouwen met een christen, omdat zij voor de wet nog altijd moslim is (UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012).

³³¹ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

³³² US Department of State, *International religious Freedom report for 2011*, juli 2012; Trouw, *Bekeringen zetten Irak op stelten*, 7 juni 2012.

De autoriteiten in Zuid- en Centraal-Irak zijn ook gedurende deze verslagperiode niet in staat gebleken religieus geweld te voorkomen noch om individuele burgers tegen religieus geweld te beschermen.³³³ Bovendien hebben de Iraakse autoriteiten weinig maatregelen genomen om het religieus gemotiveerde geweld te onderzoeken en de daders te vervolgen.³³⁴

De veiligheidsorganisaties in de KRG-regio waren doorgaans wel in staat geweld te voorkomen en bescherming te bieden aan burgers. Bovendien is er in deze regio, in tegenstelling tot Centraal- en Zuid-Irak, weinig dreiging van sektarisch geweld. De KRG-regio kent vrijwel geen sektarische spanningen, omdat hier de Koerdische identiteit voorop staat, meer dan de religieuze identiteit.³³⁵

3.3.5 *Bewegingsvrijheid*

3.3.5.1 Binnenlands personenverkeer

Artikel 44 van de grondwet geeft iedere Iraakees bewegingsvrijheid, de vrijheid het land te verlaten en zich in het buitenland te vestigen.³³⁶ Burgers kunnen zich formeel dan ook vrij bewegen binnen Irak, ook tussen Zuid- en Centraal-Irak en de KRG-regio, behalve in de Internationale Zone in het centrum van Bagdad, waartoe de toegang is voorbehouden aan personen die daartoe zijn geautoriseerd.³³⁷

Iraakezen hebben een identiteitskaart nodig om binnen Irak te reizen.

Er zijn voorts nog altijd veel controleposten in geheel Irak op zowel vaste als wisselende locaties.³³⁸ Over het algemeen zijn lokale politiefunctionarissen en in voorkomende gevallen het Iraakse leger, leden van de soennitische burgermilitie *Sons of Iraq* of Koerdische *Peshmerga's* en *Asayish* belast met de controles.³³⁹

In de praktijk werd de binnenlandse bewegingsvrijheid gedurende de verslagperiode met name beperkt door de onzekere veiligheidssituatie en het arbitraire toegangsbeleid van de KRG.³⁴⁰

Volgens bronnen is het toegangsbeleid tot de KRG-regio niet eenduidig en kan het per controlepost en periode verschillen. Dit komt mede voort uit het ontbreken van officiële instructies en regelgeving, omdat deze beperking van de bewegingsvrijheid niet-grondwettelijk zou zijn.³⁴¹

In het algemeen is toegang tot de drie noordelijke provincies vanuit Zuid- en Centraal-Irak voor een kort verblijf van tien dagen vrij, behalve voor personen die als een bedreiging voor de regionale veiligheid worden beschouwd. Hiertoe worden

³³³ Zie paragraaf 2.3. 'Veiligheidssituatie' en paragraaf 3.4.11. 'Religieuze Groepen'.

³³⁴ US Commission on International Religious Freedom, *Annual Report 2012*, maart 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

³³⁵ Civil Military Fusion Centre, *Iraq: A month in review*, mei 2012. Zie ook paragraaf 2.3. 'Veiligheidssituatie'.

³³⁶ Artikel 44 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 augustus 2012.

³³⁷ Zie het reisadvies voor Irak van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, www.minbuza.nl, geraadpleegd 28 september 2012. US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

³³⁸ Zo werden er in aanloop naar de top van de Arabische Liga eind maart 2012 extra controleposten opgeworpen in Bagdad ter versterking van de veiligheid. Reuters, *Iraq locks down Baghdad before Arab summit*, 25 maart 2012; The Washington Post, *Nine portraits of Iraq without America*, 4 augustus 2012; Joint Report of the Danish Immigration Service / UK Border Agency Fact Finding Mission to Erbil and Dahuk, Kurdistan Region Of Iraq (Kri), Conducted 11 to 22 November 2011, maart 2012.

³³⁹ The Washington Post, *Nine portraits of Iraq without America*, 4 augustus 2012; CNN, *Four Awakening Council members killed in attack north of Baghdad*, 29 juni 2012; Joint Report of the Danish Immigration Service / UK Border Agency Fact Finding Mission to Erbil and Dahuk, Kurdistan Region Of Iraq (Kri), Conducted 11 to 22 November 2011, maart 2012.

³⁴⁰ Report on Joint Finnish-Swiss Fact-Finding Mission to Amman and the Kurdish Regional Government (KRG) Area, 1 februari 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

³⁴¹ Report on Joint Finnish-Swiss Fact-Finding Mission to Amman and the Kurdish Regional Government (KRG) Area, 1 februari 2012; Joint Report of the Danish Immigration Service / UK Border Agency Fact Finding Mission to Erbil and Dahuk, Kurdistan Region Of Iraq (Kri), Conducted 11 to 22 November 2011, maart 2012.

onder meer de namen van de personen gecontroleerd aan de hand van een 'zwarte lijst'. Hierop staan de namen van personen die ernstige misdrijven hebben gepleegd en die worden gezocht door de federale of KRG-autoriteiten. Deze personen worden bij de controlepost gearresteerd. Daarnaast zou er een 'stop-lijst' worden gebruikt, waarop personen staan die een verbod hebben om het land uit te reizen. Zij mogen ook niet tussen KRG-gebied en Zuid- en Centraal-Irak reizen. Deze personen wordt de toegang tot de KRG-regio geweigerd.³⁴²

Voor Irakezen van Arabische afkomst, met name alleenstaande mannen en vrouwen, zou het doorgaans moeilijker zijn om toegang te krijgen tot de KRG-regio.³⁴³ Indien iemand die niet afkomstig is uit de KRG-regio langer dan tien dagen in de KRG-regio wil verblijven is er een garantsteller vereist en registratie bij de lokale *Asayish*.³⁴⁴

Personen die niet afkomstig zijn uit de KRG-regio dienen toestemming van de KRG te krijgen, indien zij langer dan een maand in de KRG-regio willen verblijven of zich hier willen vestigen. Deze personen dienen over een garantsteller te beschikken en een *Information Card* aan te vragen bij de *Asayish*. Na een *screening* van de aanvrager, geeft de *Asayish* de *Information Card* af.³⁴⁵ Voor zover bekend zijn er geen veranderingen betreffende de mogelijkheid de procedure in de KRG-regio af te wachten en zou dit nog steeds mogelijk zijn.

Hoewel men formeel vrij is zich in verschillende provincies in Irak te vestigen, is niet aan te geven in hoeverre dit voor diverse groepen in verschillende gebieden in Zuid- en Centraal-Irak in de praktijk mogelijk is. Het is niet bekend welke beperkingen aan de vestiging van Iraakse ontheemden, die sommige provincies in 2007 opwierpen, nog van kracht zijn. Voorts kunnen de veiligheidssituatie en de spontane of door geweld en intimidatie uitgelokte religieuze en/of etnische segregatie beperkend werken voor de vrijheid van vestiging.³⁴⁶

Iraqi Airways voert binnenlandse vluchten uit tussen Bagdad, Erbil, Sulaimaniya en Mosul.³⁴⁷ Het vliegschema is onbetrouwbaar.

3.3.5.2 Buitenlands personenverkeer

Momenteel zijn Baghdad International Airport en de luchthavens van Basra, Erbil, Mosul, Najaf en Sulaimaniya bevoegd om internationale burgervluchten te faciliteren.³⁴⁸ Voor vluchten vanuit het buitenland naar Bagdad en vice versa kan onder andere gebruik gemaakt worden van lijnvluchten van Royal Jordanian Airlines, Turkish Airlines, Gulf Air,³⁴⁹ Austrian Airlines, Emirates en sinds de afgelopen verslagperiode ook Qatar Airways.³⁵⁰ Onder andere Austrian Airlines, Germania en

³⁴² Report on Joint Finnish-Swiss Fact-Finding Mission to Amman and the Kurdish Regional Government (KRG) Area, 1 februari 2012; Joint Report of the Danish Immigration Service / UK Border Agency Fact Finding Mission to Erbil and Dahuk, Kurdistan Region Of Iraq (Kri), Conducted 11 to 22 November 2011, maart 2012.

³⁴³ Report on Joint Finnish-Swiss Fact-Finding Mission to Amman and the Kurdish Regional Government (KRG) Area, 1 februari 2012.

³⁴⁴ Report on Joint Finnish-Swiss Fact-Finding Mission to Amman and the Kurdish Regional Government (KRG) Area, 1 februari 2012; Joint Report of the Danish Immigration Service / UK Border Agency Fact Finding Mission to Erbil and Dahuk, Kurdistan Region Of Iraq (Kri), Conducted 11 to 22 November 2011, maart 2012.

³⁴⁵ Report on Joint Finnish-Swiss Fact-Finding Mission to Amman and the Kurdish Regional Government (KRG) Area, 1 februari 2012; Joint Report of the Danish Immigration Service / UK Border Agency Fact Finding Mission to Erbil and Dahuk, Kurdistan Region Of Iraq (Kri), Conducted 11 to 22 November 2011, maart 2012.

³⁴⁶ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

³⁴⁷ www.iraqairways.co.uk, geraadpleegd 28 september 2012.

³⁴⁸ www.iraqairways.co.uk, geraadpleegd 28 september 2012.

³⁴⁹ Tussen maart 2011 en september 2012 had Gulf Air de vluchten van en naar Irak stilgelegd. Gulf News, *Gulf Air to resume flights to Iraq, Iran*, 16 augustus 2012.

³⁵⁰ Zie websites luchtvaartmaatschappijen.

Lufthansa voeren vanuit Europa lijnvluchten op Erbil uit.³⁵¹ Sinds juni 2012 vliegt ook Transavia wekelijks tussen Amsterdam en Erbil. Tussen Sulaimaniya en Europa worden lijnvluchten uitgevoerd door Azmar Air en Fly Olympic.³⁵²

De Iraakse grensovergang Al Qaim, aan de grens met Syrië, was eind juli en tussen 13 augustus en 18 september 2012 enkele dagen gesloten.³⁵³ De kleinere grensovergang nabij het zogenoemde drielandenpunt (Irak, Iran en Turkije) vlakbij de plaats Şemdinli in het uiterste zuidoosten van Turkije was in de verslagperiode gesloten.

Jordanië

Vanuit Amman vinden burgervluchten plaats naar meerdere plaatsen in Irak. Royal Jordanian Airlines voert dagelijks vluchten uit tussen Amman en Bagdad. Verder vliegt Royal Jordanian airlines achtmaal per week tussen Amman en Erbil en viermaal per week tussen Amman en Sulaimaniya en tussen Amman en Basra. Iraqi Airways vliegt dagelijks naar Bagdad en tweemaal per week naar Erbil. Personenverkeer over land tussen Irak en Jordanië vindt plaats via de grensovergang bij Karameh (Jordanië) – Trebeel (Irak). Onopgemerkte overschrijding van de grens wordt gezien de strenge bewaking en het onherbergzame woestijnlandschap moeilijk geacht. Illegale grensoverschrijding van Irak naar Jordanië kan echter niet worden uitgesloten.

Voor Irakezen die Irak trachten te ontvluchten, gelden de algemene visumregels voor toegang tot Jordanië. Irakezen dienen het visum voor Jordanië in Irak aan te vragen. Dit kan ofwel bij de Jordaanse ambassade in Bagdad, ofwel via een reisbureau. Het aanvraagformulier en de benodigde stukken worden door TNT gescreend. TNT ontvangt de visagelden en stuurt de gegevens van betrokkenen door naar het Jordaanse ministerie van Binnenlandse Zaken. Het Jordaanse ministerie van Binnenlandse Zaken neemt de beslissing en zendt deze via TNT terug. Het proces duurt circa 3 weken. In Jordanië dienen zij zich vervolgens te wenden tot UNHCR met het verzoek aangemerkt te worden als vluchteling. UNHCR kan dan een certificaat opstellen dat de status van vluchteling onderschrijft en dat door de Jordaanse autoriteiten als tijdelijke verblijfstitel wordt erkend.

Jordanië erkende in de verslagperiode de Iraakse paspoorten van de H-, G- en A-series. Sinds maart 2010 wordt de S-serie niet meer erkend.

Syrië

Vanuit Syrië vindt burgerluchtvaartverkeer plaats naar meerdere plaatsen in Irak. Iraqi Airways vliegt vanuit Damascus op Bagdad, Basra, Najaf en Sulaimaniya.³⁵⁴ De Syrische maatschappij Cham Wings verzorgt vluchten van Damascus naar Bagdad en Najaf.³⁵⁵ Voor het personenverkeer over land tussen Irak en Syrië wordt gebruik gemaakt van de drie officiële grensovergangen tussen Syrië en Zuid-/Centraal-Irak: de zuidelijke grensovergang bij Al Tanf (Syrië) – Al Walid (Irak), de centraal gelegen grensovergang bij Abu Kamal (Syrië) – Al Qaim (Irak) en de noordelijke grensovergang bij Al Ya'urubiya (Syrië) – Al Sa'ida (Irak). De grens tussen Irak en

³⁵¹ Zie websites luchtvaartmaatschappijen.

³⁵² Zie www.sul-airport.com.

³⁵³ UNHCR, *Syria Crisis Weekly Humanitarian Situation Report Iraq*, 20 september 2012; Reuters, *Iraq reopens border to Syria re fugees, excludes young men*, 18 september 2012; Reuters, *Syrians flee to "safer" Iraq through reopened border*, 25 juli 2012.

Syrië is meer dan 600 km lang en bestaat voornamelijk uit woestijn. Vanwege de veiligheidssituatie in Syrië gedurende de verslagperiode is niet bekend op welke wijze de grens in de praktijk werd bewaakt.

In juli 2012 heeft het Vrije Syrische leger de controle verkregen over alle grensovergangen tussen Syrië en Irak.³⁵⁶ De Iraakse autoriteiten hebben de grensovergang bij Al Qaim van 13 augustus tot 18 september 2012 gesloten, evenals enkele dagen eind juli, vanwege veiligheidsoverwegingen. Sinds de heropening van Al Qaim in september hebben echter alleen vrouwen, kinderen en mannen ouder dan 50 jaar toestemming om hier de grens met Irak over te steken. De Iraakse regering heeft deze toegangsbeperking ingesteld naar aanleiding van berichten dat zich onder de Syrische vluchtelingen terroristen zouden bevinden.³⁵⁷ In de verslagperiode waren er tevens berichten dat leden van soennitisch-extremistische groeperingen uit Irak illegaal de grens met Syrië zijn overgestoken om tegen het Assad-regime te strijden.³⁵⁸

Formeel gezien dienen Irakezen sinds 17 oktober 2007 in bezit te zijn van een visum, indien ze Syrië willen inreizen. Officieel moet het visum voor Syrië worden aangevraagd bij de Syrische ambassade in Bagdad. Visa worden verstrekt aan een beperkt aantal categorieën Irakezen, zoals ondernemers en handelaren, docenten, studenten, Irakezen met een geldige verblijfsvergunning in een derde land, zieken die een behandeling willen ondergaan en echtgenoten of echtgenotes van personen die in Syrië een geldige verblijfstitel hebben. De aanvrager moet de reden van verblijf met documenten onderbouwen. De visa zijn drie maanden geldig en kunnen worden verlengd in het geval van schoolgaande kinderen of medische behandeling. Syrië erkent Iraakse G- en A-paspoorten. Vanwege de veiligheidssituatie in Syrië is het niet bekend wat hiervan in de praktijk terecht komt.

Turkije

In de verslagperiode vlogen Turkish Airlines en Iraqi Airways dagelijks van Istanbul naar Bagdad en vice versa. Bovendien vliegt Atlasjet vijfmaal per week vanaf Istanbul naar Erbil en driemaal per week naar Sulaimaniya. Personen- en goederenvervoer over land vindt plaats via de officiële grensovergang bij Habur/Silopi (Turkije) – Ibrahim Khalil (Irak), aan Iraakse kant bewaakt door de KDP. De kleinere grensovergang nabij het zogenoemde drielandenpunt (Irak, Iran en Turkije) vlakbij de plaats Şemdinli in het uiterste zuidoosten van Turkije was in de verslagperiode gesloten vanwege de toegenomen terroristische activiteiten in dit gebied. Het is onduidelijk hoe lang deze sluiting zal duren. De fysieke omstandigheden van het bergachtige gebied en de aanwezigheid van veel Turkse militairen gestationeerd aan de grens met Irak bemoeilijken het illegaal passeren van de grens. Bovendien heeft de KRG met Turkije de afspraak zich in te zetten om illegale grensovergang te voorkomen, in verband met de strijd tegen de PKK. In de

³⁵⁴ www.iraqairways.co.uk, geraadpleegd 28 september 2012.

³⁵⁵ www.chamwings.com, geraadpleegd 28 september 2012.

³⁵⁶ AFP, *Syria rebels 'control all Iraq border points'*, 19 juli 2012; New York Times, *Border Posts Fall Into the Hands of Syrian Rebels*, 19 juli 2012.

³⁵⁷ UNHCR, *Syria Crisis Weekly Humanitarian Situation Report Iraq*, 20 september 2012; Reuters, *Iraq reopens border to Syria refugees, excludes young men*, 18 september 2012; Reuters, *Syrians flee to "safer" Iraq through reopened border*, 25 juli 2012; Reuters, *Syria turmoil stirs Iraqi tribal sympathies, hopes*, 31 oktober 2012; Integrated Regional Information Network, *Iraq: Analysis: Not-so-open borders for Syrian refugees?*, 24 oktober 2012; Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report to the United States Congress*, 30 oktober 2012.

³⁵⁸ Reuters, *Iraq reopens border to Syria refugees, excludes young men*, 18 september 2012.

verslagperiode is de gewapende strijd tussen het Turkse leger en de PKK toegenomen. In de grensregio Turkije-Irak-Iran leidt dat tot verhoogde militaire activiteit, terroristische aanslagen en ontvoeringen. Reizigers in dit grensgebied kunnen stuiten op wegversperringen en controleposten, niet alleen van het leger, maar recent ook van de PKK.

Irakezen die naar Turkije willen reizen, dienen daartoe een Turks visum aan te schaffen. Dit visum kan worden aangevraagd bij de Turkse ambassade te Bagdad, het consulaat-generaal te Mosul of bij aankomst op een van de luchthavens in Turkije. De Iraakse paspoorten van de M- en N- series zijn niet meer geldig in Turkije. Paspoorten van de G- en de A-series, alsmede paspoorten van de S-serie, worden door Turkije erkend.

Iran

Tijdens de verslagperiode voerde Mahan Air driemaal per week vluchten uit tussen Teheran en Bagdad. Daarnaast voerde Mahan Air tweemaal per week vluchten uit tussen Teheran en Erbil. Iraqi Airways vliegt tweemaal per week tussen Teheran en Bagdad en eenmaal per week tussen Teheran en Najaf en Teheran en Erbil. Daarnaast vliegt Asseman Airlines tweemaal per week tussen Sanandaj en Erbil en vliegt Atlasjet vijfmaal per week tussen Teheran en Erbil. Er worden vrijwel dagelijks chartervluchten uitgevoerd tussen Iran en Irak voor het transport van pelgrims. De chartervluchten worden uitgevoerd door Iran Air, Mahan Air, Kish Air, Zagros Air en Taban Air. De vluchten worden onder meer uitgevoerd tussen Teheran, Mashhad en Isfahan in Iran en Bagdad, Najaf en Karbala in Irak. De grens kan over land op verschillende plaatsen legaal worden overgestoken, onder meer bij Mundhiriya (Irak) – Khusravi (Iran), Badra (Irak) – Mehran (Iran) en Basra (Irak) – Khoramshar (Iran). De grens tussen Iran en Irak is 2.400 km lang en vooral in de noordelijke berggebieden moeilijk te beveiligen. Het is dan ook mogelijk om de grens illegaal te passeren.

Irakezen die Irak trachten te ontvluchten, krijgen alleen toegang tot Iran indien zij in het bezit zijn van een visum. Irakezen kunnen een visum aanvragen bij de Iraanse ambassade te Bagdad. Visa worden op basis van verschillende gronden verstrekt. Veel Irakezen worden toegelaten tot Iran op basis van een zogenaamd pelgrimagevisum. Iran accepteert in ieder geval Iraakse paspoorten van de G- en A-series, voor zover uitgegeven in Irak.³⁵⁹

³⁵⁹ De paspoorten van de S-serie worden door veel landen niet geaccepteerd, waaronder Iran, omdat veel paspoorten van deze serie onofficieel zijn afgegeven in Irak en Iran.

Saoedi-Arabië

Voor zover bekend bestaan er geen directe vluchtverbindingen tussen Saoedi-Arabië en Irak. Personenverkeer over land vindt alleen plaats bij hoge uitzondering, dat wil zeggen in noodgevallen of ten behoeve van pelgrimage, bij de enige grensovergang bij Arar, die normaal gesproken gesloten is.³⁶⁰ De meer dan 800 km lange grens tussen beide landen wordt streng beveiligd. Voor de beveiliging bedienen de Saoedi's zich van de meest geavanceerde apparatuur. Deze intensieve grensbewaking en het desolate woestijnlandschap maken het vrijwel onmogelijk de grens illegaal over te steken.

Irakezen die Irak trachten te ontvluchten krijgen geen toegang tot Saoedi-Arabië. Iraakse vluchtelingen in Saoedi-Arabië zijn bijna allemaal op een pelgrimagevisum het land binnengekomen en verblijven in de illegaliteit. Saoedi-Arabië accepteert alle door de bevoegde autoriteiten afgegeven Iraakse paspoorten.

Koeweit

Er zijn tweemaal per week directe burgervluchten tussen Najaf en Kuwait International Airport, uitgevoerd door Jazeera Airways.³⁶¹ De landgrens is overdag open voor regulier personenverkeer. Illegaal de grens passeren is zeer moeilijk, maar niet onmogelijk. Er zijn gevallen bekend van smokkel van alcohol en drugs. De grenscontroles aan Koeweitse zijde zijn scherp, hoewel door sommige observatoren aan de grens is geconstateerd dat Koeweitse grenswachten niet altijd professioneel te werk gaan. Aan Iraakse zijde laat de controle te wensen over door gebrek aan professionele grenswachten en middelen. Het is tevens mogelijk over zee illegaal Koeweit in te komen.

De officiële in- en uitreis mogelijkheden voor Irakezen zijn zeer beperkt. Irakezen krijgen alleen toegang tot Koeweit met een visum voor kort familiebezoek of met een werkvergunning. Ook worden transitvisa voor de hajj in Saoedi-Arabië afgegeven. Op elke visumaanvraag van Irakezen wordt een strikte veiligheidscontrole uitgevoerd door de Koeweitse veiligheidsdienst. Zowel S- als G-paspoorten zijn geldig in Koeweit.

3.3.5.3 Documenten

De verkregen informatie met betrekking tot de officiële procedures en benodigde documenten betreffende de aanvraag en het gebruik van Iraakse documenten is niet altijd eenduidig, waardoor het voor kan komen dat de gang van zaken per instantie of per periode verschilt. De onderstaande informatie kan dan ook verschillen met de praktijk.

Iraakse burgers beschikken over het algemeen over vier (identiteits)documenten, die in het dagelijks leven van belang zijn, onder meer voor het aanschaffen van registergoederen en het verkrijgen van een paspoort.

³⁶⁰ In de verslagperiode zouden Irak en Saoedi-Arabië onderhandelingen gestart zijn om de grensovergang bij Arar te heropenen. (Iraq Business News, *Border Crossing Between Iraq and Saudi to be Opened*, 11 april 2012.)

³⁶¹ www.jazeeraairways.com, geraadpleegd 28 september 2012.

Identiteitskaart

De Iraakse identiteitskaart (*al-bitāqa al-shakhsīya*) is voor iedere Iraakees een verplicht identiteitsdocument. Volgens een bron dienen alle Iraakezen vanaf de leeftijd van zes jaar een identiteitskaart bij zich te dragen en kan hen op straat, en in ieder geval bij controleposten, door de autoriteiten gevraagd worden om een identiteitskaart te tonen. In de praktijk is een identiteitskaart echter vanaf de geboorte nodig in verband met het regelen van praktische zaken.

De identiteitskaart is het belangrijkste document dat een Iraakees in zijn bezit moet hebben, omdat het tevens nodig is om aanspraak te kunnen maken op publieke diensten, zoals onderwijs en gezondheidszorg. Bovendien dient de identiteitskaart bij alle contacten met de overheid te worden getoond, zoals bij de aanvraag van andere documenten. Daarnaast is de identiteitskaart nodig om binnen Irak te kunnen reizen.³⁶²

De identiteitskaart kan worden aangevraagd bij de afdeling burgerlijke stand (*Civil Status Department*) in de provincie waar men geregistreerd staat en dient ook in deze provincie te worden uitgereikt. De afdelingen van de burgerlijke stand bevinden zich in de meeste steden in Irak en in ieder geval in iedere provinciehoofdstad. Ze vallen onder het *General Directorate of Nationality and Civil Affairs*.³⁶³

Volgens bronnen zou iedere Iraakse burger een andere persoon volmacht kunnen verlenen om een identiteitskaart aan te vragen.³⁶⁴

Voor de aanvraag van een identiteitskaart zijn de volgende documenten vereist: geboortebewijs, voedselrantsoenkaart, de identiteitskaarten of nationaliteitsbewijzen van de ouders, bevestiging van de woonplaats door de lokale woordvoerder en een pasfoto.³⁶⁵

De kaart bevat een pasfoto en vermeldt onder meer de geboortedatum, de namen van beide ouders, de burgerlijke staat en de religie. Op de identiteitskaart van een gehuwd persoon staat tevens de naam van de echtgeno(o)t(e) vermeld.³⁶⁶ De documentnummers, persoonsnummers en foto's worden opgeslagen in een centrale databank in Bagdad.

Indien er een wijziging in de persoonlijke situatie plaatsvindt, zoals een verandering in de burgerlijke staat of geboorte van een kind, dient het identiteitsdocument aangepast te worden.³⁶⁷

Bij verlies of diefstal van de identiteitskaart kan vanuit het buitenland een nieuwe worden aangevraagd bij de desbetreffende Iraakse ambassade.³⁶⁸ Bij indiening van de aanvraag dient men de reden voor de aanvraag aan te geven. Daarnaast dient door het gezinshoofd, de voogd of de gevolmachtigde een formulier te worden ingevuld, waarop het woonadres wordt vermeld. Ten slotte moet de aanvrager twee kleurenpasfoto's bijvoegen en een officieel document, waarmee de identiteit van de aanvrager kan worden vastgesteld.³⁶⁹

³⁶² Landinfo Country of Origin Information Centre, *Irak: Reisdocumenten en andere identiteitsdocumenten*, 16 augustus 2011.

³⁶³ Landinfo Country of Origin Information Centre, *Irak: Reisdocumenten en andere identiteitsdocumenten*, 16 augustus 2011.

³⁶⁴ Landinfo Country of Origin Information Centre, *Irak: Reisdocumenten en andere identiteitsdocumenten*, 16 augustus 2011.

³⁶⁵ Landinfo Country of Origin Information Centre, *Irak: Reisdocumenten en andere identiteitsdocumenten*, 16 augustus 2011.

³⁶⁶ Landinfo Country of Origin Information Centre, *Irak: Reisdocumenten en andere identiteitsdocumenten*, 16 augustus 2011.

³⁶⁷ Landinfo Country of Origin Information Centre, *Irak: Reisdocumenten en andere identiteitsdocumenten*, 16 augustus 2011.

³⁶⁸ Volgens een bron dient er normaal gesproken aangifte gedaan te worden bij verlies of diefstal van een identiteitskaart, maar hierop kunnen uitzonderingen gemaakt worden, bijvoorbeeld indien de aanvrager in bezit is van een kopie van de vorige identiteitskaart.

³⁶⁹ Website van het Iraakse ministerie van Buitenlandse Zaken, www.mofa.gov.iq, geraadpleegd 28 augustus 2012.

Het is dezerzijds niet bekend in hoeverre het in de praktijk mogelijk is voor personen die op basis van RCC-decreet 666 hun Iraakse nationaliteit waren kwijtgeraakt en thans weer als Iraaks staatsburger worden beschouwd, een nieuwe Iraakse identiteitskaart te verkrijgen.

Nationaliteitsbewijs

Het Iraakse nationaliteitsbewijs (*shahada al-jinsiya*) is verplicht vanaf 18 jaar, maar wordt steeds vaker voor het bereiken van de 18-jarige leeftijd aangevraagd. Deze kaart kan eveneens worden aangevraagd bij de afdeling burgerlijke stand van de provincie waar men geregistreerd staat en dient hier ook in ontvangst te worden genomen.^{370 371} Het nationaliteitsbewijs kan niet via verlening van een volmacht door een derde worden aangevraagd of opgehaald.

Voor de aanvraag van een nationaliteitsbewijs zijn de volgende documenten vereist: een ingevuld aanvraagformulier met twee postzegels van 500 Iraakse dinars, een geboortebewijs, een Iraakse identiteitskaart, een kopie van het nationaliteitsbewijs van de vader, broer, grootvader of oom, het huwelijksbewijs en identiteitskaarten van de ouders, pasfoto's.³⁷²

Het Iraakse nationaliteitsbewijs kan ook in het buitenland worden aangevraagd. De volgende documenten zijn in dat geval nodig om een aanvraag in te dienen: een ingevuld aanvraagformulier; kopieën van de nationaliteitsbewijzen, identiteitskaarten en het huwelijksbewijs van beide ouders; het geboortebewijs; kopieën van de paspoorten van beide ouders en de aanvrager; een verklaring van de vader of moeder van de aanvrager, samen met de verklaringen van twee getuigen, ter bekrachtiging van de band tussen de aanvrager en beide ouders; vier recente pasfoto's in kleur.³⁷³ Ook worden de vingerafdrukken van de aanvrager afgenomen, die worden opgeslagen in de centrale databank in Bagdad.

Bij verlies of beschadiging van het nationaliteitsbewijs kan een nieuw document worden aangevraagd bij de afdeling burgerlijke stand in iedere provincie in Irak of bij een Iraakse ambassade. Hiertoe dient een schriftelijke aanvraag te worden overgelegd met de reden voor verlies of beschadiging en een ingevuld aanvraagformulier. Bij beschadiging dient het originele nationaliteitsbewijs te worden overgelegd; in geval van verlies een kopie van het nationaliteitsbewijs van de vader of broer. In geval van een aanvraag vanuit het buitenland dient een kopie van de paspoorten van beide ouders te worden bijgesloten.³⁷⁴ Het nationaliteitsbewijs is onder meer nodig om aanspraak te maken op openbare diensten en om andere documenten aan te vragen, zoals een geboorte-, huwelijks-, of overlijdensbewijs.³⁷⁵

Het nationaliteitsbewijs vermeldt onder meer de volledige naam, de religie, de volledige namen en geboorteplaatsen van beide ouders, de vingerafdruk van de linker duim,³⁷⁶ de handtekening en een pasfoto.³⁷⁷

³⁷⁰ Het is dezerzijds onbekend in hoeverre Iraakse nationaliteitsbewijzen en identiteitsbewijzen ook door Iraakse ongedocumenteerden in Nederland verkregen kunnen worden.

³⁷¹ Landinfo Country of Origin Information Centre, *Irak: Reisdocumenten en andere identiteitsdocumenten*, 16 augustus 2011.

³⁷² Landinfo Country of Origin Information Centre, *Irak: Reisdocumenten en andere identiteitsdocumenten*, 16 augustus 2011.

³⁷³ Ambassade van de Republiek Irak in Nederland, <http://www.mofamission.gov.iq>, geraadpleegd 28 augustus 2012.

³⁷⁴ Landinfo Country of Origin Information Centre, *Irak: Reisdocumenten en andere identiteitsdocumenten*, 16 augustus 2011.

³⁷⁵ Landinfo Country of Origin Information Centre, *Irak: Reisdocumenten en andere identiteitsdocumenten*, 16 augustus 2011.

³⁷⁶ Volgens een bron zou de vingerafdruk niet altijd op het nationaliteitsbewijs staan.

³⁷⁷ Landinfo Country of Origin Information Centre, *Irak: Reisdocumenten en andere identiteitsdocumenten*, 16 augustus 2011.

Het is dezerzijds niet bekend in hoeverre het in de praktijk mogelijk is voor personen die op basis van RCC-decreet 666 hun Iraakse nationaliteit waren kwijtgeraakt en thans weer als Iraaks staatsburger worden beschouwd, een nieuw Iraaks nationaliteitsbewijs te verkrijgen.

Voedselrantsoenkaart

Elk gezin of huishouden heeft recht op een voedselrantsoen dat wordt verstrekt door het Ministerie van Handel, dat hiertoe een voedselrantsoenkaart (*bitakah al-tawminiah*) uitgeeft op naam van het hoofd van elk gezin of huishouden (doorgaans de man). Met deze kaart krijgt ieder lid van een gezin elke maand levensmiddelen tegen betaling van een zeer lage prijs. De omvang van het voedselrantsoen is in 2010 verminderd door de Iraakse overheid.³⁷⁸ Militairen krijgen geen eigen voedselrantsoenkaart; zij staan op de kaart van het eigen gezin of huishouding. De voedselrantsoenkaart kan niet worden gebruikt als identiteitsdocument.

Woonplaatsregistratiekaart

De woonplaatsregistratiekaart (*bitaka al-sakan*) wordt uitgegeven door het plaatselijke Informatiekantoor (*maktab al-ma'luma*), waar op dorps- of wijkniveau de inwoners geregistreerd staan, en bevestigt het woonadres van een familie. De kaart wordt per huis verstrekt op naam van het hoofd van het huishouden (doorgaans de man). Alle verhuizingen en wijzigingen in gezinssamenstelling door geboorte, overlijden, huwelijk, echtscheiding, enzovoorts, moeten daar worden aangegeven. Op grond van deze achterliggende registratie kunnen de voedselrantsoenkaart en de woonplaatsregistratiekaart eventueel ook door andere leden van het gezin dan het hoofd van het huishouden worden gebruikt.

Paspoorten

In Irak is een paspoort alleen nodig om naar het buitenland te reizen. Lang niet alle Iraakezen hebben een paspoort.

Op 7 oktober 2009 zijn de Iraakse autoriteiten begonnen met de uitgifte van paspoorten van de A-serie. De paspoorten van de G-serie, uitgegeven tussen 11 april 2006 en 7 oktober 2009, en de paspoorten van de A-serie zijn nu nog geldig.³⁷⁹ De paspoorten van de A-serie hebben een geldigheidsduur van acht jaar.³⁸⁰

Paspoorten (*jawaz al-safar*) worden uitgegeven door het *General Directorate for Nationality and Civil Affairs*, dat valt onder het ministerie van Binnenlandse Zaken. Voor de aanvraag en de afgifte kan men in de hoofdstad van elke provincie terecht bij een paspoortkantoor. Sinds 2010 dient de aanvrager via internet een aanvraagformulier in te vullen. Met het uitgeprinte formulier, dat voorzien is van een barcode, kan hij zijn aanvraag vervolgens in persoon bij het paspoortkantoor

³⁷⁸ Iedere Iraakee die recht heeft op voedselrantsoen krijgt meel, suiker, rijst, (kook)olie en kindermelk. Al Jazeera, *Iraq's sagging safety net*, 30 april 2012.

³⁷⁹ Sommige paspoorten van de S-serie kunnen nog geldig zijn en tevens (hoogstens eenmaal) verlengd worden. De S-paspoorten kunnen echter alleen nog voor administratieve doeleinden gebruikt worden. Volgens een bron kan hiermee niet meer gereisd worden, ook niet naar Iran, Libanon of Jordanië, zoals voorheen wel het geval was. Volgens dezelfde bron kunnen paspoorten van de N-serie niet meer geldig zijn. Echter, andere bronnen geven aan dat in de verslagperiode in bepaalde gevallen nog wel gebruik kon worden gemaakt van paspoorten van de N en S series; zie paragraaf 3.3.5.2. over buitenlands personenverkeer.

³⁸⁰ Website Iraaks ministerie van Binnenlandse Zaken, DG Nationaliteit, <http://www.iraqinationality.gov.iq>, geraadpleegd 8 november 2012.

indienen. De aanvrager dient een Iraaks nationaliteitsbewijs, een identiteitskaart, een woonplaatsregistratiekaart en een voedselrantsoenkaart te overleggen, alsmede kleurenpasfoto's en vingerafdrukken. De originele documenten zijn vereist, doch worden niet ingenomen, en de aanvrager dient in persoon te verschijnen. De procedure voor het verkrijgen van een paspoort duurt officieel enkele weken en kost 25.000 IQD. De aanvrager kan niet iemand machtigen om het paspoort op te halen, aangezien de vingerafdrukken dienen te worden afgegeven ter controle.³⁸¹ Iraakezen in het buitenland kunnen bij sommige Iraakse ambassades een paspoort aanvragen. Hiertoe dienen zij het ingevulde internetformulier en pasfoto's te overleggen, alsmede een Iraakse identiteitskaart, een Iraaks nationaliteitsbewijs en naar verluidt tevens een verblijfsdocument van het land waar zij zich hebben gevestigd. De aanvrager dient de originele documenten te overleggen. Ook worden er elektronische vingerafdrukken afgenomen.³⁸² De prijs voor de paspoortaanvraag bedraagt 20 dollar.³⁸³ De procedure zou ongeveer twee maanden duren. Kopieën van alle uitgegeven paspoorten, de foto's en de elektronische vingerafdrukken worden centraal opgeslagen in een elektronische databank. Bij een paspoortaanvraag wordt altijd gecontroleerd of de aanvrager reeds in het bezit is van een paspoort. Bij verlies of diefstal kan slechts de rechter toestemming geven tot verstrekking van een nieuw paspoort. De aanvrager moet hiervoor verlies of diefstal tegenover de rechter aannemelijk maken. Als de rechter oordeelt dat de aanvrager niet te goeder trouw is, dan kan hij een boete opleggen en kan aan betrokkene een jaar lang geen paspoort worden verstrekt.

Het Iraakse ministerie van Binnenlandse Zaken hanteert het beleid dat vrouwen de toestemming van een mannelijk familielid nodig hebben voor de aanvraag van een paspoort. Gehuwde Iraakse vrouwen moeten schriftelijke toestemming hebben van de echtgenoot. Daarnaast dient de echtgenoot kopieën van zijn identiteitsdocumenten te overleggen en worden zijn vingerafdrukken afgenomen. Ongehuwde vrouwen en kinderen jonger dan 16 jaar dienen de toestemming te hebben van een nauw verwant mannelijk familielid. Dit beleid is in 2009 in de KRG-regio afgeschaft. Vrouwen van 18 jaar en ouder kunnen hier zelfstandig een paspoort aanvragen.³⁸⁴

Voor zover bekend volgen de autoriteiten in de KRG-gebieden over het algemeen de instructies uit Bagdad ten aanzien van regelgeving inzake Iraakse reisdocumenten. Iraakezen die buiten Irak verblijven, kunnen terecht bij de Iraakse ambassade, waarbij over het algemeen dezelfde procedure geldt, met dien verstande dat van hen geen woonplaatsregistratiekaart en voedselrantsoenkaart kan worden verlangd en de procedure officieel enkele maanden in beslag kan nemen.³⁸⁵

Naar verluidt zijn Iraakse documenten nog altijd op eenvoudige wijze illegaal verkrijgbaar. Het betreft hier veelal na 9 april 2003 uit Iraakse overheidsinstellingen gestolen echte documenten, die aan alle vereisten, met uitzondering van de wijze van afgifte, voldoen. Handelaren zijn veelal ook in het bezit van de officiële stempels en zegels. Van de G- en A-paspoorten zouden echter in mindere mate illegaal

³⁸¹ Landinfo Country of Origin Information Centre, *Irak: Reisdocumenten en andere identiteitsdocumenten*, 16 augustus 2011.

³⁸² Ambassade van de Republiek Irak in Nederland, <http://www.mofamission.gov.iq>, geraadpleegd 28 augustus 2012.

³⁸³ Ambassade van de Republiek Irak in Nederland, <http://www.mofamission.gov.iq>, geraadpleegd 28 augustus 2012.

³⁸⁴ Landinfo Country of Origin Information Centre, *Irak: Reisdocumenten en andere identiteitsdocumenten*, 16 augustus 2011; Website Iraaks Ministerie van Binnenlandse Zaken, DG Nationaliteit, <http://www.iraqinationality.gov.iq>, geraadpleegd 8 november 2012.

³⁸⁵ Landinfo Country of Origin Information Centre, *Irak: Reisdocumenten en andere identiteitsdocumenten*, 16 augustus 2011.

verkregen exemplaren circuleren. Wel is het mogelijk dat deze paspoorten zijn uitgegeven op basis van illegaal verkregen identiteitsdocumenten. Verder komt het voor dat door corruptie binnen Iraakse overheidsinstellingen documenten onrechtmatig afgegeven worden.³⁸⁶

Irakezen in het buitenland die legaal terug willen keren naar Irak met Iraakse documenten, hebben voor hun inreis een geldig Iraaks paspoort of een *laissez-passer* nodig.

Het 'family book'

Alle Iraakse gezinnen staan geregistreerd in het lokale bevolkingsregister van de plaats of streek waar zij wonen, in het zogenaamde '*family book*'. Dit boek bestaat uit een kaft en losse bladen met voor ieder gezin een aparte pagina. Hierin staan de volledige namen, de geboortedata, de burgerlijke staat en de godsdienst vermeld. Het boek wordt aangepast al naar gelang er wijzigingen plaatsvinden in de burgerlijke staat of bij geboorte en overlijden. Zo wordt er in geval van een huwelijk een nieuwe pagina gecreëerd.

Iedere Iraakees kan een uittreksel van zijn pagina aanvragen. Dit uittreksel dient in de woonplaats, of in de plaats waar de persoon geregistreerd staat, te worden aangevraagd en uitgereikt.³⁸⁷

Pensioenkaart

Volgens een bron zijn aan een pensioenkaart geen specifieke rechten verbonden. De pensioengerechtigde leeftijd in Irak is 63 jaar, maar deze kan worden verhoogd met een of twee jaar. Indien een persoon het slachtoffer is geweest van het Ba'ath-regime, heeft deze de mogelijkheid tot de leeftijd van 68 door te werken.³⁸⁸

Militaire documenten

Volgens een bron bestaan er geen specifieke documenten voor militairen. Alle Iraakse ministeries geven echter pasjes ter identificatie uit aan hun werknemers. Dit geldt tevens voor het ministerie van Defensie.

Medicatie-documenten

Volgens een bron kunnen personen met een chronische ziekte, zoals diabetes of hoge bloeddruk, een *health book* krijgen van de dokter. Hiermee zouden zij gratis of met hoge kortingen medicatie kunnen krijgen. In hoeverre dit systeem in de praktijk daadwerkelijk functioneert, is niet bekend.³⁸⁹

³⁸⁶ Landinfo Country of Origin Information Centre, *Irak: Reisdocumenten en andere identiteitsdocumenten*, 16 augustus 2011.

³⁸⁷ Landinfo Country of Origin Information Centre, *Irak: Reisdocumenten en andere identiteitsdocumenten*, 16 augustus 2011.

³⁸⁸ Irakezen willen meestal zo lang mogelijk doorwerken om hun salaris te behouden.

³⁸⁹ Er zijn aanwijzingen dat ziekenhuizen met medicijntekorten voor chronische ziekten te kampen hebben. Kurd Net, *Insufficient medication at major hospital in Iraq's Kurdistan capital, Erbil*, 4 februari 2012.

Geboortebewijzen

Er bestaan in Irak drie soorten geboorteaktes die door het hele land gebruikt worden: het geboortebewijs (*shahada walada*) voor mensen die in een ziekenhuis geboren zijn, de geboorteverklaring (*haje al-walada*) voor mensen die niet in het ziekenhuis geboren zijn en de kopie van een eerder afgegeven geboorteakte (*sura qid walada*). De geboorteaktes dienen te worden aangevraagd en opgehaald in de geboorteplaats. Het is zowel in Irak als vanuit het buitenland mogelijk een derde te machtigen om de documenten aan te vragen en op te halen. In Nederland geboren Iraaken kunnen hun geboortebewijs opvragen via de Iraakse ambassade in Den Haag.³⁹⁰

De *shahada walada* wordt afgegeven op het moment dat iemand voor het eerst geregistreerd wordt en opgemaakt op basis van de verklaring van geboorte die de ouders van het ziekenhuis hebben gekregen. Naast deze verklaring moeten de identiteitskaarten van beide ouders en de huwelijksakte van de ouders worden overgelegd.

De *haje al-walada* wordt afgegeven indien men niet over een verklaring van geboorte van het ziekenhuis beschikt. Voor deze verklaring zijn de identiteitskaarten van beide ouders en de huwelijksakte van de ouders, alsmede een brief van het dorps- of wijkhoofd (*al-mokhtar*) en twee getuigeverklaringen benodigd. De *haje al-walada* wordt door sommige gemeentes ook verstrekt aan personen die niet voor het eerst hun geboorteakte opvragen.

De *sura qid walada* is een kopie van een eerder afgegeven geboortebewijs die wordt verstrekt aan personen die niet voor het eerst hun geboorteakte opvragen. Voor de aanvraag moeten (een kopie van) de originele geboorteakte, de identiteitskaarten van beide ouders en de huwelijksakte van de ouders worden overgelegd. De *sura qid walada* wordt door sommige gemeentes ook verstrekt als originele geboorteakte aan personen die niet in het ziekenhuis zijn geboren. In dat geval zijn in plaats van de originele geboorteakte een brief van het dorps- of wijkhoofd en twee getuigenverklaringen benodigd.

Huwelijks- en echtscheidingsdocumenten

Volgens een bron worden door imams in het algemeen huwelijkscertificaten afgegeven van door hen voltrokken huwelijken. Een huwelijk dient tevens officieel geregistreerd te worden bij de civiele rechtbank om erkend te worden. Ook een echtscheiding moet door de civiele rechter bekrachtigd worden. Alle huwelijken en echtscheidingen worden decentraal geregistreerd in de archieven van de desbetreffende rechtbanken. Het is mogelijk om vanuit het buitenland, via de Iraakse ambassade, huwelijks- en echtscheidingsakten op te vragen. Het verzoek wordt dan via het Iraakse ministerie van Buitenlandse Zaken naar de desbetreffende rechtbank verstuurd.

3.3.6 *Rechtsgang*

Artikel 19 van de grondwet vormt de basis van de Iraakse rechtsstaat. Het artikel bepaalt onder meer dat de rechterlijke macht onafhankelijk is en ondergeschikt aan

³⁹⁰ Ambassade van de Republiek Irak in Nederland, <http://www.mofamission.gov.iq>, geraadpleegd 28 augustus 2012.

geen andere autoriteit dan de wet, dat er geen sprake kan zijn van een misdrijf of straf anders dan op basis van de wet en dat eenieder recht heeft op een eerlijk proces.³⁹¹

In de praktijk functioneerde de rechtsstaat in Irak gedurende de verslagperiode slecht. De effectiviteit van de rechterlijke macht werd ernstig ondermijnd door overbelasting, capaciteitsproblemen, gebrekkige transparantie, corruptie en nepotisme. Over het algemeen zijn civiele rechtbanken transparanter, onafhankelijker en efficiënter dan stafrechtbanken. Bovendien geven burgers in delen van Irak, met name op het platteland, vanwege traditionele of praktische gronden de voorkeur aan alternatieve (tribale) vormen van rechtspraak.³⁹²

De onafhankelijkheid van rechters werd belemmerd door politieke belangen, tribale banden en familienetwerken. Rechters werden bovendien niet zelden (fysiek) bedreigd door stammen of gewapende groepen. In de verslagperiode waren rechters regelmatig het slachtoffer van gericht geweld.^{393 394}

Ook zou de rechterlijke macht gedurende de verslagperiode onder zware politieke druk hebben gestaan om de grondwet op een zodanige wijze te interpreteren dat het de machtspositie van de zittende machtshebbers zou versterken.³⁹⁵

Bovendien wordt premier Maliki ervan beschuldigd strafrechtelijke procedures te hebben geïnitieerd op politieke gronden, zoals in het geval van vicepresident Al-Hashemi.³⁹⁶

De voorwaarden voor een eerlijk proces worden in Irak niet altijd gerespecteerd. De strafrechtprocedure kampt over het algemeen met een gebrek aan ondersteunend forensisch onderzoek voor bewijsgaring, waardoor de rechtsgang in grote mate afhankelijk is van getuigenverklaringen, geheime informanten en bekentenissen. Bekentenissen spelen in het Iraakse rechtssysteem een belangrijke rol en rechters accepteren nog altijd onder dwang verkregen bekentenissen.^{397 398}

Verdachten hebben vaak geen of beperkte toegang tot een advocaat. Als zij worden bijgestaan door een raadsman, wordt deze dikwijls door de rechterlijke instantie aangewezen. Verdachten hebben doorgaans geen contact met hun raadsman gehad om de zaak voor te kunnen bereiden voor de terechtzitting. Voorts gaat de mogelijkheid van beroep vaak verloren op procedurele gronden, bijvoorbeeld doordat pas lange tijd na de uitspraak de mogelijkheid bestaat tot contact met een raadsman.³⁹⁹

³⁹¹ Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 augustus 2012.

³⁹² CSIS, *Iraq After US Withdrawal: US Policy and the Iraqi Search for Security and Stability*, 18 juli 2012; Bertelsmann Stiftung, *BTI 2012 – Iraq Country Report*, 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012; Freedom House, *Freedom in the World 2012 – Iraq*, 18 mei 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; New York Times, *Iraq's Tribal Chiefs Step Into the Breach With Swift Justice*, 13 maart 2012. Zie het ambtsbericht van oktober 2010 voor een uitgebreidere beschrijving van officiële en onofficiële alternatieve rechtsgangen.

³⁹³ Het geweld jegens rechters kan zowel te maken hebben met specifieke rechtszaken, als onderdeel zijn van het algehele geweld tegen het Iraakse staatsapparaat.

³⁹⁴ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012; Bertelsmann Stiftung, *BTI 2012 – Iraq Country Report*, 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

³⁹⁵ Institute for the Study of War, *Sadr's Balancing Act on Maliki*, 18 juni 2012.

³⁹⁶ Zie paragraaf 2.2. over politieke ontwikkelingen.

³⁹⁷ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012.

³⁹⁸ Zie ook paragraaf 3.3.8. over mishandeling en foltering.

³⁹⁹ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012.

Veel verdachten worden te lang in voorarrest gehouden, mede als gevolg van het onvermogen van de autoriteiten om de dossiers te verwerken en verslagen en/of bewijs te verifiëren.⁴⁰⁰

3.3.7 Arrestaties en detenties

Artikelen 15, 19 en 37 van de grondwet verbieden onwettige vrijheidsberoving en detentie.⁴⁰¹ Arrestatie en detentie worden verder geregeld door het Wetboek van Strafvordering van 1971, waarin formele rechtswaarborgen zijn opgenomen. Zo dient arrestatie te geschieden op basis van een arrestatiebevel en moet een arrestant binnen 24 uur aan een onderzoeksrechter worden voorgeleid, die de verdachte op zijn rechten wijst. Op basis van een eerste feitenanalyse bepaalt de onderzoeksrechter vervolgens of de verdachte wordt vrijgelaten, of er borg wordt gesteld of dat de verdachte in voorarrest blijft. Arrestanten hebben verder recht op juridische bijstand en bezoek van vertegenwoordigers van het *International Committee of the Red Cross* (ICRC). In de praktijk werden deze waarborgen gedurende de verslagperiode zowel door de Iraakse autoriteiten als de KRG vaak niet gerespecteerd.⁴⁰²

In Zuid- en Centraal-Irak voerden de Iraakse veiligheidsorganisaties in de verslagperiode geregeld arrestaties uit zonder gerechtelijk bevel.⁴⁰³ Verdachten zaten soms lange tijd (soms maanden of jaren) vast zonder formele aanklacht of voorgeleiding voor een rechter. Ook verzuimden veiligheidsorganisaties geregeld om familieleden van de verdachte te informeren over de arrestatie en/of verblijfplaats resulterend in incommunicado-detentie. Verder waren er naast berichten van onwettige vrijlating ook berichten van voortdurende detentie ondanks een gerechtelijk bevel tot vrijlating.⁴⁰⁴

Volgens de wet heeft het Iraakse ministerie van Justitie volledige zeggenschap over alle Iraakse detentiecentra (met uitzondering van militaire gevangenen en detentiecentra die onder verantwoordelijkheid van de KRG vallen). In de praktijk echter bleven de verschillende Iraakse ministeries (Binnenlandse Zaken, Justitie, Defensie en Arbeid en Sociale Zaken) hun eigen detentiecentra runnen.⁴⁰⁵ De detentiecentra onder verantwoordelijkheid van de ministeries van Binnenlandse Zaken en Defensie bevatten grotendeels gedetineerden die nog wachten op een proces.⁴⁰⁶

Ook in de afgelopen verslagperiode waren er berichten over geheime detentiecentra.⁴⁰⁷ Zo berichtte *Human Rights Watch* in mei 2012 dat de Iraakse

⁴⁰⁰ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

⁴⁰¹ Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 augustus 2012.

⁴⁰² US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012.

⁴⁰³ Volgens *Human Rights Watch* zouden de Iraakse autoriteiten in maart 2012 een groot aantal Irakezen hebben gearresteerd als preventieve maatregel om de veiligheid tijdens de top van de Arabische Liga te waarborgen. Volgens de Iraakse autoriteiten gebeurde dit op grond van arrestatiebevelen en strafrechtelijke verdenkingen. Dit wordt door verschillende getuigen echter tegengesproken. (HRW, *Iraq: Mass Arrests, Incommunicado Detentions*, 15 mei 2012.)

⁴⁰⁴ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012; Amnesty International, *Amnesty International Report 2012 – Iraq*, 24 mei 2012; HRW, *Iraq: Mass Arrests, Incommunicado Detentions*, 15 mei 2012.

⁴⁰⁵ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

⁴⁰⁶ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

⁴⁰⁷ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

autoriteiten nog altijd een gevangenis in gebruik hadden, waarover premier Al-Maliki in maart 2011 had gezegd deze niet meer te gebruiken.⁴⁰⁸ Het gaat om de *Camp Honor* gevangenis, gelegen in de internationale zone in Bagdad. Dit complex wordt gerund door de *56th Brigade* (ook bekend onder de naam *Baghdad Brigade*). Dit is een eenheid van het Iraakse leger die verantwoordelijk is voor de beveiliging van de Internationale Zone in Bagdad en onder direct bevel staat van premier Al-Maliki. Voorheen werd de gevangenis gebruikt voor terroristen, maar in de verslagperiode zou deze zijn gebruikt om de personen vast te zetten die in oktober en november 2011 zijn gearresteerd op verdenking van banden met de Ba'ath-partij. Tevens zouden hier Iraakzen zijn ondergebracht die in maart 2012, in de aanloop naar de Arabische top, zijn gearresteerd in het kader van preventieve veiligheidsmaatregelen. Volgens *Human Rights Watch* zouden er ook aanwijzingen zijn voor het bestaan van twee andere geheime detentiecentra in de Internationale Zone in Bagdad.^{409 410}

De levensomstandigheden en overbevolking in detentiecentra zijn nog steeds een probleem, hoewel er wel verschillen zijn tussen de verschillende instellingen.⁴¹¹ In de detentiecentra van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Defensie waren de behandeling en leefomstandigheden van de gedetineerden nog steeds zorgelijk. Er werd melding gemaakt van onder meer overbevolking, tekort aan voeding, gebrekkige medische zorg, slechte hygiëne, mishandeling en foltering.⁴¹² In de detentiecentra en gevangenissen van het ministerie van Justitie was over het algemeen sprake van betere behandeling en leefomstandigheden, hoewel ook een aantal van deze detentiecentra te kampen had met overbevolking en slechte hygiënische omstandigheden. De gevangenissen van het ministerie van Justitie in Nassiriya, Basra, Susa en Chamchamal⁴¹³ kwamen in grote mate overeen met internationale standaarden.⁴¹⁴ Volgens de wet moeten minderjarigen, zowel voor als na de veroordeling, worden ondergebracht in detentiecentra van het ministerie van Arbeid en Sociale Zaken. In de praktijk kwam het vaak voor dat minderjarigen in detentiecentra van het ministerie van Justitie of in politiecellen werden ondergebracht en hun cel moesten delen met volwassenen. Over het algemeen zijn de leefomstandigheden in jeugdgevangenissen slecht en is er weinig toegang tot onderwijs en medische zorg.⁴¹⁵ Daarnaast berichtte een Iraakse NGO dat zeker 21 kinderen met hun veroordeelde moeders in een vrouwengevangenis in Kadhimiyah verblijven.⁴¹⁶

Ook in de KRG-regio voerden veiligheidsorganisaties in de verslagperiode arrestaties uit zonder gerechtelijk bevel en zaten verdachten soms lange tijd vast zonder formele aanklacht of voorgeleiding voor een rechter. Ook kwam het voor dat

⁴⁰⁸ AFP, *Iraq's Maliki denies reports of secret prisons*, 6 februari 2011.

⁴⁰⁹ HRW, *Iraq: Mass Arrests, Incommunicado Detentions*, 15 mei 2012.

⁴¹⁰ In de verslagperiode is er geen informatie gevonden over *Camp Justice*.

⁴¹¹ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012.

⁴¹² US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012; Amnesty International, *Amnesty International Report 2012 – Iraq*, 24 mei 2012; AK News, *New Cases of Torture Found At Troubled Prison In Iraq*, 10 juli 2012. Zie ook paragraaf 3.3.8. over mishandeling en foltering.

⁴¹³ Susa en Chamchamal liggen in de provincie Sulaimaniya, in de KRG-regio. Beide gevangenissen vallen echter onder het federale ministerie van Justitie.

⁴¹⁴ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012. Volgens een bron komt mishandeling en marteling bij veroordeelde gedetineerden – die zich in detentiecentra van het ministerie van Justitie bevinden – minder voor. Dit hangt samen met het feit dat veroordeelde gedetineerden geen bekentenissen meer hoeven af te leggen.

⁴¹⁵ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012.

⁴¹⁶ AFP, *Iraq: Children at Iraq prison 'future time bomb': NGO*, 21 oktober 2012.

veiligheidsorganisaties in KRG-gebied verzuimden om familieleden van de verdachte te informeren over de arrestatie en/of verblijfplaats resulterend in incommunicado-detentie. Het kwam bovendien voor dat verdachten op geheime locaties werden gedetineerd.⁴¹⁷

In KRG-gebied vallen sommige detentiecentra onder de verantwoordelijkheid van de veiligheidsautoriteiten. De geheime politie (*Asayish*) en de inlichtingendiensten van de KDP (*Parastin*) en PUK (*Zanyari*) beschikken ieder over eigen detentiecentra.⁴¹⁸

Over het algemeen zijn de leefomstandigheden in detentiecentra in KRG-gebied goed, met uitzondering van een aantal gevangenissen dat overbevolkt is.⁴¹⁹

In de KRG-regio is in november 2010 een wet in werking getreden die het voor personen die onterecht zijn gearresteerd en/of gevangen gezet mogelijk maakt een schadevergoeding te eisen. Eind 2011 was er in twee zaken een schadevergoeding betaald.⁴²⁰

In de verslagperiode bezochten UNAMI en het ICRC officiële detentiecentra en gevangenissen in geheel Irak. In Centraal- en Zuid Irak is het moeilijker om toegang te krijgen tot deze faciliteiten dan in de KRG-regio. Het ICRC heeft in principe toegang tot alle detentiecentra en gevangenissen. Eind 2011 werd het ICRC echter de toegang geweigerd tot een gevangenis van het federale ministerie van Justitie, nadat de overheid een paar honderd vermeende Ba'athisten er naartoe had overgeplaatst.⁴²¹

3.3.8 Mishandeling en foltering

Artikel 37 van de grondwet verbiedt iedere vorm van geestelijke en lichamelijke marteling en onmenselijke behandeling. Verder stelt het artikel dat onder foltering verkregen bekentenissen niet toelaatbaar zijn.⁴²² Niettemin kwamen mishandeling en foltering gedurende de verslagperiode in heel Irak voor.

In de verslagperiode waren er in Zuid- en Centraal-Irak opnieuw berichten van mishandeling en marteling door veiligheidsorganisaties.⁴²³ Ook waren er berichten van mishandeling en marteling door gewapende groeperingen.⁴²⁴

Mishandeling en marteling door veiligheidsorganisaties vindt veelal plaats na arrestatie als de verdachte wordt vastgehouden in een politiebureau of één van de detentiecentra die onder de verantwoordelijkheid vallen van het ministerie van Binnenlandse zaken of het ministerie van Defensie. Tijdens deze periode, die wel tot enkele maanden kan duren, hebben de verdachten in de regel geen toegang tot

⁴¹⁷ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; Reporters Without Borders, *Black December for media freedom in Iraqi Kurdistan*, 3 januari 2012.

⁴¹⁸ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

⁴¹⁹ Overbevolking is geconstateerd in de gevangenis van de *Asayish* in Erbil en in twee gevangenissen van het ministerie van Arbeid en Sociale Zaken, *Al-Mahatta* in Erbil en *Al-Salam* in Sulaimaniya. Over het algemeen zijn in de KRG-regio de detentiecentra voor vrouwen en minderjarigen in betere staat dan de overige detentiefaciliteiten. UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012.

⁴²⁰ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁴²¹ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012.

⁴²² Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 augustus 2012.

⁴²³ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012; Amnesty International, *Amnesty International Report 2012 – Iraq*, 24 mei 2012; AK News, *New Cases of Torture Found At Troubled Prison In Iraq*, 10 juli 2012.

⁴²⁴ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

rechtshulp en is hun familie in veel gevallen niet op de hoogte van hun verblijfplaats.⁴²⁵ Mishandeling en marteling worden vaak gebruikt als methode om een bekentenis af te dwingen.⁴²⁶ Bekentenissen spelen in het Iraakse rechtssysteem een belangrijke rol.⁴²⁷ Er zijn echter ook meldingen van mishandeling en marteling na een veroordeling.⁴²⁸ Volgens *Human Rights Watch* vond er ook in de afgelopen verslagperiode mishandeling en marteling plaats in geheime detentiecentra die gerund worden door de veiligheidsorganisaties onder direct commando van premier Al-Maliki. Hoewel hier voorheen voornamelijk van terrorisme beschuldigde verdachten werden vastgehouden, zouden er in de verslagperiode onder meer vermeende Ba'athisten zijn ondergebracht.⁴²⁹ Er waren minder berichten van mishandeling en marteling in detentiecentra die onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Justitie vallen.⁴³⁰ Mishandeling en foltering werden ook gebruikt om politieke opposenten, journalisten en demonstranten het zwijgen op te leggen.⁴³¹

Ook in KRG- gebied was er sprake van mishandeling en marteling door veiligheidsorganisaties. In de verslagperiode waren er berichten van mishandeling en marteling in detentiecentra van de geheime politie (*Asayish*) en de inlichtingendiensten van de KDP (*Parastin*) en PUK (*Zanyari*).⁴³² De KRG Anti-terrorismewet staat onder bepaalde voorwaarden vergaande ondervragingsmethoden toe.⁴³³

Volgens verschillende bronnen is er nog altijd een grote mate van onschendbaarheid voor daders van mishandeling en marteling.⁴³⁴ Zo zou er volgens *Human Rights Watch* nog niemand zijn vervolgd voor de begin 2011 ontdekte martelpraktijken in de geheime detentiefaciliteit *Camp Honor*.⁴³⁵ Wel waren er volgens een bron aanwijzingen dat de autoriteiten disciplinaire maatregelen hebben genomen of vervolging hebben ingesteld tegen veiligheidsfunctionarissen die verdacht werden van mishandeling of marteling. Onderzoeksteams van het ministerie van Mensenrechten zouden honderden martelzaken hebben ontdekt en stappen hebben genomen om deze zaken over te dragen aan justitie. Het interne Hof van het ministerie van Binnenlandse Zaken zou enkele disciplinaire sancties hebben opgelegd aan veiligheidsfunctionarissen.⁴³⁶ In hoeverre er in de praktijk daadwerkelijk vervolging plaats vindt of disciplinaire sancties worden opgelegd is niet duidelijk, onder meer vanwege gebrek aan transparantie in dergelijke zaken.⁴³⁷

⁴²⁵ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012; Amnesty International, *Amnesty International Report 2012 – Iraq*, 24 mei 2012.

⁴²⁶ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012; Amnesty International, *Amnesty International Report 2012 – Iraq*, 24 mei 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁴²⁷ Zie paragraaf 3.3.6. over de rechtsgang.

⁴²⁸ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012.

⁴²⁹ HRW, *Iraq: Mass Arrests, Incommunicado Detentions*, 15 mei 2012.

⁴³⁰ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012. Mishandeling en marteling bij veroordeelde gedetineerden – die zich in detentiecentra van het ministerie van Justitie bevinden – komt minder voor. Dit hangt samen met het feit dat veroordeelde gedetineerden geen bekentenissen meer hoeven af te leggen.

⁴³¹ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁴³² US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁴³³ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

⁴³⁴ HRW, *Iraq: Intensifying Crackdown on Free Speech, Protests*, 22 januari 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁴³⁵ HRW, *World Report 2012 – Iraq*, 22 januari 2012.

⁴³⁶ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

⁴³⁷ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

In juli 2011 heeft het Iraakse parlement een wet aangenomen om artikel 136 (b) van de *Criminal Procedure Code* te herroepen. Artikel 136 (b) bevatte een belangrijk wettelijk obstakel om overheidsfunctionarissen te vervolgen voor mishandeling of marteling. Volgens het artikel moest de minister toestemming geven voor rechterlijke vervolging indien vermeende misdrijven hebben plaatsgevonden in diensttijd of uit hoofde van de functie. Ook gaf het artikel ministers de wettelijke mogelijkheid om arrestaties van veiligheidsfunctionarissen te blokkeren. De Ministerraad is echter in beroep gegaan tegen de herroeping van artikel 136 (b) met als argument dat de wetwijziging door de Ministerraad had moeten worden geïnitieerd in plaats van door het parlement. Het Constitutioneel Hof heeft nog geen uitspraak gedaan in de zaak. In de tussentijd blijven de ministers strafrechtelijke vervolging blokkeren.⁴³⁸

Over het algemeen kan worden gesteld dat mishandeling door niet-statelijke actoren, zoals door gewapende groeperingen of milities, plaatsvindt om etnische, religieuze, politieke, criminele en/of persoonlijke redenen. Volgens diverse bronnen was er in de verslagperiode een trend richting meer conservatisme merkbaar in Centraal- en Zuid-Irak.⁴³⁹ Zo was er begin 2012 sprake van een geweldspiek, waarbij personen die qua gedrag en/of uiterlijk afweken van de conservatief-islamitische normen, zoals lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen, transgenders en zogenaamde 'emo's', het slachtoffer zijn geworden van geweld door met name niet-statelijke actoren.⁴⁴⁰

3.3.9 Verdwijningen

Verdwijningen kwamen gedurende de verslagperiode in heel Irak voor.⁴⁴¹ Zo kwam het geregeld voor dat (groepen) burgers door Iraakse veiligheidsorganisaties uit hun huizen werden gehaald en enkele dagen of weken werden gedetineerd, met name in het kader van anti-terreuroperaties gericht op personen die ervan verdacht werden banden te hebben met de Ba'athpartij en gewapende oppositiegroeperingen. Daarnaast werden in maart 2012, in de aanloop naar de top van de Arabische Liga in Bagdad, groepen burgers gearresteerd en in detentie geplaatst in het kader van preventieve veiligheidsmaatregelen.⁴⁴² Ook zouden volgens een bron burgers zijn verdwenen uit detentiecentra in zowel Centraal- en Zuid-Irak als in de KRG-regio. Ontvoeringen kwamen tijdens de verslagperiode geregeld voor in heel Irak. Het betrof vooral ontvoeringen in ruil voor losgeld door criminelen en/of bendes, maar ook politiek of sektarisch gemotiveerde ontvoeringen. Met name (gezinsleden van) personen waarvan wordt vermoed dat ze (relatief) vermogend zijn, lopen een verhoogd risico slachtoffer te worden van ontvoering.⁴⁴³

⁴³⁸ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report and Semiannual Report to the United States Congress*, 30 januari 2012.

⁴³⁹ US Department of State, *International religious Freedom report for 2011*, juli 2012; The Washington Post, *Culture clash emerges in Iraq as conservative clerics battle sassy Western styles*, 3 september 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁴⁴⁰ Zie het thematische ambtsbericht over de situatie van lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders in Irak van juni 2012.

⁴⁴¹ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁴⁴² UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012; HRW, *Iraq: Mass Arrests, Incommunicado Detentions*, 15 mei 2012.

⁴⁴³ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

3.3.10 *Buitengerechtelijke executies en moorden*

Naast willekeurig geweld was er in Irak gedurende de verslagperiode nog altijd sprake van gerichte moordaanslagen op burgers en overheidsfunctionarissen. Bronnen melden dat onder andere Iraakse veiligheidsfunctionarissen, overheidspersoneel, politici, geestelijken, journalisten, mensenrechtenactivisten, LHBT's⁴⁴⁴ en personen die wat betreft het uiterlijk en/of gedrag afwijken van de geldende conservatief-islamitische normen, tijdens de verslagperiode slachtoffer zijn geworden van gericht geweld.⁴⁴⁵ Het is niet duidelijk welke groeperingen verantwoordelijk zijn voor de aanslagen. Wel is het waarschijnlijk dat *Al-Qaida-in-Iraq* hierin een belangrijk aandeel heeft, evenals andere soennitische groeperingen en tevens sjiiitische milities. De activiteiten van sjiiitische milities zijn over het algemeen verminderd sinds het vertrek van de Amerikaanse troepen uit Irak in december 2011.⁴⁴⁶

Soennieten die samenwerken met de overheid – leden van de *Awakening Councils* en soennitische stamhoofden – lopen naar verluidt ook het risico om slachtoffer te worden van aanslagen door soennitische groeperingen als *Al-Qaida-in-Iraq*.⁴⁴⁷ Daarnaast kunnen leden van diverse specifieke groepen, waaronder religieuze en/of etnische minderheden en vrouwen, al naargelang de lokale omstandigheden, een verhoogd risico lopen te worden vermoord.⁴⁴⁸ Volgens diverse bronnen was er in de verslagperiode een trend richting meer conservatisme merkbaar in Centraal- en Zuid-Irak.⁴⁴⁹ Begin 2012 zijn veel Irakezen vermoord die tot de LHBT-categorie behoorden of vanwege hun gedrag en/of uiterlijk afwijken van de conservatief-islamitische normen, zoals 'emo's'.⁴⁵⁰

Diverse bronnen berichten dat Iraakse overheidsfunctionarissen, van zowel de federale als de KRG-autoriteiten, betrokken zijn geweest bij buitengerechtelijke executies.⁴⁵¹ Gedurende de verslagperiode beschuldigde vicepresident Al-Hashemi de Iraakse autoriteiten van marteling met de dood tot gevolg van één van zijn bodyguards.⁴⁵²

3.3.11 *Doodstraf*

Na een korte opschorting onder de *Coalition Provisional Authority*, is de doodstraf in 2004 door de Iraakse interim-regering heringevoerd. De doodstraf kan in Irak niet alleen worden opgelegd voor misdrijven die de dood tot gevolg hebben, zoals moord, maar ook voor andere delicten, zoals ontvoering en drugshandel of vernieling van publiek eigendom indien zij tot doel hebben de regering omver te

⁴⁴⁴ Lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders.

⁴⁴⁵ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; Amnesty International, *Amnesty International Report 2012 – Iraq*, 24 mei 2012; The Guardian, *Massacre of emos in Iraq goes to core of a damaged society*, 18 maart 2012.

⁴⁴⁶ Zie paragraaf 2.3. over de veiligheidssituatie en gewapende groeperingen in Irak.

⁴⁴⁷ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

⁴⁴⁸ Zie ook 2.3. 'Veiligheidssituatie' en 3.4. 'Positie van specifieke groepen'.

⁴⁴⁹ US Department of State, *International religious Freedom report for 2011*, juli 2012; The Washington Post, *Culture clash emerges in Iraq as conservative clerics battle sassy Western styles*, 3 september 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁴⁵⁰ Zie het thematisch ambtsbericht over de situatie van lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders in Irak van juni 2012.

⁴⁵¹ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

⁴⁵² Reuters, *Fugitive Iraq VP says bodyguard tortured to death*, 21 maart 2012.

werpen. De doodstraf kan niet opgelegd worden aan minderjarigen.⁴⁵³ De KRG heeft in 2008 de toepasbaarheid van de doodstraf in de Koerdische regio beperkt tot een kleiner aantal misdrijven.

Als de doodstraf wordt uitgesproken door een rechter wordt automatisch een beroep in cassatie ingesteld. Indien in cassatie de doodstraf gehandhaafd wordt, dan zal de zaak worden doorgeleid naar de Presidentiële Raad, die een decreet moet uitvaardigen waarin amnestie wordt verleend, de straf wordt omgezet in een levenslange gevangenisstraf of de doodstraf wordt gehandhaafd, waarmee uitvoering ervan mogelijk wordt. In de KRG-regio dient een gelijke procedure te worden gevolgd met als uitzondering dat niet de federale Presidentiële Raad maar de president van de KRG het decreet moet ondertekenen.⁴⁵⁴

Sinds de herinvoering in 2004 is de doodstraf geregeld uitgesproken⁴⁵⁵ en zijn honderden veroordeelden daadwerkelijk geëxecuteerd. Ook in deze verslagperiode werd de doodstraf in Zuid- en Centraal-Irak uitgesproken en uitgevoerd. Begin oktober stond het aantal uitgevoerde executies in 2012 op 113, tegenover 68 executies in heel 2011. Vaak ging het om massa-executies. Volgens de Iraakse autoriteiten ging het in alle gevallen om aan terrorisme gerelateerde misdrijven. Er wordt echter weinig tot geen informatie gegeven over de specifieke zaken.⁴⁵⁶ In de KRG-regio geldt sinds 2007 nog altijd een *de facto* moratorium op de doodstraf. De doodstraf wordt er over het algemeen omgezet in een (levenslange) gevangenisstraf. Er is echter een conceptwet opgesteld ter afschaffing van de doodstraf. Deze moet nog behandeld worden in het parlement van de KRG.⁴⁵⁷

3.4 Positie van specifieke groepen

3.4.1 Koerden

Koerden in Irak hebben het recht hun cultuur te uiten en hun taal te spreken. In de grondwet wordt Irak beschreven als een land met verschillende nationaliteiten en is het Koerdisch naast het Arabisch opgenomen als officiële taal. Koerden nemen deel aan het nationale politieke proces, bijvoorbeeld via de Koerdische Alliantie, maar ook binnen andere partijen, en bekleden diverse ministersposten in de nationale regering, waaronder die van vicepremier. Bovendien is de president van de Republiek Irak een Koerd. De drie noordelijke, overwegend Koerdische provincies zijn verenigd in een regio met verregaande zelfstandigheid.⁴⁵⁸ De *Kurdistan Regional Government* (KRG), die voor het overgrote deel uit Koerden bestaat, heeft de beschikking over eigen veiligheidsorganisaties.⁴⁵⁹

De veiligheidssituatie voor Koerden in KRG-gebied was gedurende de verslagperiode rustig. Van gericht geweld tegen Koerden buiten KRG-gebied gedurende deze verslagperiode zijn geen voorbeelden bekend. Wel was er nog steeds sprake van

⁴⁵³ Amnesty International, *Unjust and unfair: The death penalty in Iraq*, april 2007; Amnesty International, *A thousand people face the death penalty in Iraq*, augustus 2009; Iraaks Wetboek van Strafrecht, zoals gewijzigd tot 29 januari 2009, Engelse vertaling geraadpleegd op: http://www.mpil.de/shared/data/pdf/penal_code_of_1969-neu.pdf.

⁴⁵⁴ Amnesty International, *Unjust and unfair: The death penalty in Iraq*, april 2007.

⁴⁵⁵ Volgens de Verenigde Naties is de doodstraf sinds 2004 ongeveer 1200 keer uitgesproken in Irak.

⁴⁵⁶ HRW, *Iraq: Lack of Transparency in 26 Executions*, 31 augustus 2012; Reuters, *U.N. rights chief shocked at numerous Iraq executions*, 24 januari 2012; Reuters, *Iraq executes 17 after U.N. rebuke*, 1 februari 2012; AFP, *Iraq executes 11 despite international outcry*, 7 oktober 2012.

⁴⁵⁷ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012.

⁴⁵⁸ Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 augustus 2012; zie ook 2.1.2. 'staatsinrichting'.

⁴⁵⁹ Zie ook 2.3.3. 'Iraakse veiligheidsorganisaties'.

spanningen tussen Koerden en Arabieren (en Turkmenen) in de betwiste gebieden.⁴⁶⁰ Soennitische gewapende groeperingen maken bovendien gebruik van deze spanningen en proberen middels het plegen van aanslagen op onder meer Koerdische doelen het etnische en sektarische geweld te laten opleven.⁴⁶¹ De door de KRG gestimuleerde terugkeer van Koerden die ten gevolge van de arabiseringspolitiek van Saddam Hoessein uit hun huizen verdreven waren, vormt er nog altijd een bron van spanning, met name in Kirkuk. In Arabische en Turkmeense kring bestaat onvrede over de terugkeer van Koerden, omdat velen van hen van mening zijn dat zeker niet alle 'teruggekeerde' Koerden oorspronkelijk uit Kirkuk afkomstig zijn. Zij zouden door de KRG onder druk worden gezet om naar Kirkuk te verhuizen om daarmee de bevolkingssamenstelling te beïnvloeden, mede met het oog op het door de Koerden gewenste referendum over de toekomstige status van Kirkuk.⁴⁶²

3.4.2 *Fayli-Koerden en Irakezen van Iraanse afkomst*

Het regime van Saddam Hoessein heeft veel Fayli-Koerden hun Iraakse nationaliteit ontnomen. De RCC-decreten (onder meer decreet 666 van 1980), die de ontneming van het Iraakse staatsburgerschap betroffen, zijn met de inwerkingtreding van de *Transitional Administrative Law* (TAL) herroepen. De Nationaliteitswet van 2006 bevat voorwaarden om nationaliteitsrechten weer te laten gelden.⁴⁶³ Hiermee is het voor Fayli-Koerden mogelijk hun Iraakse nationaliteit weer te herkrijgen, waardoor het aantal staatloze Fayli-Koerden in Irak de afgelopen jaren is gedaald. Volgens het Iraakse ministerie van Migranten en Ontheemden hebben sinds 2003 echter slechts 20.000 Fayli-Koerdische families een aanvraag ingediend tot herkrijging van de Iraakse nationaliteit. Ongeveer 100.000 Fayli-Koerden zouden nog altijd staatloos zijn. Naar verluidt zou de belangrijkste oorzaak hiervan zijn dat zij niet konden aantonen geregistreerd te staan onder de nationale census van 1957.⁴⁶⁴ Eind 2011 kondigde het Iraakse ministerie van Migranten en Ontheemden aan comités naar Iran te sturen om de hervestiging van de door Saddam Hoessein naar Iran gedeporteerde Fayli-Koerden te faciliteren.⁴⁶⁵ In januari 2012 verklaarde de Iraakse minister van Migranten en Ontheemden, Dindar Duski, dat ongeveer 35 Fayli-Koerdische families uit Iran naar Irak zijn teruggekeerd.⁴⁶⁶

Een groot deel van de Fayli-Koerden in Irak bezit niet de benodigde documenten voor het verkrijgen van toegang tot publieke dienstverlening. Bovendien meldt de *Minority Rights Group International* dat de Fayli-Koerden over het algemeen gediscrimineerd worden, onder meer op het gebied van werkgelegenheid in zowel de publieke als private sector, de gezondheidszorg en in het kader van restitutieclaims.⁴⁶⁷ Een groot deel van de Fayli-Koerden is er niet in geslaagd de

⁴⁶⁰ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012. Zie ook paragrafen 2.3.1. en 2.2.

⁴⁶¹ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012. Zie ook paragraaf 2.3. over de veiligheidssituatie.

⁴⁶² The Sydney Morning Herald, *US withdrawal from Iraq may trigger revival of internal conflicts*, 21 december 2011; Congressional research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012; Kurd Net, *Turkman leader says Kirkuk dispute cannot be resolved without Turkman-Kurd agreement*, 12 mei 2012; Kurd Net, *Angry Kurds erase non-Kurdish sign posts in Kirkuk*, 23 februari 2012.

⁴⁶³ Zie 3.1.2. 'Nationaliteitswetgeving'.

⁴⁶⁴ Registratie kon doorgaans niet worden aangetoond, omdat de dossiers waren vernietigd of kwijtgeraakt. Daarnaast waren sommige Fayli-Koerden eenvoudigweg niet opgenomen in de census. UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; Minority Rights Group International, *Iraq's Minorities: Participation in Public Life*, 28 november 2011.

⁴⁶⁵ Shafaq News, *Displacement and Migration Ministry announces decisions for the resettlement of Faily Kurds*, 15 november 2011.

⁴⁶⁶ AK News, *35 Faili Kurd families return to Iraq*, 14 januari 2012.

⁴⁶⁷ Minority Rights Group International, *Iraq's Minorities: Participation in Public Life*, 28 november 2011.

door het regime van Saddam Hoessein geconfisqueerde eigendommen terug te vorderen.⁴⁶⁸

Volgens een bron zou het Iraakse parlement in augustus 2012 een wetswijziging hebben aangenomen op basis waarvan twee provinciale raadszetels worden toegekend aan Fayli-Koerden, één in Bagdad en één in Wasit.⁴⁶⁹

Er is geen informatie gevonden over mogelijk gericht geweld tegen Fayli-Koerden tijdens deze verslagperiode.

3.4.3 Turkmenen

Turkmenen in Irak hebben het recht hun cultuur te uiten en hun taal te spreken. In de grondwet wordt Irak beschreven als een land met verschillende nationaliteiten en wordt het recht op onderwijs in het Turkmeens gegarandeerd.⁴⁷⁰ Turkmenen nemen deel aan het politieke proces, onder andere via eigen politieke partijen, en bekleden drie ministersposten in de nationale Iraakse regering, namelijk het ministerie van Landbouw, het ministerie voor Provinciale Aangelegenheden en het ministerie voor Jeugd en Sport. Ook het hoofd van de Provinciale Raad in Ta'mim (Kirkuk) is een Turkmeen.⁴⁷¹

De meeste Turkmenen bevinden zich in de provincie Kirkuk, maar ze zijn ook aanwezig in Bagdad, Salahaddin, Diyala, Wasit en Nineveh.⁴⁷²

In de betwiste gebieden, met name rondom Kirkuk, zijn er spanningen tussen de Koerden en Turkmenen (en Arabieren). Deze spanningen vloeien voort uit de terugkeer van Koerden, die onder de arabiseringspolitiek van Saddam Hoessein waren verdreven en uit de onvrede onder Turkmenen over mogelijke 'koerdisering' van Kirkuk.⁴⁷³

Turkmenen zijn in de betwiste gebieden, met name in Kirkuk, regelmatig het doelwit van aanslagen en ontvoeringen. De redenen van het geweld zijn sektarisch, etnisch en politiek van aard.⁴⁷⁴

Van discriminatie van Turkmenen door de KRG zijn in deze verslagperiode geen berichten vernomen.

3.4.4 Palestijnen

Begin 2012 schatte UNHCR het aantal Palestijnen in Irak op 8.700.⁴⁷⁵ Palestijnen hadden onder Saddam Hoessein een bevoorrechte positie. Na de val van Saddam Hoessein verslechterde hun situatie en werden zij een doelwit vanwege hun vroegere bevoorrechte positie. Ook waren zij extra kwetsbaar omdat zij niet tot een inheemse religieuze groep of stam behoorden.⁴⁷⁶

⁴⁶⁸ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; Minority Rights Group International, *Iraq's Minorities: Participation in Public Life*, 28 november 2011; Rudaw, *Fayli Kurds Struggle in Iraq*, 26 januari 2012.

⁴⁶⁹ Shafaq News, *Allocating two seats for Faili Kurds in the provincial elections*, 2 augustus 2012.

⁴⁷⁰ Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 augustus 2012.

⁴⁷¹ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; Zie ook paragraaf 2.2. 'Relatie tussen Erbil en Bagdad'.

⁴⁷² UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁴⁷³ Zie ook paragraaf 3.4.1. over Koerden.

⁴⁷⁴ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; AK News, *District councilor and teacher killed in Kirkuk*, 12 maart 2012; Iraqi News, *Zamili calls to form security force from Shabak, Turkmen communities*, 13 augustus 2012.

⁴⁷⁵ UNHCR, *Country operations profile 2012 – Iraq*.

⁴⁷⁶ UNHCR, *Update of UNHCR Aide-Memoire of 2006: Protection Considerations for Palestinian refugees in Iraq*, juli 2012; Minority Rights Group International, *Iraq's Minorities: Participation in Public Life*, 28 november 2011.

Het hoogtepunt van het geweld tegen Palestijnen lag in de periode 2006-2007. Volgens UNHCR is het gericht geweld tegen Palestijnen sterk afgenomen en zijn inmiddels veel Palestijnen met succes lokaal geïntegreerd, met name in Mosul, Bagdad en andere steden. Toch blijven er berichten dat sommige Palestijnen problemen ondervinden bij checkpoints⁴⁷⁷ of slachtoffer worden van arbitraire arrestatie en detentie door Iraakse veiligheidsorganisaties. Ook economisch blijft de positie van Palestijnen erg zwak; vanwege discriminatie op de arbeidsmarkt is het werkloosheidscijfer hoog.⁴⁷⁸ Volgens UNHCR zijn de relaties tussen Palestijnen en de autoriteiten verbeterd. Palestijnen kunnen over het algemeen politieagenten benaderen voor assistentie. De reacties van de agenten verschillen echter sterk. Sommige agenten reageren behulpzaam, terwijl anderen juist vijandig reageren. Over het algemeen zijn de beschermingsmogelijkheden voor Palestijnen vergelijkbaar met die van de Iraakezen.⁴⁷⁹ Er zijn echter geen concrete gevallen bekend van Palestijnen die gedurende de verslagperiode bescherming hebben kunnen krijgen van de autoriteiten tegen bedreigingen of geweld.

In mei 2008 startte de Iraakse regering in samenwerking met UNHCR een registratieprocedure voor Palestijnse vluchtelingen die tussen 1948 en 1967 in Irak zijn aangekomen en hun nakomelingen. Inmiddels beschikken vrijwel alle Palestijnse vluchtelingen over een speciale identiteitskaart. Met deze kaart (ter grootte van een creditcard), die rood is en naast basisgegevens als naam en geboortedatum ook een pasfoto en een vingerafdruk bevat, worden de houders erkend als vluchteling. Zij kunnen aanspraak maken op ondersteuning, bijvoorbeeld in de vorm van voedselpakketten en huursubsidie.⁴⁸⁰

Het Al Waleed kamp was in september 2012 nog niet gesloten. Begin september verbleven nog ongeveer 85 Palestijnen in het kamp. Velen weigeren mee te werken aan overplaatsing naar Bagdad, vanwege angst voor geweld en een gebrek aan economische mogelijkheden. Het kamp wordt momenteel gerenoveerd om opvang te kunnen bieden aan ongeveer 300 Syrische vluchtelingen.⁴⁸¹

3.4.5 *Dienstplichtigen en militairen*

De dienstplicht in Irak is door de CPA afgeschaft; in Irak is sprake van een beroepsleger. Indiensttreding is vrijwillig, de minimumleeftijd voor toetreding is 18 jaar.⁴⁸² Er zijn tijdens de verslagperiode geen voornemens geuit tot herinvoering van de dienstplicht.

Volgens artikel 11 van CPA-verordening 23 '*Creation of a Code of Military Discipline for the New Iraqi Army*' kan een deserteur zeven dagen vrijheidsstraf opgelegd

⁴⁷⁷ Problemen bij checkpoints komen soms nog voor, maar niet meer op dezelfde schaal als in 2010 en begin 2011. UNHCR, *Update of UNHCR Aide-Memoire of 2006: Protection Considerations for Palestinian refugees in Iraq*, juli 2012.

⁴⁷⁸ UNHCR, *Update of UNHCR Aide-Memoire of 2006: Protection Considerations for Palestinian refugees in Iraq*, juli 2012; Minority Rights Group International, *Iraq's Minorities: Participation in Public Life*, 28 november 2011; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

⁴⁷⁹ UNHCR, *Update of UNHCR Aide-Memoire of 2006: Protection Considerations for Palestinian refugees in Iraq*, juli 2012.

⁴⁸⁰ UNHCR, *Update of UNHCR Aide-Memoire of 2006: Protection Considerations for Palestinian refugees in Iraq*, juli 2012.

⁴⁸¹ Rudaw, *Iraqi Government Trying to Push Refugees Out of Waleed Camp*, 16 augustus 2012; IRIN, *Briefing: The mounting Syrian refugee crisis*, 20 augustus 2012; IRIN, *Briefing: The mounting Syrian refugee crisis*, 20 augustus 2012.

⁴⁸² UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

krijgen of moet hij een boete betalen, extra taken verrichten of kan hij in rang worden teruggezet.⁴⁸³

Tijdens de verslagperiode zijn rekruten en militairen van het Iraakse leger frequent het slachtoffer geworden van aanslagen en ontvoeringen.⁴⁸⁴

3.4.6 Vrouwen

Volgens de grondwet zijn alle Irakezen gelijk voor de wet ongeacht hun geslacht. Wet- en regelgeving kan op basis van de grondwet echter slechts tot stand komen indien zij niet in strijd is met de gevestigde islamitische regels. Daarnaast zijn op basis van de grondwet aanhangers van elke religie vrij hun persoonlijke aangelegenheden te regelen volgens hun eigen geloof of ideologie.⁴⁸⁵

In de praktijk hebben de veiligheidssituatie, strenge leefregels en conservatieve normen en waarden de deelname van vrouwen aan politieke activiteiten en het publieke leven negatief beïnvloed en is er sprake van discriminatie en ongelijke behandeling van vrouwen.⁴⁸⁶ Zo hanteert het Iraakse ministerie van Binnenlandse Zaken in Zuid- en Centraal-Irak het beleid dat vrouwen de toestemming van een mannelijk familielid nodig hebben voor de aanvraag van een paspoort.⁴⁸⁷ Volgens diverse bronnen was er in de verslagperiode een trend richting meer conservatisme merkbaar in Centraal- en Zuid-Irak. Vanuit de heersende conservatief-islamitische opvattingen werd gepleit voor onder meer strengere kledingvoorschriften voor vrouwen en een scheiding van de seksen in openbare ruimtes. Zo werd in januari 2012 bekend dat de *Higher National Committee for the Advancement of Iraqi Women*⁴⁸⁸ in 2011 aanbevelingen onder de ministeries heeft verspreid, waarin de vrouwelijke werknemers worden aangespoord 'gepaste' kleding te dragen. Uit veiligheidsoverwegingen en om intimidatie en commentaar te vermijden dragen veel vrouwen en meisjes in het openbaar een hoofddoek en andere bedekkende kleding.⁴⁸⁹

Vertegenwoordiging op politiek niveau

De grondwet streeft naar een vertegenwoordiging van vrouwen in de Raad van Afgevaardigden van ten minste 25 procent.⁴⁹⁰ In de Raad van Afgevaardigden (325

⁴⁸³ CPA-verordening 23, beschikbaar op http://permanent.access.gpo.gov/lps46857/20030907_CPAORD23.pdf, geraadpleegd op 8 september 2012.

⁴⁸⁴ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012. Zie ook 2.3. 'Veiligheidssituatie'.

⁴⁸⁵ Artikelen 2, 14 en 43 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 augustus 2012.

⁴⁸⁶ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁴⁸⁷ Landinfo Country of Origin Information Centre, *Irak: Reisdocumenten en andere identiteitsdocumenten*, 16 augustus 2011; Website Iraaks Ministerie van Binnenlandse Zaken, DG Nationaliteit, www.iraqnationality.gov.iq, geraadpleegd 8 november 2012.

⁴⁸⁸ De *Higher National Committee for the Advancement of Iraqi Women* bestaat uit vertegenwoordigers van alle ministeries die te maken hebben met vrouwenzaken. Dit Comité kan bindende adviezen uitbrengen aan de betrokken ministeries.

⁴⁸⁹ US Department of State, *International religious Freedom report for 2011*, juli 2012; The Washington Post, *Culture clash emerges in Iraq as conservative clerics battle sassy Western styles*, 3 september 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; Niqash, *Not short, tight or shiny: new dress code could see women forced into veils*, 26 januari 2012.

⁴⁹⁰ Artikel 49 lid 4 van de Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 augustus 2012. US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

zetels) zetelen circa 80 vrouwen. De vrouwelijke parlementariërs worden doorgaans echter gemarginaliseerd. In de Raad van Afgevaardigden worden 5 van de 24 commissies voorgezeten door vrouwen. Het kabinet bestaande uit 29 ministers telt slechts één vrouwelijke minister, de *minister of state* voor vrouwenzaken.⁴⁹¹ Ongeveer een derde van de zetels van de Koerdische Nationale Assemblee wordt bezet door vrouwen. In de Koerdische regionale regering, die sinds april 2012 in functie is, zit net als in de vorige regeringstermijn slechts één vrouwelijke minister, de minister voor Arbeid en Sociale Zaken.⁴⁹² De in september 2012 aangestelde *Independent High Electoral Commission* bevat geen vrouwelijke leden.⁴⁹³

Alleenstaande vrouwen

Decennia van geweld in Irak hebben tot gevolg gehad dat er relatief veel alleenstaande vrouwen aan het hoofd staan van een huishouden. Volgens schattingen van de VN zou het gaan om ongeveer een op de tien huishoudens, wat correspondeert met een absoluut aantal van circa 450.000 huishoudens.⁴⁹⁴ Over het algemeen is hun positie kwetsbaar; vrouwen zijn in het dagelijkse sociale, economische en administratieve verkeer voor veel zaken afhankelijk van hun man of een mannelijk familielid. De vaak noodgedwongen rol van de vrouw als kostwinner of verantwoordelijke voor het gezin wordt door mannen niet altijd geaccepteerd in de sociale structuur waarin deze vrouwen zich bevinden. Daarnaast zijn er berichten dat meisjes niet langer onderwijs kunnen volgen, omdat zij in het huishouden moeten meehelpen wanneer de moeder voor het inkomen moet zorgen. Door financiële druk lopen vrouwen en meisjes uit eenoudergezinnen ook meer risico om slachtoffer te worden van mensenhandel, gedwongen prostitutie en gedwongen huwelijk.⁴⁹⁵

Geweld

Vrouwen in geheel Irak zijn slachtoffer van gericht geweld. Zo is huiselijk geweld wijdverspreid.⁴⁹⁶ Op grond van het Wetboek van Strafrecht hebben mannen het recht om hun vrouw, zij het binnen bepaalde grenzen,⁴⁹⁷ disciplinair te straffen.⁴⁹⁸ Volgens lokale NGO's wordt in veel gevallen huiselijk geweld niet gerapporteerd of bestraft, maar in voorkomende gevallen volgens gewoonte binnen familie- of tribaal verband afgehandeld.⁴⁹⁹ Vanwege de vigerende normen en waarden in Irak zijn veel

⁴⁹¹ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

⁴⁹² Website *Kurdistan Regional Government*, www.krg.org, geraadpleegd 17 augustus 2012; Rudaw, *Steady Rise in Women Civil Servants*, 6 juni 2012.

⁴⁹³ UNAMI, *SRSK Kobler welcomes appointment of IHEC Board of Commissioners*, 25 september 2012.

⁴⁹⁴ UN Inter-Agency Information and Analysis Unit, *Women in Iraq Fact sheet*, maart 2012.

⁴⁹⁵ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; UN Inter-Agency Information and Analysis Unit, *Women in Iraq Fact sheet*, maart 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; ICRC, *Iraq: working to achieve a brighter future for women heading households*, 8 maart 2012.

⁴⁹⁶ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UN Inter-Agency Information and Analysis Unit, *Women in Iraq Fact sheet*, maart 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁴⁹⁷ Er is geen duidelijke regelgeving die de grenzen van disciplinaire bestraffing door de echtgenoot vast stelt. Indien er geen fysieke aanwijzingen op het lichaam van de vrouw te vinden zijn, zoals blauwe plekken en littekens, zou een eventuele klacht van huiselijk geweld bij voorbaat worden afgewezen. UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁴⁹⁸ Artikel 41(1) van het Iraakse Wetboek van Strafrecht, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.gjpi.org, geraadpleegd op 14 augustus 2012.

⁴⁹⁹ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; Kurd Net, *Women activists in Iraqi Kurdistan condemn tribal settlement of murder cases*, 13 februari 2012.

vrouwen niet bereid aangifte te doen van dergelijk geweld. Bovendien komt het voor dat vrouwen niet weten welke rechten ze hebben. Politie en justitie ondernemen doorgaans weinig tot geen actie in geval van huiselijk geweld, waardoor het in de praktijk moeilijk is om daders strafrechtelijk te vervolgen.⁵⁰⁰

Verkrachting is weliswaar strafbaar in Irak, maar als de dader met zijn slachtoffer trouwt wordt hij niet vervolgd. Verkrachting binnen een huwelijk wordt niet strafbaar gesteld in het Iraakse Wetboek van Strafrecht. Na verkrachting wordt doorgaans geen aangifte gedaan door het slachtoffer, vanwege angst voor vergelding en/of sociale stigmatisering. Indien een dader toch wordt vervolgd zijn de straffen over het algemeen laag.⁵⁰¹

Vrouwen hebben ook disproportioneel te lijden onder eengerelateerd geweld, dat erop gericht is de eer van de familie te herstellen door het ongewenste gedrag van een familielid te bestraffen.⁵⁰²

De KRG heeft in 2011 de *Law against Domestic Violence* aangenomen. Deze wet verbiedt onder meer huiselijk geweld tegen vrouwen, uithuwelijking, verkrachting binnen het huwelijk en vrouwenbesnijdenis (*female genital mutilation*, FGM). Daarnaast biedt de wet de juridische basis voor oprichting van nieuwe instituties, waaronder speciale rechtbanken voor geweld tegen vrouwen.⁵⁰³ Ondanks een aantal positieve maatregelen,⁵⁰⁴ laat de uitvoering van de wet te wensen over, waardoor geweld tegen vrouwen ook in de KRG-regio nog altijd een groot probleem is.^{505 506} Op federaal niveau is er nog geen wet aangenomen die toeziet op de bestrijding van geweld tegen vrouwen en FGM. Een dergelijke wet zou echter wel in de maak zijn.⁵⁰⁷

Volgens een bron worden NGO-medewerkers die strijden voor vrouwenrechten en implementatie van de KRG-wet ter bestrijding van geweld tegen vrouwen bedreigd. Bovendien zijn er meldingen dat medewerkers van opvangcentra bedreigd en geïntimideerd worden, omdat zij zich met familieaangelegenheden zouden bemoeien.⁵⁰⁸

⁵⁰⁰ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012.

⁵⁰¹ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

⁵⁰² Zie paragraaf 2.3.4. over bloedwraak en eengerelateerd geweld.

⁵⁰³ UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

⁵⁰⁴ Positieve maatregelen zijn bijvoorbeeld de aanstelling van speciale rechters voor zaken betreffende huiselijk geweld; het openen van districtskantoren van het *Directorate to Follow up Violence Against Women* (vallende onder het KRG ministerie van Binnenlandse Zaken); het uitvoeren van *awareness-raising* gericht op zowel de bevolking als overheidsfunctionarissen. UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012.

⁵⁰⁵ De implementatie van de wet wordt onder meer belemmerd door een diepgewortelde tribale visie (voornamelijk buiten de grote steden) op de positie van vrouwen en onwetendheid op het gebied van vrouwenrechten, zowel bij de bevolking als bij de (politiële en justitiële) autoriteiten. Bovendien dienen vrouwen aangifte te doen van geweld om tot vervolging van de dader te kunnen overgaan, terwijl vrouwen in de KRG doorgaans te bang zijn om aangifte te doen uit angst voor represailles van de familie of gemeenschap. Tevens is het voor de verantwoordelijke instanties in de KRG niet duidelijk welke stappen zij moeten nemen en op welke wijze er met andere ministeries en instanties samengewerkt moet worden om implementatie van de wet te verwezenlijken. Volgens een bron zouden rechters in de KRG de wet niet toepassen; zij stellen niet te kunnen rechtspreken op basis van deze wet voordat de rechterlijke organisatie is aangepast. UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012; Kurd Net, *Petition Calls for KRG Parliament to Take Action Toward Implementing Law No. 8*, 21 juni 2012.

⁵⁰⁶ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012; Kurd Net, *Petition Calls for KRG Parliament to Take Action Toward Implementing Law No. 8*, 21 juni 2012.

⁵⁰⁷ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁵⁰⁸ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

Vrouwen hebben in geheel Irak de mogelijkheid om bij de politie aangifte te doen tegen geweld. Om het doen van aangifte toegankelijker te maken voor vrouwen heeft het ministerie van Binnenlandse Zaken speciale afdelingen op politiebureaus, *family protection units*, gecreëerd die zich uitsluitend met geweld tegen vrouwen zullen bezig houden. Ook zullen hier vrouwelijke politieagenten en maatschappelijk werkers worden aangesteld. Dergelijke afdelingen zijn zowel in Centraal- en Zuid-Irak opgezet, onder meer in Bagdad en Basra, als in de KRG-regio, namelijk in Erbil, Sulaimaniya en Dohuk.⁵⁰⁹ In de praktijk is echter gebleken dat, in geval van huiselijk geweld, deze afdelingen voornamelijk inzetten op familieverzoening in plaats van bescherming van het slachtoffer. Daarnaast worden zaken soms direct doorgeleid naar de mannelijke leidinggevende of zijn er geen vrouwelijke politieagenten. Bovendien bestaat er geen centraal systeem voor verwijzing van slachtoffers naar bijvoorbeeld juridische hulp of opvang. Het doen van aangifte door vrouwen wordt tevens bemoeilijkt door een slechte kennis van de rechten en mogelijkheden, angst voor sociale stigmatisering in geval van seksueel geweld, angst voor represailles door de familie en een gebrek aan vertrouwen in de politie. Doorgaans wordt met name huiselijk geweld niet gerapporteerd door de slachtoffers, omdat het door de maatschappij als een familiale aangelegenheid wordt beschouwd.⁵¹⁰

Opvangcentra

In de KRG-regio bestaan zowel overheids- als private opvangcentra voor vrouwen die slachtoffer zijn van (huiselijk) geweld of een risico lopen het slachtoffer van geweld te worden. Het KRG-ministerie van Arbeid en Sociale Zaken heeft opvangcentra in de drie Koerdische provincies, namelijk in de steden Erbil, Sulaimaniya en Dohuk.⁵¹¹ Daarnaast is er in Sulaimaniya nog een opvangcentrum van het KRG-ministerie van Binnenlandse Zaken (het *Directorate to Follow up Violence Against Women*) en een opvang van de PUK *Women's Union*. De vrouwen kunnen hier een relatief 'veilig' onderkomen krijgen en eventueel sociale, juridische en psychologische hulp, maar doorgaans is het slechts een tijdelijke oplossing. De autoriteiten proberen, in plaats van juridische procedures, vaak te bemiddelen tussen het slachtoffer en de familie, in de hoop tot een overeenkomst te komen waardoor het slachtoffer weer naar huis kan. Indien een dergelijke oplossing niet wordt gevonden is er doorgaans geen uitzicht meer op een normaal bestaan.⁵¹² Vrouwen die alleen wonen worden niet geaccepteerd door de gemeenschap. Indien er geen blijvende oplossing wordt gevonden belandt het slachtoffer doorgaans op straat en/of in de prostitutie. Volgens een bron komt het soms voor dat vrouwen in uitzichtloze situaties bij verder van hen af staande familieleden terecht kunnen of in *alternative shelters* (bij vreemden). Indien vrouwen bij vreemden worden opgevangen is het doorgaans heel moeilijk om een leven op te bouwen vanwege een negatieve houding vanuit de gemeenschap. De opvangcentra in de KRG-regio hebben slechts een beperkt aantal plaatsen. Bovendien zijn de leefomstandigheden niet goed. De meeste opvanghuizen hebben onvoldoende capaciteit, kwaliteit en middelen om de benodigde diensten te leveren.

⁵⁰⁹ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

⁵¹⁰ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; HRW, *Iraqi Kurdistan: Law Banning FGM Not Being Enforced*, 29 augustus 2012.

⁵¹¹ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012.

⁵¹² US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

Ook zijn de slachtoffers niet volledig beschermd tegen de nog altijd aanwezige geweldsdreigingen vanuit de familie of gemeenschap.⁵¹³

In Centraal- en Zuid-Irak bestaan slechts private opvangcentra, die worden gerund door lokale NGO's. Het gaat om tijdelijke opvang in reguliere huizen op geheime plekken, die enkel aanwezig zijn in de grote steden. De opvang- en beschermingsmogelijkheden zijn hier zeer beperkt en de omstandigheden zijn slecht. Ook zou het moeilijk zijn om toegang te krijgen tot dergelijke opvanghuizen.⁵¹⁴

Vrouwenbesnijdenis

In het Koerdische deel van Irak komt vrouwenbesnijdenis (*Female Genital Mutilation*, FGM) op grote schaal voor. Volgens een onderzoek uit 2010 van het KRG-ministerie van Gezondheid heeft ongeveer 41 procent van de vrouwen in de KRG-provincies Erbil en Sulaimaniya besnijdenis ondergaan. Onderzoek door de NGO WADI in 2010 wees uit dat ruim 72 procent van de vrouwen in Sulaimaniya, Hawler (Erbil) en Garmyan was besneden.⁵¹⁵ In tegenstelling tot wat men voorheen dacht, is FGM in de grote steden van de KRG-regio een even groot probleem als op het platteland.⁵¹⁶

Over FGM in Centraal- en Zuid-Irak zijn weinig gegevens bekend, maar volgens WADI komt FGM ook in dit deel van Irak voor, met name in Diyala en Kirkuk. Uit een in 2012 verschenen rapport van WADI is gebleken dat 38 procent van de vrouwen in Kirkuk besneden is. Bovendien is gebleken dat in Kirkuk niet alleen Koerden (65 procent) FGM toepassen, maar tevens Arabieren (25 procent) en Turkmenen (12 procent). Het aantal besneden jonge meisjes is lager dan het aantal besneden vrouwen in de hogere leeftijdscategorieën, wat kan duiden op een geleidelijke afname van FGM.⁵¹⁷

Volgens *Human Rights Watch* vindt besnijdenis over het algemeen plaats tussen de leeftijd van vier en twaalf jaar. De meest gebruikelijke vorm van FGM is cliterodectomie (type 1), maar ook de gehele of gedeeltelijke verwijdering van de clitoris en de schaamlippen (type 2) komt voor. Deze laatste vorm wordt meestal toegepast bij volwassen vrouwen en uitgevoerd in ziekenhuizen. De eerste vorm wordt vaak uitgevoerd door vroedvrouwen of niet-medisch geschoolde besnijdsters in onhygiënische woonomgevingen.⁵¹⁸

In 2011 is in de KRG-regio een wet aangenomen ter bestrijding van geweld tegen vrouwen, die onder meer de praktijk van FGM verbiedt. De Koerdische autoriteiten hebben echter weinig gedaan om dit verbod op vrouwenbesnijdenis te implementeren. Volgens *Human Rights Watch* zijn rechters en politieagenten in de KRG-regio niet op de hoogte van de wet of weten ze niet op welke wijze ze deze wet

⁵¹³ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

⁵¹⁴ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁵¹⁵ WADI, *Female Genital Mutilation in Kirkuk – outlook for a campaign*, 28 december 2010; HRW, *Iraqi Kurdistan: Law Banning FGM Not Being Enforced*, 29 augustus 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁵¹⁶ WADI, *Female Genital Mutilation in Kirkuk – outlook for a campaign*, 28 december 2010; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁵¹⁷ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; Rudaw, *Female Circumcision Still Prevalent Among Some Kurdish Communities*, 3 mei 2012; WADI, *Female Genital Mutilation in Iraq, Study shows: FGM common in Kirkuk*, www.stopfgmkurdistan.org, geraadpleegd op 11 september 2012.

⁵¹⁸ WADI, *Female Genital Mutilation in Kirkuk – outlook for a campaign*, 28 december 2010; WADI, *Female Genital Mutilation in Iraq, Study shows: FGM common in Kirkuk*, www.stopfgmkurdistan.org, geraadpleegd op 11 september 2012; HRW, *Iraqi Kurdistan: Law Banning FGM Not Being Enforced*, 29 augustus 2012.

in de praktijk moeten brengen, waardoor er in de praktijk weinig bescherming wordt geboden aan slachtoffers van FGM.^{519 520}

Dankzij onder meer campagne- en lobbyactiviteiten van NGO's is het onderwerp FGM over het algemeen geen taboe meer in de KRG-regio en wordt het nu erkend als een probleem.⁵²¹

De *Kurdistan High Religious Fatwa Committee* heeft in juli 2010 een *fatwa* uitgebracht, waarin werd gesteld dat de islam de onderwerping van meisjes en vrouwen aan FGM niet vereist. Het *fatwa* verbiedt FGM niet expliciet, maar moedigt ouders aan om hun dochters niet te laten besnijden.⁵²² De commissie heeft echter geen *fatwa* uitgebracht, die de praktijk van vrouwenbesnijdenis verbiedt.

In Centraal- en Zuid-Irak wordt het bestaan van een FGM-probleem niet erkend en is er geen specifieke wet die vrouwenbesnijdenis strafbaar stelt.⁵²³

3.4.7 Minderjarigen

De leeftijd waarop meerderjarigheid wordt bereikt in Irak, is achttien jaar. De minimumleeftijd voor arbeid is formeel vijftien jaar, maar kinderen jonger dan vijftien jaar worden geregeld ingezet voor al dan niet fysieke arbeid, bijvoorbeeld in de bouw, de landbouw, de prostitutie of de straathandel. Kinderarbeid komt volgens een bron het meeste voor in de provincies Bagdad, Anbar, Basra en Missan.⁵²⁴ Volgens een bron verricht zeven procent van de Iraakse jongeren tussen de vijf en veertien jaar arbeid. Dit percentage ligt bij jongens hoger dan bij meisjes.⁵²⁵

Voor kinderen in Irak geldt er een leerplicht voor het basisonderwijs van zes tot en met elf jaar. Het basisonderwijs is gratis.⁵²⁶ De onderwijsinfrastructuur laat in heel Irak te wensen over. Scholen zijn overbevolkt⁵²⁷ en de voorzieningen, zoals schoon water, zijn ontoereikend. Veel scholen geven les in meerdere ploegendiensten per dag.⁵²⁸ Van de jongens begint 91 procent aan de lagere school en bij meisjes ligt het percentage op 82 procent. Het percentage schoolgaande jongens is daarmee hoger dan dat van schoolgaande meisjes. In de stad ligt het percentage schoolgaande kinderen hoger dan op het platteland en in de onveilige gebieden.⁵²⁹ Het percentage kinderen dat de lagere school ook afrondt of doorstroomt naar het middelbaar onderwijs is aanzienlijk lager, met name voor meisjes.⁵³⁰ Er lopen programma's om het volgen van (lagere school-) onderwijs te stimuleren, zoals het *National School Feeding Programme* van het ministerie van Onderwijs, ondersteund door het *World Food Programme*.⁵³¹

⁵¹⁹ Aan de verordening van 2007 om daders van FGM te arresteren en vervolgen wordt geen uitvoering gegeven.

⁵²⁰ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; HRW, *Iraqi Kurdistan: Law Banning FGM Not Being Enforced*, 29 augustus 2012.

⁵²¹ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁵²² HRW, *Iraqi Kurdistan: Law Banning FGM Not Being Enforced*, 29 augustus 2012.

⁵²³ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁵²⁴ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁵²⁵ Ministry of Youth and Sports et al., *Iraq National Youth and Adolescents Survey 2009 (Summary Report)*.

⁵²⁶ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

⁵²⁷ De overbevolking van de scholen zou in de verslagperiode zijn verergerd, omdat het ministerie van Onderwijs honderden scholen heeft laten neerhalen vanaf mei 2012, waarna grotere scholen gebouwd hadden moeten worden. De nieuwe scholen zijn echter niet gebouwd. In Bagdad gaat het om ongeveer 150 gebouwen en in de provincie Diyala om ruim 100. Radio Free Europe, *Iraq: Iraqi schools more crowded than ever after reconstruction blunder*, 28 september 2012.

⁵²⁸ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; Report on Joint Finnish-Swiss Fact-Finding Mission to Amman and the Kurdish Regional Government (KRG) Area, 1 februari 2012.

⁵²⁹ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

⁵³⁰ UNICEF, *The State of the World's Children 2012*, februari 2012.

⁵³¹ WFP Activities: Iraq, www.wfp.org/countries/iraq/operations, geraadpleegd op 11 september 2012.

Er zijn verschillende redenen waarom kinderen geen onderwijs volgen of school vroegtijdig verlaten. Veel ouders zien geen noodzaak voor onderwijs en houden hun kinderen, met name hun dochters, thuis. Verder kan de afstand tussen huis en school te groot zijn, wat onder meer een veiligheidsrisico met zich meebrengt. Ook werkzaamheden thuis (voor meisjes) of buiten de deur (voor jongens) kunnen in de weg staan van het volgen van onderwijs. Voor meisjes kan bovendien een vroeg huwelijk een reden zijn om school vroegtijdig te verlaten.⁵³² In de KRG-regio kunnen taalproblemen voor IDP-kinderen een reden zijn om niet aan het (Koerdisch-talige) onderwijs deel te nemen.⁵³³

Minderjarigen hebben ernstig te lijden onder het aanhoudende geweld en de gebrekkige veiligheidssituatie in het algemeen.⁵³⁴ In de verslagperiode werden kinderen het slachtoffer van bomaanslagen, van aanslagen gericht op hun ouder(s) of andere familieleden en van ontvoering.⁵³⁵ Verder hebben kinderen in Irak te maken met huiselijk geweld.⁵³⁶ Iraakse kinderen kunnen bovendien het slachtoffer worden van seksuele uitbuiting en kinderhandel. Kinderhandel vindt plaats binnen Irak, maar ook naar andere landen, zoals Saoedi-Arabië en Syrië.⁵³⁷ Bronnen meldden ook in deze verslagperiode dat gewapende groeperingen zoals *Al-Qaida-in-Iraq* kinderen rekruteerden en hen gebruikten als strijders, zelfmoordterroristen, spionnen of in andere aan gewelddadigheden gelieerde functies.⁵³⁸

Kinderen van wie de ouders vermist of overleden zijn of die om een andere reden bescherming nodig hebben worden meestal opgevangen door familie, maar kunnen ook in een opvangtehuis geplaatst worden. De verantwoordelijkheid voor de opvang van alleenstaande minderjarigen valt onder het ministerie voor Arbeid en Sociale Zaken. Volgens het ministerie telt Irak ongeveer 4,5 miljoen weeskinderen, waarvan slechts 700 wezen zijn ondergebracht in de 18 tehuizen verspreid over geheel Irak. Volgens een bron zijn deze opvangtehuizen niet overvol, maar zijn de voorzieningen minimaal en is er een gebrek aan gekwalificeerd personeel. Het onderwijs in de tehuizen zou volgens dezelfde bron over het algemeen wel van een voldoende niveau zijn. Kinderen in opvangtehuizen, met name wezen, zijn zeer kwetsbaar voor (seksuele) uitbuiting. Naar verluidt zou het ministerie voor Arbeid en Sociale Zaken in 2011 een onderzoek zijn gestart naar misbruik en uitbuiting van kinderen in weeshuizen.⁵³⁹

In Irak zouden volgens een bron tevens NGO's actief zijn in de opvang van alleenstaande minderjarigen. Het gaat dan voornamelijk om opvang voor meisjes. Er is geen informatie gevonden over specifieke opvang van minderjarige repatrianten. Volgens een bron worden zij doorgaans door hun eigen gemeenschap

⁵³² UNICEF, *Girls education in Iraq*, 1 september 2010; IAU, *Literacy in Iraq Fact Sheet*, september 2010; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; Report on Joint Finnish-Swiss Fact-Finding Mission to Amman and the Kurdish Regional Government (KRG) Area, 1 februari 2012.

⁵³³ Report on Joint Finnish-Swiss Fact-Finding Mission to Amman and the Kurdish Regional Government (KRG) Area, 1 februari 2012. Op Koerdischtalige scholen wordt een aantal uur per week Arabisch gegeven. Er zijn in de afgelopen jaren enkele scholen in de KRG-regio geopend die het Arabisch als instructietaal hebben.

⁵³⁴ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012.

⁵³⁵ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012; UNAMI, *UNAMI condemns attack against primary school in Anbar*, 25 september 2012.

⁵³⁶ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012.

⁵³⁷ US Department of State, *Trafficking in Persons Report 2012*, juni 2012; Niqash, *basra's child prostitutes: 'people i have sex with are generous and kind'*, 19 april 2012.

⁵³⁸ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

⁵³⁹ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; AK News, *Children living in shelters are more vulnerable to aggression and poor mental health, say observers*, 11 juli 2012; SOS Children's Villages Canada, *Investigation Launched into Orphan Abuse in Iraq*, 9 juli 2011.

opgevangen.

ICRC heeft een programma dat Irakezen helpt familieleden terug te vinden van wie zij gescheiden zijn geraakt na het begin van het gewapende conflict in 2003.

3.4.8 Leden van de voormalige Ba'athpartij

CPA-administrateur Paul Bremer voerde bij zijn aantreden in Irak in 2003 een nationaal beleid van de-Ba'athisering in.⁵⁴⁰ Functionarissen die behoorden tot de hoogste vier rangen van de voormalige Ba'athpartij, werden uit hun functie ontheven.⁵⁴¹ Het was hen niet toegestaan weer een overheidsfunctie te bekleden.⁵⁴² In 2008 is de de-ba'athificatiewet van 2003 vervangen door de Wet op de Hoge Nationale Commissie voor Rekenschap en Rechtvaardigheid.⁵⁴³

Deze wet bepaalt dat een uit zeven personen bestaande Hoge Nationale Commissie voor Rekenschap en Rechtvaardigheid toeziet op de uitvoering van de wet en bepaalt wie weer in aanmerking komt voor indienstneming. Beroep is mogelijk bij een uit zeven rechters bestaand Cassatiepanel voor Rekenschap en Rechtvaardigheid. In beide organen kunnen alleen Iraakse onderdanen zitting hebben. Terugkeer naar of behoud van functie binnen de ministeries van Buitenlandse Zaken, Defensie en Binnenlandse Zaken, de inlichtingendienst, de functie van nationale veiligheidsadviseur, de staf van de president, de Ministerraad, het voorzitterschap van het parlement en de Hoge Juridische Raad zijn voor voormalig werknemers vanaf de rang divisielid binnen de Ba'athpartij, uitgesloten.⁵⁴⁴ De Commissie is in de afgelopen verslagperiode procedures gestart tegen onder meer 30 rechters in de provincie Nineveh en een aantal politieagenten in Diwaniya.⁵⁴⁵

Eind 2011 zijn honderden Irakezen gearresteerd op verdenking van terrorisme en banden met de Ba'athpartij. Premier Al-Maliki wordt door zijn tegenstanders beschuldigd van centralisatie van macht en marginalisatie van de soennieten. De massale arrestaties van vermeende Ba'athisten zouden onderdeel zijn van dit streven.⁵⁴⁶

Naar verluidt worden voormalige leden van de Ba'athpartij geweerd als werknemers bij de overheid, bijvoorbeeld in de onderwijssector. Hoge overheidsfunctionarissen

⁵⁴⁰ CPA-verordening 1, *De-Ba'athification of Iraqi Society*, 16 mei 2003.

⁵⁴¹ Hiermee doelde de CPA op de rangen van divisielid (*adw fara'*), sectielid (*adw shu'bah*), afdelingslid (*adw firqa*) en landelijk lid (*adw qutriya*); International Center for Transitional Justice (ICTJ), *Briefing Paper: Iraq's New "Accountability and Justice" Law*, 22 januari 2008; zie ook actualisering algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, 28 februari 2003.

⁵⁴² International Center for Transitional Justice (ICTJ), *Briefing Paper: Iraq's New "Accountability and Justice" Law*, 22 januari 2008; zie over de de-Ba'athificatie verder de algemene ambtsberichten juni 2007 en voorgaande.

⁵⁴³ International Center for Transitional Justice (ICTJ), *Briefing Paper: Iraq's New "Accountability and Justice" Law*, 22 januari 2008.

⁵⁴⁴ Artikel 6 lid 6 van de nieuwe wet; International Center for Transitional Justice (ICTJ), *Briefing Paper: Iraq's New "Accountability and Justice" Law*, 22 januari 2008; Human Rights Watch (HRW), *Iraq: Fix Flaws in Reconciliation Law*, 21 februari 2008.

⁵⁴⁵ Shafaq News, *Presidency of Nineveh Court: Judges included in de-Ba'athification procedure continue working*, 2 september 2012; Al Sumaria, *Diwaniyah receives names of officers subject to Accountability and Justice Law*, 6 september 2012.

⁵⁴⁶ Reuters, *Iraq rounds up Baathists ahead of U.S. pullout*, 25 oktober 2011; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; New York Times, *Premier's Actions in Iraq Raise U.S. Concerns*, 12 december 2011; HRW, *Iraq: Mass Arrests, Incommunicado Detentions*, 15 mei 2012; Institute for the Study of War, *Maliki arrests potential opposition*, 12 december 2011.

zouden de 'de-Ba'athificatie' misbruiken voor politieke of persoonlijke doeleinden.⁵⁴⁷ Het is niet bekend in hoeverre familieleden van voormalige Ba'athleden gedurende de verslagperiode hiermee te maken hebben gehad.

In de afgelopen verslagperiode zijn voormalig medewerkers van de veiligheidsdiensten onder het Ba'ath-regime, alsmede hun familieleden, het doelwit geweest van gerichte aanslagen.⁵⁴⁸

Gedurende deze verslagperiode is geen informatie gevonden over geweldplegingen door aanhangers van de voormalige Ba'athpartij. Uit de verslagperiode zijn dezerzijds geen dodenlijsten bekend, waarop leden van het voormalige regime en Ba'athleden voorkomen.

3.4.9 *Werknemers van de Iraakse regering, de USF-I⁵⁴⁹ en buitenlandse bedrijven, organisaties of instellingen*

Personen die kenbaar werkzaam zijn of van wie wordt vermoed dat zij werkzaam zijn voor de Iraakse regering, de Iraakse veiligheidsorganisaties, de (reeds vertrokken) *United States Forces – Iraq* (USF-I), internationale organisaties, waaronder hulporganisaties, en westerse bedrijven en diplomatieke posten waren ook gedurende deze verslagperiode doelwit van aanslagen. Daarnaast liepen familieleden ook het risico slachtoffer te worden van aanslagen. Over het algemeen zijn medewerkers van de Iraakse veiligheidsorganisaties, voornamelijk de politie, relatief vaak doelwit van gerichte aanslagen, tevens als zij niet aan het werk zijn.⁵⁵⁰ Ook personen die (verondersteld) werkzaam zijn in de Internationale Zone in Bagdad of (verondersteld) op een andere manier iets hebben gedaan voor genoemde organisaties of instanties, alsmede hun familieleden, kunnen datzelfde risico lopen.⁵⁵¹

Lokale medewerkers van de internationale organisaties en buitenlandse overheden en bedrijven kunnen slechts op bescherming rekenen zolang zij op de werkplek zijn. Eenmaal thuis of onderweg naar de werkplek worden zij over het algemeen niet door de werkgevende instantie beschermd. Volgens een bron verzwijgen lokale medewerkers waar zij werkzaam zijn.

De Verenigde Staten hebben twee programma's die Irakezen in staat stellen naar de VS te komen. Het *Special Immigrant Visa Program* is toegankelijk voor iedere Irakees die ten minste één jaar voor een Amerikaanse overheid, bedrijf of door de VS gefinancierd project heeft gewerkt. De aanvrager dient hiervoor een bewijs van zijn tewerkstelling, een aanbevelingsbrief van de betreffende werkgever en een verklaring omtrent de bedreiging die hij ervaren heeft, te overleggen. De bedreiging wordt slechts marginaal getoetst; het programma geeft geen vluchtelingenstatus maar direct een *green card* bij aankomst in de VS. De aanvrager ondergaat wel een regulier veiligheidsonderzoek.⁵⁵²

⁵⁴⁷ Institute for the Study of War, *Maliki arrests potential opposition*, 12 december 2011; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁵⁴⁸ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; AK News, *Five wounded in Jalawla Bridge hand grenade blast*, 20 februari 2012; Nina News, *An officer in the former army injured in Babel*, 13 februari 2012.

⁵⁴⁹ De USF-I hebben zich halverwege december 2011 teruggetrokken uit Irak.

⁵⁵⁰ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012; Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report to the United States Congress*, 30 oktober 2012.

⁵⁵¹ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁵⁵² US Department of State, http://travel.state.gov/visa/immigrants/info/info_4172.html, geraadpleegd 15 september 2012.

Het *US Refugee Admissions Program* is het reguliere asielprogramma van de Amerikaanse regering en normaal gesproken alleen toegankelijk voor in derde landen verblijvende vluchtelingen die door UNHCR worden voorgedragen. Irakezen die op enigerlei wijze hebben gewerkt voor de Amerikaanse overheid, een Amerikaanse media- of andersoortige niet-gouvernementele organisatie of een organisatie of onderneming die op basis van een contract met de Amerikaanse regering geld van de Amerikanen heeft ontvangen, hebben echter ook in Irak direct toegang tot dit programma. Daartoe dienen ze een bewijs van tewerkstelling te overleggen. Vervolgens volgen ze de normale hervestigingsprocedure, waarin door middel van interviews en een veiligheidscontrole wordt vastgesteld of de aanvrager recht heeft op de vluchtelingenstatus in de Verenigde Staten.⁵⁵³

3.4.10 *Journalisten, academici, rechters en juristen, mensenrechtenactivisten en NGO-medewerkers en medici*

Verschillende beroepsgroepen zijn sinds 2003 geregeld het slachtoffer geweest van gericht geweld en liepen in de afgelopen verslagperiode nog altijd een verhoogd risico het doelwit te worden van aanslagen.

Journalisten in geheel Irak waren gedurende de verslagperiode geregeld het slachtoffer van gericht geweld. Aangezien de meeste Iraakse media gelieerd zijn aan politieke partijen, religieuze groeperingen of de regering, worden journalisten vaak gezien als vertegenwoordigers van een politieke of sektarische stroming, wat ertoe kan leiden dat zij een doelwit vormen voor gewapende groeperingen. Daarnaast zijn journalisten het slachtoffer geworden van gericht geweld, omdat zij bijvoorbeeld onderzoek deden naar controversiële of gevoelige onderwerpen, zoals corruptie of activiteiten van gewapende groeperingen. Zowel gewapende groeperingen als veiligheidspersoneel hebben zich in de afgelopen verslagperiode schuldig gemaakt aan geweld jegens journalisten.⁵⁵⁴

Academici, onder wie professoren, lopen tevens een verhoogd risico het slachtoffer te worden van bedreigingen en geweld. Het geweld jegens deze groep zou sinds 2010 weer zijn toegenomen en vindt onder meer plaats in de provincies Anbar, Babel, Bagdad, Diyala, Nineveh, Kirkuk en Salahaddin. Er zijn meldingen van academici die, na een tijd in het buitenland te hebben gewoond, na terugkomst in Irak zijn vermoord. In Centraal- en Zuid-Irak waren er tevens meldingen van onderwijspersoneel dat door gewapende groeperingen bedreigd zou zijn om het lesprogramma aan te passen en bepaalde leerlingen voor te trekken. Ook studenten en schoolkinderen zijn in de verslagperiode getroffen door gericht geweld. Doorgaans zijn de precieze motieven voor de aanslagen niet duidelijk; de motieven kunnen persoonlijk, crimineel, politiek of sektarisch van aard zijn.⁵⁵⁵

Rechters en juristen vormen een andere groep die regelmatig het slachtoffer is van gericht geweld. Aanslagen jegens deze groep hebben zich in de afgelopen periode met name voorgedaan in de provincies Anbar, Bagdad, Babel, Diyala, Kirkuk, Nineveh en Salahaddin. Familieleden van rechters kunnen ook het doelwit zijn van

⁵⁵³ US Department of State, <http://www.state.gov/j/prm/releases/factsheets/2011/181031.htm>, geraadpleegd 15 september 2012.

⁵⁵⁴ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012. Zie ook paragraaf 3.3.2. over de vrijheid van meningsuiting.

⁵⁵⁵ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

aanslagen. De motieven voor de aanslagen kunnen te maken hebben met betrokkenheid bij gevoelige zaken, zoals terrorisme- en corruptiezaken. Ook kunnen rechters en juristen het doelwit vormen, omdat zij worden gezien als representanten van de Iraakse overheid.⁵⁵⁶

Ook NGO-personeel en mensenrechtenactivisten zijn regelmatig het slachtoffer van bedreigingen en geweld. Vooral personen die zich bezig houden met politiek-, religieus- of sociaal-gevoelige thema's, zoals corruptie en mensenrechtenschendingen, lopen een verhoogd risico. Behalve geweld en bedreigingen van de zijde van gewapende groeperingen, zijn ook de Iraakse autoriteiten en veiligheidsorganisaties betrokken bij intimidatie van NGO-personeel en activisten.⁵⁵⁷

Medisch personeel wordt geregeld het slachtoffer van bedreigingen, ontvoeringen en gerichte aanslagen, met name in de provincies Anbar, Bagdad, Kirkuk en Nineveh. Het is doorgaans onduidelijk wat de precieze motieven zijn. Naast etnische, sektarische, criminele of politieke motieven, kan het bijvoorbeeld tevens gaan om tribale vormen van vergelding door familieleden van patiënten.⁵⁵⁸

3.4.11 Religieuze groepen

3.4.11.1 Sjiieten

Sjiieten vormen de grootste religieuze groep van Irak en de meerderheid van de Iraakse bevolking. Verreweg de meeste sjiieten in Irak zijn Arabieren, maar er zijn ook sjiitische Turkmenen en Koerden.⁵⁵⁹ Sjiieten nemen deel aan het politieke proces, bijvoorbeeld via de *State of Law*-coalitie en de Iraakse Nationale Alliantie, maar ook binnen andere partijen, en bekleden momenteel de functies van premier en vicepresident, alsmede diverse ministersposten.⁵⁶⁰

Er hebben zich tijdens de verslagperiode regelmatig gerichte gewelddadigheden voorgedaan jegens sjiitische burgers en doelen, zoals geestelijken, moskeeën, pelgrims en politici, waarbij honderden doden zijn gevallen. De meest dodelijke aanslagen waren gericht tegen sjiitische pelgrims.⁵⁶¹

Zo zijn op 5 december 2011 bij een reeks aanslagen gericht op sjiitische pelgrims minstens 32 mensen om het leven gekomen.⁵⁶² Op 22 december 2011 kwamen bij een reeks bomaanslagen in overwegend sjiitische districten in Bagdad minstens 72 mensen om het leven.⁵⁶³ Op 5 januari 2012 kwamen minstens 73 Irakezen om het leven ten gevolge van meerdere bomaanslagen op sjiitische doelen en in sjiitische wijken.⁵⁶⁴ Op 23 februari 2012 kwamen minstens 60 mensen om het leven bij op

⁵⁵⁶ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report to the United States Congress*, 30 oktober 2012. Zie ook paragraaf 3.3.6. over de rechtsgang.

⁵⁵⁷ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012. Zie ook paragraaf 3.3.3. over de vrijheid van vereniging en vergadering.

⁵⁵⁸ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; UNAMI Human Rights Office/OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012.

⁵⁵⁹ US Department of State, *International religious Freedom report for 2011*, juli 2012.

⁵⁶⁰ Cordesman, Anthony H. et al., *The Uncertain Politics behind Iraq's Election. Political controversies and the formation of a viable government*, Washington: Center for Strategic and International Studies, 12 april 2010; Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012.

⁵⁶¹ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; U.S. Commission on International Religious Freedom, *Annual Report 2012*, maart 2012.

⁵⁶² Reuters, *Bombs hit Shi'ite pilgrims in Iraq, kill 32*, 5 december 2012.

⁵⁶³ Reuters, *Shi'ites targeted as Baghdad blasts kill 72*, 22 december 2011.

⁵⁶⁴ Reuters, *Bombs target Iraqi Shi'ites, kill at least 73*, 5 januari 2012.

sjiitische doelen gerichte bomaanslagen verspreid over het land.⁵⁶⁵ Op 16 juni 2012 kwamen bij een dubbele autobom in Bagdad, gericht op sjiitische pelgrims, minstens 26 personen om het leven.⁵⁶⁶ Op 23 juli 2012 kwamen 107 mensen om het leven ten gevolge van een reeks gecoördineerde aanslagen, voornamelijk gericht op sjiitische doelen.⁵⁶⁷

De verantwoordelijkheid voor aanslagen op sjiitische doelen werd vaak toegeschreven aan en opgeëist door soennitische extremisten, voornamelijk *Al-Qaida-in-Iraq*, die een nieuwe escalatie van het sektarische geweld zouden willen veroorzaken. Net als in de voorgaande verslagperiode vinden er regelmatig massale aanslagen specifiek gericht op sjiitische doelen plaats, waarvan de motieven niet louter sektarisch, maar bijvoorbeeld tevens politiek van aard zijn.⁵⁶⁸

Er is, met name in Zuid-Irak, nog altijd sprake van geweld en intimidatie tussen sjiieten onderling. Het geweld komt voornamelijk voort uit de rivaliteit tussen politieke facties waaraan gewapende groeperingen gekoppeld zijn. Verschillende sjiitische gewapende groeperingen zijn ontstaan uit het *Mahdi*-leger (*Al-Sadr*) en het *Badr*-corps (SIIC) en zijn thans tot criminele organisaties geworden.⁵⁶⁹ De bescherming die milities kunnen bieden is betrekkelijk, mede als gevolg van onderlinge twisten tussen de diverse sjiitische facties. Ook sjiitische burgers worden het slachtoffer van deze twisten en van de terreur die (leden van) deze milities tegen de eigen bevolking uitoefenen door bijvoorbeeld strikte islamitische normen aan hen op te leggen.⁵⁷⁰

Veel van de sjiieten in het overwegend soennitische midden en noorden van Centraal-Irak zijn de afgelopen jaren naar de overwegend sjiitische provincies van Zuid-Irak getrokken. Binnen Bagdad en andere grote steden heeft, onder andere door het sektarische geweld, religieuze segregatie plaatsgevonden; veel wijken hebben een homogener soennitische of sjiitische samenstelling dan enkele jaren geleden.⁵⁷¹

Volgens een bron is het mogelijk om gemengde huwelijken te sluiten tussen soennieten en sjiieten, maar naar verluidt zijn het er minder dan voor het sektarische geweld. Gemengde huwelijken zouden in tribale en rurale gebieden minder vaak voor komen dan in de grote steden.⁵⁷² In hoeverre de betrokken echtgenoten en hun eventuele kinderen problemen kunnen ondervinden is niet bekend.

3.4.11.2 Soennieten

Soennieten vormen de tweede religieuze groep van Irak en ongeveer eenderde van de Iraakse bevolking. Iets meer dan de helft van de soennieten is van Koerdische etniciteit, iets minder dan de helft is Arabier. Er zijn ook soennitische Turkmenen.⁵⁷³ Soennieten nemen deel aan het politieke proces, bijvoorbeeld via de *Iraqiya*-lijst en

⁵⁶⁵ Reuters, *Iraq attacks kill 60, raise sectarian fears*, 23 februari 2012.

⁵⁶⁶ Reuters, *Baghdad bombs target Shi'ite pilgrims, 26 killed*, 16 juni 2012.

⁵⁶⁷ Reuters, *Spate of attacks kills 107 across Iraq*, 23 juli 2012.

⁵⁶⁸ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; Reuters, *Al Qaeda claims responsibility for attacks in Iraq*, 25 juli 2012; Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012.

⁵⁶⁹ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁵⁷⁰ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012. Zo worden sjiitische milities verantwoordelijk gehouden voor geweld tegen vrouwen die geen hoofddoek dragen, personen die alcohol verkopen en LHBT's en zogenaamde 'emo's'. Zie ook het thematisch ambtsbericht over de situatie van LHBT's van juni 2012.

⁵⁷¹ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁵⁷² Asylum Aid, *Women's Asylum News*, november 2011.

⁵⁷³ US Department of State, *International religious Freedom report for 2011*, juli 2012.

de *State of Law*-coalitie, maar ook binnen andere partijen, en bekleden momenteel de functies van vicepremier en vicepresident en diverse ministersposten, alsmede het voorzitterschap van de Raad van Afgevaardigden.⁵⁷⁴

Tijdens de verslagperiode werden onder meer soennitische geestelijken, burgerwachten, overheidsfunctionarissen, stamleiders en gewone burgers het slachtoffer van bedreigingen en gewelddadigheden, waarbij tientallen doden vielen.⁵⁷⁵

De verantwoordelijkheid voor aanslagen op deze soennitische doelen wordt vaak toegeschreven aan soennitische extremisten, die (gematigde) soennieten zouden willen bestraffen voor hun kritiek op of (gewapende) strijd tegen extremisme of voor samenwerking met de door sjiieten geleide regering.⁵⁷⁶ Gericht geweld tegen individuele soennieten louter vanwege hun behoren tot de soennitische stroming, komt steeds minder voor.

Veel van de soennieten in het overwegend sjiitische zuiden van Irak zijn de afgelopen jaren naar het overwegend soennitische midden en noorden van Centraal-Irak getrokken. Binnen Bagdad en andere grote steden heeft, onder andere door het sektarische geweld, religieuze segregatie plaatsgevonden; veel wijken hebben een homogener soennitische of sjiitische samenstelling dan enkele jaren geleden.⁵⁷⁷ Volgens UNHCR zijn er aanwijzingen dat er in de afgelopen verslagperiode wederom soennieten zijn weggetrokken uit de overwegend sjiitische of sektarisch gemengde wijken in Bagdad. De reden zou angst zijn voor sjiitische wraakacties naar aanleiding van de toegenomen sektarische spanningen ten gevolge van de massale aanslagen op sjiitische wijken en pelgrims gepleegd door soennitische extremisten.⁵⁷⁸

Volgens een bron is het mogelijk om gemengde huwelijken te sluiten tussen soennieten en sjiieten maar naar verluidt zijn het er minder dan voor het sektarische geweld. Gemengde huwelijken zouden in tribale en rurale gebieden minder vaak voor komen dan in de grote steden.⁵⁷⁹ In hoeverre de betrokken echtgenoten en hun eventuele kinderen problemen kunnen ondervinden is niet bekend.

In voorgaande verslagperiodes waren naar schatting bijna 100.000 soennieten in het kader van de gewapende burgerwachten (*Sons of Iraq* of *Awakening Councils*) betrokken bij de bescherming van hun eigen bevolkingsgroep en de strijd tegen extremistische organisaties als *Al-Qaida-in-Iraq* en andere gewapende groeperingen. De burgerwachten vallen sinds eind 2008 onder de verantwoordelijkheid van de Iraakse regering, die hen een salaris en opname in reguliere veiligheidsorganisaties (20 procent) en andere overheidsdiensten (80 procent) in het vooruitzicht stelde. Halverwege 2012 waren volgens een bron ongeveer 70.000 oud-strijders in Iraakse overheidsdienst overgegaan.⁵⁸⁰

⁵⁷⁴ Cordesman, Anthony H. et al., *The Uncertain Politics behind Iraq's Election. Political controversies and the formation of a viable government*, Washington: Center for Strategic and International Studies, 12 april 2010; Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012.

⁵⁷⁵ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; AFP, *Iraq MP's kidnapped brother found dead*, 9 februari 2012; CNN, *Iraqi ministry official, local leader killed in separate attacks*, 11 februari 2012; AFP, *Iraq car bomb against anti-Qaeda fighter kills six*, 6 juli 2012; AFP, *Iraq bombings kill six, including four children*, 22 mei 2012; Institute for War and Peace Reporting, *Iraq: Sectarian Violence Fears in Diyala*, 4 mei 2012; CNN, *Violence ripples across Iraq, leaves 8 dead*, 28 februari 2012.

⁵⁷⁶ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012; New York Times, *Bomb Wounds Iraqi Sunni Cleric Who Urged Cooperation with Shiites*, 19 augustus 2012.

⁵⁷⁷ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁵⁷⁸ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁵⁷⁹ Asylum Aid, *Women's Asylum News*, november 2011.

⁵⁸⁰ Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012.

In de verslagperiode werden burgerwachten van de *Awakening Councils* geregeld het slachtoffer van geweldsincidenten.⁵⁸¹ Er zijn dezerzijds geen berichten bekend van geweld en intimidatie door burgerwachten jegens burgers.⁵⁸²

3.4.11.3 Religieuze minderheidsgroepen

In de grondwet wordt Irak beschreven als een land met verschillende religies en wordt de vrijheid van godsdienst voor religieuze minderheidsgroepen, waaronder christenen, yezidi's en mandeeërs, gegarandeerd. Discriminatie op basis van religie is verboden.⁵⁸³

Religieuze minderheidsgroepen zijn politiek vertegenwoordigd, op nationaal en provinciaal niveau. Zo zijn in de Raad van Afgevaardigden acht zetels gereserveerd voor religieuze minderheidsgroepen, alsmede enkele zetels in de provinciale raden. Christenen hebben 5 van de 325 zetels in de Raad van Afgevaardigden en drie in de provinciale raden (in Bagdad, Nineveh en Basra). Yezidi's, shabaks en mandeeërs hebben ieder één zetel in de Raad van Afgevaardigden en ieder één zetel op provinciaal niveau (in Nineveh yezidi's en shabaks) en in Bagdad (mandeeërs). Bovendien zijn in de Raad van Afgevaardigden zes Yezidi's gekozen via de *Kurdistan Alliance List*.⁵⁸⁴ Daarnaast zit er in de federale Ministerraad een christen en telt de KRG zowel een christelijke als een Yezidi minister.⁵⁸⁵ In Irak zijn religieuze minderheidsgroepen in het ambtenarenapparaat ondervertegenwoordigd, met name op provinciaal en lokaal niveau.⁵⁸⁶

Religieuze minderheidsgroepen zijn kwetsbaar, omdat ze klein in aantal zijn en geen tribaal netwerk hebben om op terug te vallen. Daardoor lopen minderheidsgroepen een groter risico om slachtoffer te worden van discriminatie, criminaliteit en geweld.⁵⁸⁷ In de KRG-regio is de veiligheidssituatie voor religieuze minderheden beter dan in de overige delen van Irak. De veiligheidsorganisaties in de KRG-regio zijn in het algemeen in staat bescherming te bieden aan burgers.⁵⁸⁸ In Centraal- en Zuid-Irak kunnen individuen die tot een religieuze minderheid behoren niet rekenen op bescherming van de autoriteiten als zij zich vanwege hun minderheidsstatus bedreigd voelen, hoewel zij daar volgens de wet wel recht op hebben. Wel kunnen instituten behorende tot de minderheidsreligies, zoals kerken, om bescherming vragen voor onder meer religieuze bijeenkomsten, zoals de mis.⁵⁸⁹ Het Iraakse ministerie voor Religieuze Zaken bestaat uit drie administraties (*endowments*). Een voor de sjiieten, een voor de soennieten en een voor de christenen en andere religieuze minderheden. Iedere administratie, waaronder die voor de religieuze minderheden, heeft een aantal politieagenten toebedeeld gekregen voor de bescherming van de religieuze instituten, bijeenkomsten,

⁵⁸¹ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; AFP, *Iraq car bomb against anti-Qaeda fighter kills six*, 6 juli 2012; CNN, *Violence ripples across Iraq, leaves 8 dead*, 28 februari 2012.

⁵⁸² Zie ook paragraaf 2.3.3. over Iraakse veiligheidsorganisaties.

⁵⁸³ Grondwet van de Republiek Irak, Engelse vertaling zoals beschikbaar op www.uniraq.org, geraadpleegd op 16 september 2012.

⁵⁸⁴ US Commission on International Religious Freedom, *Annual Report 2012*, maart 2012; Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012.

⁵⁸⁵ US Department of State, *International religious Freedom report for 2011*, juli 2012.

⁵⁸⁶ US Department of State, *International religious Freedom report for 2011*, juli 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁵⁸⁷ US Commission on International Religious Freedom, *Annual Report 2012*, maart 2012; US Department of State, *International religious Freedom report for 2011*, juli 2012; Minority Rights Group International, *Briefing: Improving security for minorities in Iraq*, juni 2012.

⁵⁸⁸ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; US Commission on International Religious Freedom, *Annual Report 2012*, maart 2012; US Department of State, *International religious Freedom report for 2011*, juli 2012.

⁵⁸⁹ US Department of State, *International religious Freedom report for 2011*, juli 2012; BBC, *Message of hope as Iraqi Christians mark Easter*, 9 april 2012.

vieringen, etc. Bovendien is de administratie voor christenen en andere religieuze minderheden een programma gestart om extra bewakers van religieuze minderheden te werven.⁵⁹⁰

De Iraakse overheid heeft in de afgelopen jaren diverse initiatieven genomen om de representatie van (religieuze) minderheden in de veiligheidsorganisaties te vergroten. De voortgang is echter traag, waardoor de representatiegraad van religieuze minderheden bij zowel de politie als het leger laag is.⁵⁹¹

De veiligheidssituatie van religieuze minderheidsgroepen is vergelijkbaar met de situatie in 2011. Er vonden in de verslagperiode verschillende incidenten plaats waarbij religieuze minderheden als slachtoffer betrokken waren, zoals bedreigingen, ontvoeringen en (moord)aanlagen. Het was echter niet altijd duidelijk of de religieuze status het motief was. Christenen ontvingen dreigbrieven die ertoe moesten leiden dat zij hun woning zouden verlaten. Deze huizen kwamen daardoor tegen gereduceerde prijzen beschikbaar. Ook werden religieuze minderheden het slachtoffer van ontvoeringen, waarbij om losgeld werd gevraagd. Verder vormden slijterijen, die voornamelijk eigendom zijn van christenen en Yezidi's, regelmatig het doelwit van geweld en werden vrouwen en meisjes bedreigd, omdat ze geen *hijab* droegen. Deze incidenten waren niet direct gericht tegen de religieuze status van de slachtoffers, maar tegen de aanwezigheid van on-islamitische elementen in de samenleving, waarvan religieuze minderheden doorgaans het slachtoffer werden.⁵⁹² Het is niet bekend in hoeverre het openlijk uitdragen van een minderheidsreligie de kans vergroot om slachtoffer te worden van geweld.

De situatie voor religieuze minderheden in de grote steden is niet anders dan de situatie daarbuiten. De situatie hangt af van de algehele veiligheidssituatie in een gebied. Zo is de situatie in het KRG-gebied veiliger dan de situatie in de betwiste gebieden, zoals in Mosul en in Kirkuk.

De meeste Iraakse christenen in Centraal- en Zuid-Irak leven in Bagdad, Mosul en omgeving (*Nineveh plains*), Kirkuk en Basra. Ongeveer 30 procent verblijft in de KRG-regio.⁵⁹³ Christenen voelen zich met name onveilig in Bagdad, Baquba en Nineveh, in het bijzonder in Mosul.

In de verslagperiode was er geen sprake van nieuwe vluchtelingenstromen van christenen zoals het geval was in de vorige verslagperiode. De christenen die in de afgelopen jaren naar de KRG-regio zijn gevlucht kunnen daar veilig verblijven, maar hun leefomstandigheden zijn zwaar: huisvestingskosten zijn hoog en werk vinden is moeilijk. Verder beheersen de ontheemden vaak geen Koerdisch en is het (Koerdischtalige) onderwijs niet altijd toegankelijk voor de ontheemden.⁵⁹⁴ Begin december 2011 was er sprake van incidenteel geweld na een vrijdagsgebed in de stad Zakho in de provincie Dohuk. Het geweld was gericht tegen verschillende ondernemingen die in zouden druisen tegen islamitische waarden, zoals slijterijen en

⁵⁹⁰ US Department of State, *International religious Freedom report for 2011*, juli 2012.

⁵⁹¹ Minority Rights Group International, *Briefing: Improving security for minorities in Iraq*, juni 2012.

⁵⁹² UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; US Department of State, *International religious Freedom report for 2011*, juli 2012.

⁵⁹³ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁵⁹⁴ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; Report on Joint Finnish-Swiss Fact-Finding Mission to Amman and the Kurdish Regional Government (KRG) Area, <http://www.ejpd.admin.ch/ejpd/de/home.html>, 1 februari 2012. Op Koerdischtalige scholen wordt een aantal uur per week Arabisch gegeven. Er zijn enkele scholen in de KRG-regio die het Arabisch als instructietaal hebben.

massagesalons. Veel van de vernielde objecten waren eigendom van christenen en Yezidi's.⁵⁹⁵

De Yezidi-gemeenschap in het district Sinjar had ook in de afgelopen verslagperiode te maken met een verhoogd aantal zelfmoorden. Sinjar ligt in de provincie Nineveh en de bevolking bestaat voor tweederde uit Yezidi's. De zelfmoorden betroffen jongeren tussen de 18 en 23 jaar, het merendeel vrouwen. Een duidelijk oorzaak voor de toename is niet aan te wijzen, maar sociale en culturele factoren lijken een grote rol te spelen. Sommige gevallen zouden een verhulling kunnen zijn van eerwraak.⁵⁹⁶

Er zijn berichten dat Yezidi's, verblijvend in de betwiste gebieden onder controle van de *Peshmerga*, toestemming van de KRG-autoriteiten moeten hebben om een baan te kunnen vinden. Daarnaast beweren enkele Yezidi leiders dat de *Peshmerga* intimidatie en geweld gebruiken tegen hun gemeenschap in Nineveh. Zo zouden zij druk uitoefenen op Yezidi's en andere minderheden om zich als Koerden te identificeren en de inlijving van het betwiste gebied door de KRG te steunen.⁵⁹⁷

In Irak bevinden zich voor zover bekend acht Joden in Bagdad.⁵⁹⁸ Over hun situatie is in de verslagperiode geen informatie verkregen.

In de verslagperiode zijn de spanningen tussen (religieuze) minderheden onderling opgelopen, met name in de *Nineveh plains*. Zo zijn er spanningen tussen de christenen en de Shabak rondom Mosul die onder meer te maken hebben met landrechten.⁵⁹⁹

Het is dezerzijds niet bekend in hoeverre het voor Yezidi's en Koerden, die sinds de arabiseringscampagne in Irak officieel geregistreerd staan als Arabier, mogelijk is hun etniciteit en religie te wijzigen in de registers.

De autoriteiten in Zuid- en Centraal-Irak zijn in het algemeen niet in staat voldoende bescherming te bieden aan burgers tegen gericht dan wel willekeurig geweld. De veiligheidsorganisaties in de KRG-regio zijn doorgaans wel in staat bescherming te bieden aan burgers.⁶⁰⁰

3.4.12 *Lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders (LHBT's)*

Voor een beschrijving van de situatie van lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders (LHBT's) in Irak, zie het thematische ambtsbericht van juni 2012. Dit bericht beschrijft tevens de situatie van de zogenaamde 'emo's' begin 2012.

⁵⁹⁵ US Department of State, *International religious Freedom report for 2011*, juli 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; Kurd Net, *Iraq's Kurdistan president condemns violence in Zakho, calls for calm*, 4 december 2011.

⁵⁹⁶ UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; Al Sumaria, *Two Yezidi women commit suicide in Iraq's Sinjar District*, 6 april 2012.

⁵⁹⁷ US Department of State, *International religious Freedom report for 2011*, juli 2012.

⁵⁹⁸ US Department of State, *International religious Freedom report for 2011*, juli 2012.

⁵⁹⁹ Minority Rights Group International, *Briefing: Improving security for minorities in Iraq*, juni 2012.

⁶⁰⁰ Zie 2.3. 'Veiligheidssituatie'.

4 Migratie

4.1 Migratiestromen

Sinds de door de Verenigde Staten geleide militaire interventie in Irak in 2003 zijn naar schatting ongeveer 2 miljoen Irakezen hun land ontvlucht, terwijl meer dan 1,5 miljoen mensen binnenlands ontheemd zijn geraakt.⁶⁰¹ Van de door UNHCR geregistreerde Iraakse vluchtelingen in de regio behoort ongeveer 17 procent tot een religieuze minderheid, hoewel deze groep slechts 3 procent van de gehele Iraakse bevolking uitmaakt. De grootste groep Iraakse vluchtelingen in de regio zijn de soennieten met 57 procent. Van de gehele Iraakse bevolking is circa 35 procent soenniet.⁶⁰² In de verslagperiode zijn er geen grote vluchtelingenstromen op gang gekomen; hooguit individuele vluchtgevallen.

Volgens schattingen van UNHCR keerden in de eerste zeven maanden van 2012 circa 44.000 vluchtelingen en ruim 157.000 binnenlands ontheemden terug. In 2011 keerden ruim 67.000 vluchtelingen en ruim 193.000 ontheemden terug. In 2010 keerden ruim 26.000 vluchtelingen en ruim 92.000 ontheemden terug, en in 2009 ruim 37.000 vluchtelingen en ruim 167.000 ontheemden. Sinds april 2011 is het aantal vluchtelingen en binnenlands ontheemden dat terugkeert gestegen. Deze trend heeft zich ook in de eerste helft van 2012 doorgezet.⁶⁰³

De Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) faciliteert de vrijwillige terugkeer van Irakezen, waaronder ex-asielzoekers, vanuit verschillende landen (zoals Nederland, Duitsland, Verenigd Koninkrijk, Noorwegen, Zwitserland, Frankrijk en Zweden).⁶⁰⁴ UNHCR faciliteert eveneens vrijwillige terugkeer, zowel van vluchtelingen als ontheemden.⁶⁰⁵

Er is geen Terug- en Overname Overeenkomst tussen Nederland en Irak, noch voor zover bekend, tussen Irak en zijn buurlanden. Van Zweden, Denemarken, Noorwegen en het Verenigd Koninkrijk was bekend dat zij met de Iraakse federale regering een *Memorandum of Understanding* (MoU) over de gedwongen terugkeer van Irakezen waren overeengekomen. Vanaf november 2011 verliep de samenwerking met de Iraakse autoriteiten op het gebied van gedwongen terugkeer steeds moeilijker. In juli 2012 hebben de Iraakse autoriteiten de gedwongen terugkeer van Irakezen een halt toegeroepen, op initiatief van de Raad van Afgevaardigden. De Iraakse ambassades verstrekken geen vervangende reisdocumenten meer voor gedwongen terugkeer. De KRG-regio heeft al enkele jaren geleden de medewerking aan gedwongen terugkeer opgeschort.⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷Er zijn geen gevallen bekend van Irakezen die met een geldig reisdocument gedwongen zijn uitgezet. Ook is het niet bekend of een Irakees wordt toegelaten indien hij bij aankomst aangeeft gedwongen te zijn teruggekeerd.

Irakezen die terugkeren naar Irak ondervinden over het algemeen weinig problemen met de Iraakse autoriteiten. Er zijn dezerzijds geen gevallen bekend van naar Irak teruggekeerde Irakezen die enkel in verband met hun terugkeer zijn onderworpen aan langdurige ondervraging en/of detentie. Wel dienen de teruggekeerde Irakezen

⁶⁰¹ UNHCR Iraq Operation, *Monthly Statistical Update on Return*, juli 2012.

⁶⁰² US Commission on International Religious Freedom, *Annual Report 2012*, maart 2012.

⁶⁰³ UNHCR Iraq Operation, *Monthly Statistical Update on Return*, juli 2012.

⁶⁰⁴ www.iomiraq.net, geraadpleegd op 16 september 2012.

⁶⁰⁵ UNHCR, *Iraq Fact Sheet*, april 2012.

⁶⁰⁶ The Guardian, *Iraqi parliament refuses to accept nationals deported from Europe*, 2 juli 2012.

⁶⁰⁷ Wel heeft Nederland een afspraak met de KRG-autoriteiten die het mogelijk maakt om in Nederland veroordeelde Irakezen afkomstig uit het KRG-gebied gedwongen uit te zetten naar de KRG-regio.

bij aankomst aan te geven wat de reden voor vertrek uit Irak was en de reden voor terugkeer.⁶⁰⁸

Volgens bronnen is het echter wel voorgekomen dat Irakezen die (gedwongen) terugkeren naar Irak door de autoriteiten worden vastgehouden, tot hun identiteit is vastgesteld, indien zij geen geldige documenten bij zich hebben of in het bezit zijn van een vals paspoort. Er dient doorgaans een boete betaald te worden voor vrijlating. Daarnaast worden teruggekeerde Irakezen vastgezet indien zij op een lijst van gezochte personen staan. Deze personen dienen een waarborgsom te betalen om vrijgelaten te worden. Detentie bij aankomst in Irak vindt in eerste instantie op het vliegveld plaats. Leden van minderheidsgroepen zouden niet anders worden behandeld. Er zijn geen NGO's die toegang hebben tot de Irakezen die bij aankomst zijn vastgezet, waardoor het moeilijk is om de behandeling in detentie te onderzoeken. Deze detentie kan enkele weken duren. Er zijn geen concrete gevallen bekend van mishandeling tijdens detentie. Wel zouden volgens UNHCR enkele teruggekeerde Irakezen melding hebben gemaakt van onrechtmatige behandeling en corruptie bij aankomst in Irak.⁶⁰⁹

In de afgelopen jaren zijn er berichten geweest dat uit het Westen teruggekeerde Irakezen een verhoogd risico lopen om het doelwit te worden van ontvoeringen vanwege de perceptie dat de familie van het beoogde slachtoffer de financiële middelen zou bezitten om losgeld te betalen. Dit zou bovendien gelden voor personen in Irak met familieleden in Westerse landen.⁶¹⁰ Er zijn van de afgelopen verslagperiode echter geen concrete gevallen bekend van ontvoeringen direct gelieerd aan terugkeer uit het Westen.

Het is niet bekend of er vanuit Europese landen teruggekeerde Irakezen na terugkeer ontheemd zijn geraakt in Irak.

Van de buurlanden van Irak hebben alleen Turkije en Iran het Geneefse vluchtelingenverdrag van 1951 en de bijbehorende Protocollen ondertekend.⁶¹¹ Turkije heeft echter een beperking aangetekend, die de werking van het verdrag en het protocol beperkt tot vluchtelingen afkomstig uit Europa.⁶¹²

Syrië

Van de circa 149.000 door UNHCR geregistreerde Iraakse vluchtelingen in de regio verbleven er in juli 2012 ongeveer 87.000 in Syrië.⁶¹³ Het is echter niet duidelijk wat het daadwerkelijke aantal Iraakse vluchtelingen in Syrië is. Volgens schattingen van de Syrische autoriteiten zouden er ongeveer een miljoen Iraakse vluchtelingen op Syrisch grondgebied verblijven.⁶¹⁴ Irakezen die in Syrië verblijven kunnen zich, met uitzondering van Palestijnse vluchtelingen uit Irak, in principe vrij vestigen in Syrië; er zijn geen vluchtelingenkampen. Irakezen die legaal in Syrië verblijven hebben in Syrië in principe toegang tot basisvoorzieningen als onderwijs en gezondheidszorg,

⁶⁰⁸ Report on Joint Finnish-Swiss Fact-Finding Mission to Amman and the Kurdish Regional Government (KRG) Area, <http://www.ejpd.admin.ch/ejpd/de/home.html>, 1 februari 2012.

⁶⁰⁹ Report on Joint Finnish-Swiss Fact-Finding Mission to Amman and the Kurdish Regional Government (KRG) Area, <http://www.ejpd.admin.ch/ejpd/de/home.html>, 1 februari 2012.

⁶¹⁰ Australian Government Refugee Review Tribunal, *Country Advice Iraq: IRQ37990 – Treatment of Former Ba'athists – High Risk of Kidnapping*, 12 januari 2011.

⁶¹¹ Website UNHCR, www.unhcr.org, geraadpleegd 21 september 2012.

⁶¹² Website UNHCR, www.unhcr.org, geraadpleegd 21 september 2012.

⁶¹³ UNHCR Iraq Operation, *Monthly Statistical Update on Return*, juli 2012.

⁶¹⁴ UNHCR, *Country operations profile - Syrian Arab Republic*, 2012; The Wall Street Journal, *Syria chaos pushes Iraqis back home*, 17 februari 2012.

maar mogen geen arbeid verrichten.⁶¹⁵

Vanwege het gewapende conflict in Syrië heeft in de afgelopen verslagperiode een groeiend aantal Iraakse vluchtelingen Syrië verlaten. Volgens UNHCR gaat het om ongeveer 13.000 Iraakse vluchtelingen in de eerste helft van 2012, waarvan de meerderheid is teruggedaan naar Irak. De Iraakse regering heeft vluchten van en naar Syrië ingezet om Irakezen terug te halen. De meeste Irakezen zijn over land teruggedaan naar Irak. Daarnaast hebben duizenden Irakezen de buitenwijk *Seida Zeinab* in Damascus⁶¹⁶ moeten ontvluchten vanwege zowel direct tegen hen gerichte bedreigingen als de algemene veiligheidssituatie in de stad. Zo werden in juli 2012 zeven leden van een Iraaks gezin in hun huis in Damascus vermoord. UNHCR meldt meer berichten te hebben ontvangen van bedreigde Iraakse vluchtelingen in Syrië. Bovendien is in de verslagperiode de reeds kwetsbare sociaaleconomische positie van de Iraakse vluchtelingen verder verslechterd vanwege het aanhoudende conflict. UNHCR assisteert Irakezen die naar Irak willen terugkeren, onder andere door het vergroten van de transportmogelijkheden. Daarnaast biedt UNHCR onder meer financiële ondersteuning aan de in Syrië achterblijvende Irakezen om essentiële goederen in te slaan.⁶¹⁷

In 2011 vond er gedwongen terugkeer vanuit Syrië plaats. Het ging hierbij onder meer om Irakezen die beschuldigd werden van criminele activiteiten, bijvoorbeeld werken in de prostitutie.⁶¹⁸ Hieromtrent zijn geen aantallen bekend. Ook is het niet bekend in welke mate gedwongen terugkeer in 2012 heeft plaatsgevonden. UNHCR streefde ernaar het kamp Al-Hawl (nabij Al-Hasakah) in Syrië begin 2012 te sluiten. In augustus 2012 was het kamp nog altijd open. In de verslagperiode bevonden zich er naar verluidt nog een paar honderd Palestijnse vluchtelingen uit Irak.⁶¹⁹ Aan de Iraakse kant van de grens, in het kamp Al Waleed, bevonden zich ook Palestijnen uit Irak. Sluiting van het kamp was aanvankelijk voorzien voor eind 2011. Het Al Waleed kamp was echter in september 2012 nog niet gesloten. Begin september verbleven nog ongeveer 85 Palestijnen in het kamp. Het kamp werd toen tevens gerenoveerd om opvang te kunnen bieden aan ongeveer 300 Syrische vluchtelingen.⁶²⁰

Ten gevolge van het conflict in Syrië zijn tienduizenden Syriërs in de verslagperiode naar Irak gevlucht. Half september 2012 had UNHCR ongeveer 30.000 naar Irak gevluchte Syriërs geregistreerd, waarvan circa 25.000 in de KRG-regio. In april 2012 werd in Dohuk, in de KRG-regio, een vluchtelingenkamp geopend voor de opname van Syrische vluchtelingen. In dit kamp, genaamd Domiz, verblijven vrijwel uitsluitend Koerdische Syriërs. Behalve in het kamp verblijven veel gevluchte Syriërs ook bij familieleden in de KRG-regio of bijvoorbeeld in moskeeën in Sulaimaniya of Erbil.⁶²¹ Daarnaast werden in de verslagperiode twee vluchtelingenkampen opgezet bij de grensovergang Al Qaim in de provincie Anbar, waar in oktober 2012 ongeveer

⁶¹⁵ US Department of State, *2011 Country Report on Human Rights Practices – Syria*, 24 mei 2012.

⁶¹⁶ In Damascus verbleven jarenlang de meeste Iraakse vluchtelingen.

⁶¹⁷ UNHCR, *Violence and threats force over ten thousand Iraqis home, Syrian refugees continue to flee to neighbouring countries*, 24 juli 2012; The Wall Street Journal, *Syria chaos pushes Iraqis back home*, 17 februari 2012; The Washington Post, *Iraqis flee Syria as violence reaches capital, troops rush to reinforce border*, 20 juli 2012; New York Times, *U.N. Refugee Agency Reports Worsening Situation in Syria*, 20 juli 2012; UN Central Emergency Response Fund, *CERF allocates grant of \$7 million for Underfunded Emergencies projects in Syria*, 3 april 2012.

⁶¹⁸ US Department of State, *2011 Country Report on Human Rights Practices – Syria*, 24 mei 2012.

⁶¹⁹ UNHCR, *Country operations profile - Syrian Arab Republic*, 2012; UNHCR, *Syria Fact Sheet*, augustus 2012; Al Akhbar, *Palestinian Refugees: From the Frying Pan into the Fire*, 6 juni 2012.

⁶²⁰ Rudaw, *Iraqi Government Trying to Push Refugees Out of Waleed Camp*, 16 augustus 2012; IRIN, *Briefing: The mounting Syrian refugee crisis*, 20 augustus 2012; IRIN, *Briefing: The mounting Syrian refugee crisis*, 20 augustus 2012.

⁶²¹ UNHCR, *Syria Regional Refugee Response*, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=103>, geraadpleegd 20 september 2012; IOM, *Syrian Refugees In Iraq: Current Situation and Future Needs*, www.iomiraq.net, geraadpleegd 20 september 2012.

7.000 Syrische vluchtelingen verbleven.⁶²² Op 1 oktober 2012 heeft het Iraakse ministerie van Binnenlandse Zaken bekend gemaakt dat Syrische vluchtelingen in Irak een verblijfsvergunning van zes maanden krijgen, waarmee zij meer bewegingsvrijheid hebben, alsmede betere toegang tot dienstverlening.⁶²³

Jordanië

De Jordaanse autoriteiten schatten het aantal Iraakezen in Jordanië op ongeveer 450.000.⁶²⁴ Het werkelijke aantal ligt vermoedelijk lager. Circa 29.000 Iraakezen stonden in juli 2012 bij UNHCR als vluchteling geregistreerd.⁶²⁵ Iraakezen die in Jordanië verblijven, kunnen zich vrij vestigen in Jordanië, mits voldaan wordt aan de vigerende verblijfs- en vestigingsvoorwaarden; er zijn geen vluchtelingenkampen. Voor zover bekend bevinden de meeste Iraakezen in Jordanië zich in Amman. Iraakezen hebben in Jordanië in principe toegang tot basisvoorzieningen als onderwijs en gezondheidszorg. Sinds 2 februari 2011 kunnen Iraakse vluchtelingen een werkvergunning aanvragen voor beroepen in bepaalde sectoren. Het betreft voornamelijk beroepen waarvoor in Jordanië een behoefte aan werknemers bestaat: in de gezondheidszorg, het onderwijs, de dienstensector, landbouw en industrie. Desondanks hebben slechts circa 7.000 geregistreerde Iraakse vluchtelingen (legaal) werk. Veel Iraakse vluchtelingen denken dat het aanvragen van een werkvergunning hun kansen op hervestiging zal verkleinen. De sociaaleconomische positie van Iraakse vluchtelingen in Jordanië is in deze verslagperiode niet verbeterd. Met name door het economische en politieke klimaat in Jordanië, met hoge werkloosheidscijfers en de recente toevloed aan Syrische vluchtelingen, zijn prijzen gestegen en is de kans op legaal of illegaal werk verminderd.

Hervestiging wordt nog steeds gezien als de enige duurzame oplossing. Voor 2012 bestaat het voornemen om circa 1.400 (meest Iraakse) vluchtelingen voor hervestiging voor te dragen. Vrijwillige terugkeer vanuit Jordanië vindt op kleine schaal plaats. In 2011 heeft UNHCR 109 Iraakezen bijgestaan om vrijwillig terug te keren, en in 2012, tot eind augustus, 119. Er vindt in principe geen gedwongen terugkeer plaats van Iraakezen vanuit Jordanië. Alleen in gevallen waarbij de nationale veiligheid in het geding is, vindt gedwongen deportatie plaats.

Turkije

Er waren in de verslagperiode ongeveer 5.000 Iraakse vluchtelingen in Turkije geregistreerd door UNHCR. De Turkse wet beschermt niet-Europese asielzoekers tegen terugzending indien ze zonder vertraging hun claims registreren, geldige identiteitsdocumenten kunnen overleggen en hulp krijgen van UNHCR of een hervestigingsland. De Paspoortwet van 1950 stelt het verkrijgen van toegang tot Turkije zonder geldig reisdocument strafbaar.

Er zijn in Turkije geen vluchtelingenkampen voor Iraakezen. De Iraakezen met een verblijfsvergunning worden naar een van de in totaal 52 satellietsteden gestuurd

⁶²² Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report to the United States Congress*, 30 oktober 2012.

⁶²³ Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report to the United States Congress*, 30 oktober 2012.

⁶²⁴ UNHCR, *Country operations profile – Jordan*, 2012.

⁶²⁵ UNHCR Iraq Operation, *Monthly Statistical Update on Return*, juli 2012.

waar ze verblijven in afwachting van voltooiing van de procedure door UNHCR. Over vrijwillige en gedwongen terugkeer gedurende de verslagperiode is niets bekend.

Iran

Er verblijven ongeveer 40.000 tot 50.000 geregistreerde Iraakse vluchtelingen in Iran. Iraakse vluchtelingen krijgen een verblijfsvergunning voor een jaar, genaamd *Amayesh Card*. Het Iraanse *Bureau for Aliens and Foreign Immigration Affairs* is de instantie die de geldigheidsduur van de verblijfsvergunning kan verlengen. Met deze kaart krijgen Iraakse vluchtelingen toegang tot medische voorzieningen. Er vindt door UNHCR geassisteerde terugkeer plaats van Irakezen vanuit Iran. Een illegaal verblijvende Irakees kan in principe gedwongen worden uitgezet. Er zijn geen gevallen bekend van gedwongen uitzetting van Irakezen in de verslagperiode.

Saoedi-Arabië

Iraakse vluchtelingen worden in principe niet toegelaten tot Saoedi-Arabië. Er zijn in de verslagperiode geen gevallen bekend van gedwongen of vrijwillige terugkeer van Irakezen vanuit Saoedi-Arabië naar Irak.

Koeweit

Iraakse vluchtelingen worden in principe niet toegelaten tot Koeweit. Circa 35.000 Irakezen wonen en werken regulier in Koeweit. Er heeft in de verslagperiode geen gedwongen terugkeer plaatsgevonden vanuit Koeweit. Van vrijwillige terugkeer van in Koeweit wonende Irakezen zijn geen statistieken bekend, maar de schaal waarop dit voorkomt, is zeer beperkt. Er is in Koeweit geen assistentie bij vrijwillige terugkeer van Irakezen beschikbaar.

Egypte

In de verslagperiode waren er bij UNHCR ongeveer 7.000 Iraakse vluchtelingen verblijvend in Egypte geregistreerd.⁶²⁶

Kamp Ashraf

Onder de buitenlandse vluchtelingen in Irak bevindt zich een groep van ongeveer 3.300 Iraanse vluchtelingen die lid zijn van of zich associëren met de *People's Mujahedin of Iran* (PMOI). Tot voor kort verbleef deze groep in kamp Ashraf in de provincie Diyala. Het kamp is echter altijd een doorn in het oog geweest van de Iraakse autoriteiten en premier Al-Maliki wilde het kamp uiterlijk eind 2011 ontruimen en sluiten. In december 2011 heeft de Iraakse regering op aandringen van de VN echter ingestemd met een verlenging van zes maanden van de deadline voor sluiting van Kamp Ashraf. Binnen deze zes maanden zouden alle inwoners van Kamp Ashraf onder toezicht van UNHCR moeten worden overgebracht naar kamp Hurriya. Dit kamp is bedoeld als tijdelijke opvang, waar UNHCR de inwoners op vrijwillige basis kan interviewen en voorbereidingen kan treffen voor eventuele hervestiging. In groepen van ongeveer 400 personen werden de inwoners van kamp

⁶²⁶ UNHCR Iraq Operation, *Monthly Statistical Update on Return*, juli 2012.

Ashraf overgebracht naar kamp Hurriya. De zevende, en tevens laatste, massale overplaatsing van 680 personen, vond plaats op 16 september 2012. Een kleine groep was eind september 2012 nog aanwezig in kamp Ashraf voor het regelen van de laatste zaken betreffende de sluiting van het kamp, maar ook deze groep zal in de hierop volgende weken worden overgebracht naar kamp Hurriya. De PMOI-leden hebben niet consequent meegewerkt aan de overplaatsing, onder meer omdat de omstandigheden in kamp Hurriya volgens hen niet goed zouden zijn, waardoor de overplaatsing meer tijd in beslag nam.⁶²⁷

De Verenigde Staten hebben op 28 september 2012 besloten om de PMOI van de terreurlijst te verwijderen. De Europese Unie heeft in 2009 de vermelding van de PMOI op de lijst van terroristische organisaties niet verlengd.⁶²⁸

4.2 Binnenlands ontheemden

Het aantal binnenlands ontheemden in heel Irak werd in juni 2012 door de Iraakse autoriteiten geschat op ruim 1,3 miljoen personen op basis van registraties bij het ministerie van Ontheemden en Migranten.⁶²⁹ Het gaat hierbij om personen die na februari 2006 ontheemd zijn geraakt. Bijna de helft van alle ontheemden verblijft in Bagdad, Nineveh en Diyala.⁶³⁰ Ontheemden zijn met name gevlucht naar gebieden waar hun religieuze/etnische groep dominant is, hetgeen heeft geleid tot demografische homogenisering en een grotere segregatie van gemeenschappen.⁶³¹ In de verslagperiode zijn er geen grote vluchtelingenstromen op gang gekomen; hooguit individuele gevallen van binnenlandse ontheemding.⁶³² Vergeleken met de vorige verslagperiode is er weliswaar een toename van geregistreerde ontheemden waarneembaar, maar deze verhoging is toe te schrijven aan het feit dat registratie bij het ministerie van Ontheemden en Migranten een aantal jaren niet mogelijk was. Sinds eind 2011 kunnen binnenlands ontheemden zich weer registreren.^{633 634}

De omstandigheden van de binnenlands ontheemden in Irak zijn over het algemeen slecht en vergelijkbaar met de voorgaande verslagperiode. De Iraakse regering is wel betrokken bij de situatie van binnenlands ontheemden, maar de autoriteiten richten zich voornamelijk op terugkeer en in mindere mate op lokale integratie. De Iraakse regering biedt enige bescherming en bijstand aan binnenlands ontheemden, maar in de verslagperiode leefden ongeveer 500.000 ontheemden nog altijd in geïmproviseerde nederzettingen met beperkte toegang tot basisvoorzieningen, zoals elektriciteit, stromend water en sanitair. Bovendien hebben de Iraakse autoriteiten binnenlands ontheemden verdreven uit illegale nederzettingen die zich bevonden op overheidsterrein. De dreiging van een huisuitzetting geldt voornamelijk in Bagdad, waar zich ongeveer 120 illegale

⁶²⁷ Reuters, *Iraq extends deadline for closing Iranian camp*, 21 december 2011; UNAMI, *Iraq: The UN welcomes safe arrival of first group of residents at camp Hurriya*, 18 februari 2012; IRIN, *Iraq: Iranian exiles decry conditions at new camp*, 12 maart 2012; UN News Service, *UN envoy concerned about delay in relocating Iranian exiles living in Iraqi camp*, 11 juni 2012; UN News Centre, *UN envoy welcomes last major transfer of Iranian exiles from Iraqi camp*, 16 september 2012.

⁶²⁸ New York Times, *Iranian Dissidents Convince U.S. to Drop Terror Label*, 21 september 2012; The Washington Post, *U.S. to remove Iranian group from terror list, officials say*, 21 september 2012; BBC, *US 'set to remove' Iran group MEK's from terror list*, 22 september 2012.

⁶²⁹ Het daadwerkelijke aantal zou echter hoger liggen en wordt geschat op ruim twee miljoen (Internal Displacement Monitoring Centre, *Internal displacement in the Middle East and North Africa*, 31 december 2011).

⁶³⁰ UNHCR, *Iraq Fact Sheet*, juli 2012.

⁶³¹ Internal Displacement Monitoring Centre, *Internal displacement in the Middle East and North Africa*, 31 december 2011.

⁶³² Internal Displacement Monitoring Centre, *Internal displacement in the Middle East and North Africa*, 31 december 2011.

⁶³³ UNHCR, *Iraq Operation Monthly Statistical Update on Return*, juli 2012.

⁶³⁴ Het is dezerzijds niet bekend hoeveel leden van religieuze minderheidsgroepen in de verslagperiode ontheemd zijn geraakt en wat hun aandeel is in het totale aantal ontheemden in Irak.

nederzettingen bevinden op terrein van de overheid. Voornamelijk problemen met de registratie leiden ertoe dat binnenlands ontheemden beperkt toegang hebben tot basisvoorzieningen en juridische documenten om bijvoorbeeld aanspraak te kunnen maken op een voedselrantsoen. Onderwijs en gezondheidszorg zijn in theorie voor ontheemden toegankelijk, maar in de praktijk geografisch en financieel vaak niet bereikbaar. Het merendeel van de ontheemden heeft bovendien geen werk.⁶³⁵

Organisaties als UNHCR, ICRC en IOM bieden, soms in samenwerking met de Iraakse autoriteiten, binnenlands ontheemden in Irak assistentie. Dit gebeurt ten aanzien van zowel de verstrekking van basisvoorzieningen (voedsel, water, sanitair, gezondheidszorg, etc.), als ondersteuning bij terugkeer (onder meer via de *protection, assistance and return* centra en de *return, integration and community* centra).⁶³⁶

In KRG-gebied, waar zich gedurende de verslagperiode ongeveer 235.000 ontheemden bevonden, zijn de levensomstandigheden voor ontheemden over het algemeen beter dan in de rest van Irak, al blijven ook daar zaken als huisvesting, levensonderhoud en onderwijs kwetsbaar.⁶³⁷

In 2012 is de terugkeer van ontheemden toegenomen ten opzichte van 2011. In de periode januari tot en met juli 2012 keerden ongeveer 158.000 ontheemden terug naar hun oorspronkelijke woongebied tegenover ongeveer 193.000 in heel 2011. Het merendeel van de ontheemden keerde terug naar Bagdad en Diyala.⁶³⁸

De Iraakse regering stimuleert de terugkeer van binnenlands ontheemden onder meer door een toelage van vier miljoen IQD⁶³⁹ toe te kennen aan elke Irakees die terugkeert en door middel van *Return Assistance Centers* (RAC), die onder andere assisteren bij het terugvorderen van eigendommen. De autoriteiten zouden hun beloftes ten aanzien van de verschaffing van basisvoorzieningen aan naar Bagdad en Diyala teruggekeerde ontheemden grotendeels niet hebben waargemaakt.⁶⁴⁰

Een groot deel van de ontheemden geeft echter aan niet van plan te zijn (op korte termijn) terug te keren naar hun oorspronkelijke woongebied maar geven de voorkeur aan hervestiging in hun nieuwe woongebied of elders. De belangrijkste redenen die terugkeer verhinderen zijn gebrek aan huisvesting en gebrek aan basisvoorzieningen als elektriciteit, water, infrastructuur, alsmede werkgelegenheid, onderwijs en gezondheidszorg. Veel binnenlands ontheemden geven bovendien aan nog altijd bang te zijn voor geweld, met name wanneer ze uit een gemengd gebied zijn vertrokken en weten dat die wijk inmiddels overwegend uit inwoners van een andere etnische of religieuze achtergrond bestaat. Daarnaast hinderen ook

⁶³⁵ UNHCR, *Iraq Fact Sheet*, juli 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

⁶³⁶ US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; UNHCR, *Country operations profile – Iraq*, 2012; UNHCR, *Iraq Fact Sheet*, juli 2012.

⁶³⁷ Report on Joint Finnish-Swiss Fact-Finding Mission to Amman and the Kurdish Regional Government (KRG) Area, 1 februari 2012; UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012.

⁶³⁸ UNHCR Iraq Operation, *Monthly Statistical Update on Return*, juli 2012; UNHCR, *Global Report 2011 – Iraq*, 1 juni 2012.

⁶³⁹ Dit bedrag is in april 2011 verhoogd van één naar vier miljoen IQD. Volgens UNHCR zou dit een van de redenen kunnen zijn dat de terugkeer sinds april 2011 is toegenomen (UNHCR Iraq Operation, *Monthly Statistical Update on Return*, juli 2012).

⁶⁴⁰ Internal Displacement Monitoring Centre, *Internal displacement in the Middle East and North Africa*, 31 december 2011; UNHCR Iraq Operation, *Monthly Statistical Update on Return*, juli 2012; Website UNHCR-Iraq, www.unhcr.org.iq, geraadpleegd 20 september 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012.

wettelijke en bureaucratische obstakels de terugkeer van ontheemden.⁶⁴¹ Er zijn geen noemenswaardige veranderingen ten opzichte van de vorige verslagperiode.

4.3 Activiteiten van internationale organisaties

Op basis van Veiligheidsraadresolutie 1883 (2009) en, vanaf 25 juli 2012, Veiligheidsraadresolutie 2061 (2012), bieden de Verenigde Naties humanitaire hulp in Irak en ondersteunen ze de wederopbouw. Dit geschiedt onder meer door activiteiten op het gebied van civiele en sociale diensten, bevordering van de mensenrechten en versterking van de rechtsstaat, assistentie bij grondwetherzieningen en implementatie van de bestaande grondwetsbepalingen, waaronder artikel 140 aangaande de status van Kirkuk en andere betwiste gebieden, en het verlenen van technische assistentie bij verkiezingen. Het mandaat omvat daarnaast taken op het gebied van regionale dialoog, integratie van voormalige strijders, vluchtelingenkwesities en donorcoördinatie.⁶⁴²

In juli 2012 werd het mandaat van de *United Nations Assistance Mission for Iraq* (UNAMI), verantwoordelijk voor de invulling van deze taken, wederom met twaalf maanden verlengd.⁶⁴³

UNAMI werkt samen met het *United Nations Country Team* (UNCT). UNCT is in alle achttien Iraakse provincies actief en omvat twintig organisaties, waaronder UNHCR, UNICEF, UNOPS, UNDP en WHO.⁶⁴⁴ De VN werken zowel met nationale als met internationale staf in Irak. De VN is in geheel Irak gebonden aan zeer strikte veiligheidsmaatregelen voor verplaatsing. Dit beperkt de activiteiten die de VN-organisaties kunnen uitvoeren.⁶⁴⁵

UNHCR is circa 30 jaar aanwezig in Irak. De organisatie richt zich op bescherming en ondersteuning van vluchtelingen, asielzoekers en binnenlands ontheemden. UNHCR werkt onder meer aan integratie van binnenlands ontheemden en teruggekeerde Iraakezen in de gemeenschap. Hierbij richt UNHCR zich bijvoorbeeld op toegang tot basisvoorzieningen, onderdak en werkgelegenheid.⁶⁴⁶

IOM is sinds 2003 actief in Irak en richt zich op ondersteuning van, en het vinden van duurzame oplossingen voor, Iraakezen die getroffen zijn door de veiligheidssituatie, ontheemding en slechte socio-economische omstandigheden. IOM Irak heeft diverse programma's opgezet, gericht op onder meer noodhulp en ondersteuning bij terugkeer en integratie. Hierbij richt IOM zich op de meest kwetsbare groepen, waaronder de binnenlands ontheemden en de teruggekeerde Iraakezen.⁶⁴⁷

Het Internationale Comité van het Rode Kruis (ICRC) is al sinds 1980 actief in Irak. Het ICRC richt zich op de consequenties van geweld en conflicten. In de praktijk komt dit onder andere neer op het bezoeken van gedetineerden en hen in contact brengen met familieleden, het bieden van hulp aan de kwetsbare groepen in de samenleving, het bevorderen van toegang tot water en gezondheidszorg en het

⁶⁴¹ UNHCR, *Country operations profile – Iraq*, 2012; US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012; Internal Displacement Monitoring Centre, *Internal displacement in the Middle East and North Africa*, 31 december 2011.

⁶⁴² Website UNAMI, <http://unami.unmissions.org/>, geraadpleegd 20 september 2012.

⁶⁴³ UN Security Council, Resolution S/RES/2061, 25 juli 2012.

⁶⁴⁴ Zie <http://iq.une.un.org>, geraadpleegd op 20 september 2012.

⁶⁴⁵ UN Security Council, S/2010/606, 26 november 2010; UN Security Council, S/2011/435, 7 juli 2011.

⁶⁴⁶ UNHCR, *Iraq Fact Sheet*, juli 2012.

⁶⁴⁷ Website IOM Iraq, www.iomiraq.net/, geraadpleegd 20 september 2012.

ondersteunen van de autoriteiten bij het terugvinden van vermisten uit eerdere conflicten.⁶⁴⁸

Daarnaast zijn verschillende internationale niet-gouvernementele organisaties actief in Irak, zoals War Child, Save the Children en Handicap International.

4.4 Standpunt van UNHCR ten aanzien van Irak

In mei 2012 zijn nieuwe *Eligibility Guidelines* van UNHCR verschenen met betrekking tot Irak.⁶⁴⁹

Alle asielverzoeken van Irakezen zouden volgens UNHCR op hun individuele merites moeten worden beoordeeld. Dit dient te gebeuren op basis van recente en relevante landeninformatie, gezien de aanhoudend onzekere situatie in Irak.

Daarnaast beveelt UNHCR aan om asielverzoeken van Irakezen die verklaren gevluht te zijn voor een hoog en/of intens geweldsniveau met voorzichtigheid te behandelen.

Volgens UNHCR hebben de volgende risicogroepen, afhankelijk van de specifieke omstandigheden van het individuele geval, met grotere waarschijnlijkheid internationale bescherming nodig:

- Personen die tegenstanders zijn, of als zodanig worden beschouwd, van de Iraakse autoriteiten of de KRG-autoriteiten;
- Personen die geassocieerd worden met de Iraakse autoriteiten, de *Iraqi Security Forces (ISF)* of de voormalige buitenlandse troepen in Irak (de *Multinational Forces in Iraq, MNF-I*, of de *US Forces in Iraq, USF-I*);
- Personen die bepaalde beroepen uitoefenen, zoals journalisten, academici, rechters en juristen, medici, ngo-medewerkers en mensenrechtenactivisten;
- Personen met een vluchtverhaal gebaseerd op hun religieuze en/of etnische identiteit;
- Slachtoffers van - of personen die een verhoogd risico lopen het slachtoffer te worden van - mensenhandel;
- Lesbische, homoseksuele, biseksuele, transgender en interseks (LHBTI) personen;
- Vrouwen en kinderen met specifieke profielen.⁶⁵⁰

Binnenlands vluchtalternatief

Volgens UNHCR is er vaak geen binnenlands vluchtalternatief in Irak vanwege risico's verspreid over het hele land, waaronder veiligheidsbedreigingen, toegangsproblemen en een gebrek aan mogelijkheden om een leven op te bouwen.

De vraag of een binnenlands vluchtalternatief bestaat in de drie noordelijke provincies onder bestuur van de KRG moet volgens UNHCR zorgvuldig worden beoordeeld van geval tot geval, met inachtneming van in het bijzonder de

⁶⁴⁸ The ICRC in Iraq, www.icrc.org/eng/where-we-work/middle-east/iraq/overview-iraq.htm, geraadpleegd 20 september 2012.

⁶⁴⁹ UNHCR, *Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, 31 mei 2012.

⁶⁵⁰ Zoals vrouwen die het slachtoffer zijn van, of een risico lopen het slachtoffer te worden van, seksueel en huiselijk geweld, eerge-relateerd geweld, besnijdenis (FGM) of een gedwongen huwelijk. Wat de kinderen betreft zijn de specifieke profielen gerelateerd aan onder meer kinderarbeid, gedwongen rekrutering, huiselijk en seksueel geweld, schadelijke traditionele praktijken en detentie.

relevantie- en redelijkheidsanalyse in de *UNHCR Eligibility Guidelines*. UNHCR is van mening dat er in geval van vervolging door de KRG-autoriteiten geen binnenlands vluchtalternatief bestaat in de drie provincies van de KRG. Daarnaast is het voor de eventuele aanwezigheid van een binnenlands vluchtalternatief in de KRG-regio van belang of de persoon uit de KRG-regio komt of uit Centraal- en Zuid-Irak.

De beoordeling van het bestaan van een binnenlands vluchtalternatief in Centraal- en Zuid-Irak moet volgens UNHCR tevens zorgvuldig worden beoordeeld van geval tot geval, met inachtneming van in het bijzonder de relevantie- en redelijkheidsanalyse in de *UNHCR Eligibility Guidelines*. UNHCR is van mening dat er in geval van vervolging door de Iraakse autoriteiten geen binnenlands vluchtalternatief bestaat in Centraal- en Zuid-Irak.

5 Geraadpleegde bronnen

Naast de in de inleiding genoemde bronnen is gebruik gemaakt van de volgende bronnen en publicaties:

Amnesty International, *Unjust and unfair: The death penalty in Iraq*, MDE 14/014/2007, april 2007;

Amnesty International, *A thousand people face the death penalty in Iraq*, augustus 2009;

Amnesty International, *Days of rage: Protests and repression in Iraq*, april 2011;

Amnesty International, *Amnesty International Report 2012 – Iraq*, 24 mei 2012;

Amnesty International, *Iraq: Execution of former Saddam aide raises fears for others*, 8 juni 2012;

Article 19, *Iraq: Draft Law on Freedom of Expression, Assembly, and Peaceful Protest*, 2011;

Article 19, *Iraq: Law on journalists' protection fails to protect rights*, 14 september 2011;

Article 19, *Iraq: Draft Informatics Law*, oktober 2011;

Asylum Aid, *Women's Asylum News*, november 2011;

Australian Government Refugee Review Tribunal, *Country Advice Iraq: IRQ37990 – Treatment of Former Ba'athists – High Risk of Kidnapping*, 12 januari 2011;

Bertelsmann Stiftung, *BTI 2012 – Iraq Country Report*, 2012;

Brookings, *Iraq Index*, juli 2012;

Centre for Gender and Violence Research, University of Bristol and Roehampton University, UK, in partnership with Kurdish Women's Rights Watch, *Honour-based violence and Honour-based Killings in Iraqi Kurdistan and in the Kurdish Diaspora in the UK*, november 2010;

Centre for Strategic and International Studies, *Iraq After US Withdrawal: US Policy and the Iraqi Search for Security and Stability*, 18 juli 2012;

Civil-Military Fusion Centre, *Iraq: a month in review*, februari 2012;

Civil-Military Fusion Centre, *Iraq: a month in review*, mei 2012;

Committee to Protect Journalists, *Iraq's journalist protection law doesn't protect them*, 14 januari 2012;

Committee to Protect Journalists, *Getting Away With Murder*, 17 april 2012;

Congressional Research Service, *The Kurds in post-Saddam Iraq*, 1 oktober 2010;

Congressional Research Service, *Iraq: Politics, Governance, and Human Rights*, 21 augustus 2012;

- Cordesman, Anthony H. et al., *Withdrawal from Iraq. Assessing the Readiness of Iraqi Security Forces*, Washington: Center for Strategic and International Studies, augustus 2009;
- Cordesman, Anthony H. et al., *The Uncertain Politics behind Iraq's Election. Political controversies and the formation of a viable government*, Washington: Center for Strategic and International Studies, 12 april 2010;
- Cordesman, Anthony H. et al., *US Withdrawal and Iraqi Security Forces: The Need for Continuing Aid*, Washington: Center for Strategic and International Studies, 24 juni 2010;
- Danish Immigration Service, *Security and Human Rights Issues in Kurdistan region of Iraq and South/Central Iraq*, juli 2009;
- Danish Immigration Service, *Honour Crimes against Men in Kurdistan Region of Iraq and the availability of protection*, maart 2010;
- Danish Immigration Service, *Security and Human Rights in South/Central Iraq. Report from the Danish Immigration Service's fact finding mission to Amman, Jordan and Bagdad, Iraq. 25 February to 9 March and 6 to 16 April 2010*, september 2010;
- Denver Journal of International Law and Policy, *The Iraqi Criminal Justice System, an introduction*, Volume 39:1, november 2010
(<http://www.law.du.edu/documents/djilp/39No1/1-Warnock.pdf>);
- EIU (Economist Intelligence Unit), *Iraq Country Profile*, 2008;
- EIU (Economist Intelligence Unit), *Country Report Iraq*, januari 2012;
- EIU (Economist Intelligence Unit), *Country Report Iraq*, februari 2012;
- EIU (Economist Intelligence Unit), *Country Report Iraq*, maart 2012;
- Freedom House, *Freedom in the World 2010 – Iraq*, 3 mei 2010;
- Freedom House, *Freedom of the Press 2010*, 1 oktober 2010;
- Freedom House, *Freedom in the World 2012 – Iraq*, 18 mei 2012;
- HRW (Human Rights Watch), *The Quality of Justice, Failings of Iraq's Central Criminal Court*, december 2008;
- HRW (Human Rights Watch), *World Report 2009 – Iraq*, 14 januari 2009;
- HRW (Human Rights Watch), *On Vulnerable Ground, Violence against Minority Communities in Nineveh Province's Disputed Territories*, november 2009;
- HRW (Human Rights Watch), *At a crossroads. Human Rights in Iraq eight years after the US-led invasion*, februari 2011;
- HRW (Human Rights Watch), *Iraq: Revise Draft Law That Curbs Protests, Speech*, 13 juli 2011;
- HRW (Human Rights Watch), *World Report 2012, – Iraq*, 22 januari 2012;
- HRW (Human Rights Watch), *Iraq: Intensifying Crackdown on Free Speech, Protests*, 22 januari 2012;

- HRW (Human Rights Watch), *Iraq: Intimidation at Anniversary Protests*, 1 maart 2012;
- HRW (Human Rights Watch), *Iraq: Mass Arrests, Incommunicado Detentions*, 15 mei 2012;
- HRW (Human Rights Watch), *Iraq's Information Crimes Law*, juli 2012;
- HRW (Human Rights Watch), *Iraqi Kurdistan: Law Banning FGM Not Being Enforced*, 29 augustus 2012;
- HRW (Human Rights Watch), *Iraqi Kurdistan: Journalist gets two years in prison*, 14 oktober 2012;
- ICG (International Crisis Group), *Iraq and the Kurds: trouble along the trigger line*, 8 juli 2009;
- ICG (International Crisis Group), *Loose ends: Iraq's security forces between US drawdown and withdrawal*, 26 oktober 2010;
- ICG (International Crisis Group), *Failing oversight: Iraq's unchecked government*, 26 september 2011;
- Institute for International Law & Human Rights, *Minorities and the Law in Iraq*, juni 2011;
- Institute for the Study of War, *Iraq Update #34- Data Suggests Rise in Violence Along Historic Fault Lines*, 22 augustus 2012;
- Institute for War and Peace Reporting (IWPR), *Echoes of Arabic Fade From Kurdistan*, 24 september 2009;
- Institute for War and Peace Reporting (IWPR), *Is Iraqi Media Law a Step Forward?*, 13 januari 2012;
- Internal Displacement Monitoring Centre, *Internal displacement in the Middle East and North Africa*, 31 december 2011;
- International Center for Transitional Justice (ICTJ), *Briefing Paper: Iraq's New "Accountability and Justice" Law*, 22 januari 2008;
- International Trade Union Confederation (ITUC), *2010 Annual Survey of violations of trade union rights – Iraq*, 9 juni 2010;
- International Trade Union Confederation (ITUC), *2012 Annual Survey of Violations of Trade Union Rights – Iraq*, 6 juni 2012;
- Iraq Institute for Strategic Studies, *Maliki and the rest: a crisis within a crisis*, juni 2012;
- Iraq Partners Forum, *The Iraq briefing book*, december 2010;
- Joint Report of the Danish Immigration Service / UK Border Agency Fact Finding Mission to Erbil and Dahuk, Kurdistan Region Of Iraq (Kri), Conducted 11 to 22 November 2011, maart 2012;
- Landinfo Country of Origin Information Centre, *Irak: Reisdocumenten en andere identiteitsdocumenten*, 16 augustus 2011;

- Lewis, M. Paul, *Ethnologue: Languages of the World*, Sixteenth edition. Dallas, Tex.: SIL International, 2009;
- Ministry of Youth and Sports, Central Organization for Statistics and Information Technology, KRG-Ministry of Sports and Youth, Kurdistan Regional Statistical Office, *Iraq National Youth and Adolescents Survey 2009 (Summary Report)*;
- Minority Rights Group International, *Iraq's Minorities: Participation in Public Life*, 28 november 2011;
- Minority Rights Group International, *Briefing: Improving security for minorities in Iraq*, juni 2012;
- Reporters Without Borders, *Between Freedom and Abuses: The Media Paradox in Iraqi Kurdistan*, november 2010;
- Reporters Without Borders, *Media Freedom under Threat from All Sides*, 12 april 2012;
- Report on Joint Finnish-Swiss Fact-Finding Mission to Amman and the Kurdish Regional Government (KRG) Area, 1 februari 2012;
- Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report and Semiannual Report to the United States Congress*, 30 januari 2012;
- Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report to the United States Congress*, 30 april 2012;
- Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Iraq Police Development Program*, 30 juli 2012;
- Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report and Semiannual Report to the United States Congress*, 30 juli 2012;
- Special Inspector General for Iraq Reconstruction, *Quarterly Report to the United States Congress*, 30 oktober 2012;
- The International Institute for Strategic Studies, *Iraq: Maliki power grab risks fresh civil war*, april 2012;
- UNAMI, *Human Rights Report, 1 July – 31 December 2007*, 2008;
- UNAMI, *Iraq Election 2010*, juni 2010;
- UNAMI Human Rights Office/ OHCHR, *Report on Human Rights in Iraq: 2011*, mei 2012;
- UNAMI, *Daily Security Updates*, december 2011 – september 2012;
- UNHCR, *Country of Origin Information Iraq*, oktober 2005;
- UNHCR's *Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, augustus 2007;
- UNHCR, *Note on the Continued Applicability of the April 2009 UNHCR Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Iraqi Asylum-Seekers*, 28 juli 2010;
- UNHCR, *Country operations profile – Iraq*, 2012;
- UNHCR, *Country operations profile – Jordan*, 2012;

UNHCR, *Country operations profile - Syrian Arab Republic*, 2012;
UNHCR, *Global Report 2011 – Iraq*, 1 juni 2012;
UNHCR, *Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, 31 mei 2012;
UNHCR, *Iraq Fact Sheet*, april 2012;
UNHCR, *Iraq Fact Sheet*, mei 2012;
UNHCR, *Iraq Fact Sheet*, juli 2012;
UNHCR, *Iraq Operation, Monthly Statistical Update on Return*, juli 2012;
UNHCR, *Update of UNHCR Aide-Memoire of 2006: Protection Considerations for Palestinian refugees in Iraq*, juli 2012;
UNHCR, *Syria Fact Sheet*, augustus 2012;
UNHCR, *Syria Crisis Weekly Humanitarian Situation Report Iraq*, 20 september 2012;
UNICEF, *Girls education in Iraq*, 1 september 2010;
UNICEF, *The State of the World's Children 2012*, februari 2012;
UN Inter-Agency Information and Analysis Unit, *Literacy in Iraq Fact Sheet*, september 2010;
UN Inter-Agency Information and Analysis Unit, *Women in Iraq Fact sheet*, maart 2012;
UN Security Council (UNSC), *Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 1883 (2009)*, S/2010/240, 14 mei 2010;
UN Security Council (UNSC), *S/2010/606*, 26 november 2010;
UN Security Council (UNSC), *S/2011/435*, 7 juli 2011;
UN Security Council (UNSC), *Second Report of the Secretary-General pursuant to Resolution 2001 (2011)*, S/2012/185, 29 maart 2012;
UN Security Council (UNSC), *Third Report of the Secretary-General pursuant to Resolution 2001 (2011)*, S/2012/535, 11 juli 2012;
UN Security Council (UNSC), *Resolution S/RES/2061*, 25 juli 2012;
US Commission on International Religious Freedom, *Annual Report 2012*, maart 2012;
US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq – June 2010*, 20 augustus 2010;
US Department of State, *2009 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 11 maart 2010;
US Department of State, *2010 Country Report on Human Rights Practices – Iraq*, 8 april 2011;
US Department of State, *Report on International Religious Freedom - 2010*, 13 september 2011;
US Department of State, *2011 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 24 mei 2012;

US Department of State, *2011 Country Report on Human Rights Practices – Syria*, 24 mei 2012;
US Department of State, *Trafficking in Persons Report 2012*, juni 2012;
US Department of State, *Country Reports on terrorism 2011*, 31 juli 2012;
US Department of State, *International Religious Freedom Report for 2011*, juli 2012;
WADI, *Female Genital Mutilation in Kirkuk – outlook for a campaign*, 28 december 2010.

Wetteksten

- *Personal Status Law*, 1959 (no. 188);
- *Penal Code*, 1969 (no. 111);
- *Law on Criminal Proceedings*, 1971 (no. 23);
- *Law of Public Prosecution*, 1979 (no. 159);
- *Law of Judicial Organization*, 1979 (no. 160);
- *CPA Order 1, De-Ba'athification of Iraqi Society*, d.d. 16 mei 2003;
- *CPA Order 7, Penal Code*, d.d. 10 juni 2003;
- *CPA Order 14, Prohibited Media Activity*, d.d. 10 juni 2003;
- *Law of Administration for the State of Iraq for the Transitional Period (of Transitional Administrative Law)*, d.d. 8 maart 2004;
- *CPA Order 13, The Central Criminal Court of Iraq (Revised) (Amended)*, d.d. 22 april 2004;
- *CPA Order 100, Transition of Laws, Regulations, Orders, and Directives Issued by the CPA*, d.d. 28 juni 2004;
- *Iraqi Constitution*, 2005;
- *Nationality Law*, 2006 (no. 26);
- *Law of the Executive Procedures regarding the Formation of Regions*, 2008 (no.13).

Tijdschriftartikelen, krantenartikelen, nieuwsberichten, persberichten

AFP
AK News
Al Akhbar
Al Arabiya
Al Jazeera
Al Monitor
Al Sumaria
Amnesty International (AI)
ANP
AP
Aswat al-Iraq
BBC
CNN
Committee to Protect Journalists (CPJ)
Foreign Policy
Global Insight
Human Rights Watch (HRW)
ICRC
Institute for War and Peace Reporting (IWPR)

Institute for the Study of War
Integrated Regional Information Network (IRIN)
Iraq Business News
Iraqi News
Kurd Net
Kuwait News Agency
Mawtani
Middle East Online
National Iraqi News Agency (NINA)
Niqash
Radio Free Europe / Radio Liberty (RFE/RL)
Reporters Sans Frontières / Reporters Without Borders
Reuters
Rudaw
Shafaq News
SOS Children's Villages
The Daily Star
The Guardian
The Huffington Post
The Kurdish Globe
The National
The New York Times
The Sydney Morning Herald
The Telegraph
The Voice of Russia
The Wall Street Journal
The Washington Times
Trade Union Congress
Trouw
UNAMI
UNDP
UNHCR
UN News Centre
United Press International
UNOPS

Websites

<http://treaties.un.org>
www.cia.gov
www.cpa-iraq.org
www1.georgetown.edu/departments/democracyandgovernance/CKRO
www.gjpi.org
www.heartlandalliance.org
www.icnl.org
www.ictj.org
www.iom-iraq.net
www.ipu.org
www.iq-airways.com
www.iraqbodycount.org
www.iraqairways.co.uk
www.jazeeraairways.com
www.krg.org

www.mofa.gov.iq
www.unhcr.org
www.uniraq.org
www.wfp.org
www.rj.com (Royal Jordanian Airline)
www.stopfgmkurdistan.org
www.austrianairlines.ag
www.lufthansa.com
www.turkishairlines.com

Bijlage 1. Landkaart

Bijlage 2. Stadsplattegrond Bagdad

Bron: www.humanitarianinfo.org